

Endrede meninger om en konflikt i endring

*Norske holdninger til Midtøstenkonflikten
mellom 1967 og 1984*

Jonas Finnanger

Masteroppgave i historie ved IAKH

UNIVERSITETET I OSLO

15.05.2015

Endrede meninger om en konflikt i endring

*Norske holdninger til Midtøstenkonflikten
mellom 1967 og 1984*

© Jonas Finnanger

2015

Endrede meninger om en konflikt i endring: Norske holdninger til Midtøstenkonflikten
mellom 1967 og 1984

Jonas Finnanger

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Webergs Boktrykkeri AS

IV

Forord

Jeg har fått god hjelp og støtte under den prosessen det har vært å skrive denne oppgaven. Først og fremst fra Hilde Henriksen Waage, som har vært veilederen min. Hennes faglige tilbakemeldinger, tips, råd, vennlige puff og humor har vært en uvurderlig hjelp. Det samme har seminarene med de andre studentene som har henne som veileder vært. Takk for rettinger, ideer og det gode samholdet vi har hatt. Spesielt takk til Helge Jensehaugen for mange gode kommentarer.

Jeg vil også rette en takk til alle de som har vært en del av det sosiale miljøet på historiestudiet. Det gode miljøet på pauserommet har klart å på én og samme tid være en god støtte og et evig hinder i prosessen fram mot ferdig masteroppgave. Quiz i lunsjen og opphetede diskusjoner har vært faste innslag på et pauserom som har fungert som et slags evig «Lær å ta ordet»-kurs for viderekommende.

Takk også til familien min for all oppmuntring.

Jonas

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Definisjoner	2
1.2	Periode og avgrensning	3
1.3	Gjeldende teori	4
1.4	Litteratur, kilder og metode	5
2	Norge, jødene og Israel, 1945 – 1967	9
2.1	Opprettelse og anerkjennelse: 1945-1949	9
2.2	Vennskap og beundring: 1950-1956	13
2.3	Nasser, Suez-krisen og solidaritet	14
2.4	Oslo og Jerusalem.....	16
3	Gamle sympatier for et nytt Israel, 1967-1972	18
3.1	Sympatier og skyld	20
3.2	Norsk fremstilling.....	22
3.3	Fredshåp og Israel-sympati.....	27
3.4	Håpet svekkes	31
4	Et attentat, en ny krig – og et håp om fred? 1973-1977	36
4.1	Likvidasjon og arrestasjon.....	36
4.2	«Mord i beste gangster-stil»	37
4.3	Nok en krig i Midtøsten.....	43
4.4	Norske reaksjoner på krig og oljeboikott	46
4.5	Årsaker, løsninger og støtte	47
4.6	Sadat til Jerusalem	50
4.7	«Tror De det blir fred?».....	52
5	Norge og Midtøsten, 1978-1984	55
5.1	Libanon – et land i skjør balanse	56
5.2	Norske reaksjoner på invasjonen.....	57
5.3	En internasjonal løsning	59
5.4	Fredsavtale og fredspris.....	63
5.5	«Drepte Israel en norsk soldat?»	65
5.6	Ny invasjon – en ny norsk rolle.....	66
5.7	Reaksjoner på en massakre.....	68

5.8	Nye oppgaver og inntrykk for UNIFIL	70
5.9	Oppfatninger i endring	71
5.10	Men hva med palestinerne?	75
6	Konklusjon	79
6.1	Ny tone i den borgerlige pressen	79
6.2	Sympatier i endring	80
6.3	Variierende tro på fred	83
6.4	Fra krig til konflikt	84
	Litteraturliste	86
	Meningsmålinger fra NSD	90
	Tabell 1: Sympati og stemmegivning ved siste stortingsvalg 1967	29
	Tabell 2: Tro på fred og stemme ved siste stortingsvalg 1977	52
	Tabell 3: Største vanskelighet som må overvinnnes for at det skal bli varig fred mellom Israel og araberstatene	53
	Tabell 4: Sympati for Israel og stemme ved siste valg 1978	72
	Tabell 5: Sympati for Israel og stemme ved siste valg 1979	72
	Tabell 6: Har Israel opptrådt for steilt og stemme ved siste valg 1980	75
	Tabell 7: Hva forbinder De med forkortelsen PLO?	76

1 Innledning

Staten Israel ble opprettet 14. mai 1948. De aller fleste nordmenn møtte den nye jødiske staten med begeistring og beundring. Dette skulle vare til langt inn i 1970-årene. Men etter Seksdagerskrigen i 1967 begynte denne beundringen å slå sprekker. Særlig var det folk på venstresiden i norsk politikk som begynte å miste tiltroen til og sympatien med Israel etter Seksdagerskrigen. Noen av disse begynte å sympatisere med palestinerne. Palestinakomiteen ble for eksempel opprettet i 1970.¹ Sosialistisk Folkeparti (SF) kom også med noe forsiktig Israel-kritikk tidlig på 70-tallet.² Dette skiftet, en endring fra å være et land som nesten ensidig støttet Israel til et land der det også var Israel-kritiske stemmer i offentligheten, har fått en del oppmerksomhet i norsk historieskriving. På starten av 1970-tallet var det imidlertid bare en liten gruppe som kritiserte Israel. I 1984 oppga en betydelig andel nordmenn at de hadde sympati for palestinerne. Hva var det som hadde skjedd mellom 1967 og 1984? Endret de største norske avisene måten de omtalte hendelser i Midtøstenkonflikten på i løpet av perioden? Hvilke endringer i norske holdninger til Midtøstenkonflikten viste meningsmålinger fra perioden?

Etter Seksdagerskrigen ble det klart at Israel ikke lenger var den svake parten i Midtøstenkonflikten, men en militærmakt som kunne vinne en krig over alle de omliggende arabiske nabolandene. Israeernes drap på en uskyldig mann på norsk jord i 1973, den såkalte Lillehammer-saken, gjorde også sterkt inntrykk på mange. Flere nordmenn som hadde vært i Libanon med den norske delen av FN-styrken UNIFIL kunne også fortelle historier om den israelske militærmakten og deres handlinger i den libanesiske borgerkrigen. Disse historiene fikk mange til å forandre mening om hvem som var den svake og hvem som var den sterke parten i konflikten. Den kristne falangistmilitsens massakre i flyktningeleirene Sabra og Shatila utenfor Beirut i 1982, der israelske soldater hadde holdt vakt mens sivile palestinske menn, kvinner og barn ble drept, gjorde sterkt inntrykk i Norge. I 1984 ble det debattert i norsk offentlighet om Den palestinske frigjøringsorganisasjonen (PLO) skulle få lov til å etablere et informasjonskontor i Oslo. Midtøstenkonflikten dukket opp i mediebildet med jevne mellomrom, noe som førte til at den var noe mange nordmenn gjorde seg opp en mening om.

---

¹ Palestinakomiteen, «Historie.» 04.06.2013. <http://palestinakomiteen.no/om-palestinakomiteen/palestinakomiteens-historie/>

² Waage, Hilde Henriksen. «'Norwegians? Who needs Norwegians?'». *PRIO International Peace Research Institute*. Evaluation Report 9/2000, 24.

1.1 Definisjoner

Noen av begrepene i denne oppgaven behøver en avklaring. Med «Midtøstenkonflikten» mener jeg de krigene og konfliktene som har vært om, eller sprunget ut av, striden om det tidligere mandatområdet Palestina. Den ene siden i denne konflikten er Israel og deres støttespillere blant stormaktene, størst av dem USA. Den andre siden i konflikten er mer oppdelt og vanskeligere å avgrense helt klart. Den består av de arabiske landene i området rundt Israel som har vært i konflikt med landet. Dette er Egypt, Libanon, Syria, Jordan og, til tider, Irak, Saudi-Arabia, Jemen og det ikke-arabiske Iran. I kildene omtales disse landene ofte som «araberlandene», uten at det gjøres noe forsøk på å presisere hvilke land som er med eller ikke i denne paraplybetegnelsen. Når det i kildene, både i avisartikler og i meningsmålinger fra perioden, opereres med dette unøyaktige begrepet er jeg også nødt til å bruke det. Siden det er tvil om nøyaktig hvilke land som ble ment med «araberlandene» kan ikke jeg skrive navnene på bestemte land, men må drøfte kildene ved bruk av dette begrepet. Hvis ikke risikerer jeg å tillegge kildene en mening som ikke opprinnelig var der. Jeg har imidlertid valgt å sette anførselstegn på begrepet «araberlandene» siden det ikke er noe presist eller faglig uttrykk. «De arabiske nabolandene» er et begrep jeg bruker for å referere til Egypt, Libanon, Syria og Jordan.

Det finnes en del andre begreper som kan brukes i stedet for Midtøstenkonflikten, men jeg mener de har visse svakheter. «Israel-Palestina-konflikten» er ikke dekkende siden palestinerne i mange sammenhenger ikke ble regnet som en egen part i konflikten, men som en arabisk gruppe som ble representert av de andre arabiske landene. Dette var spesielt tydelig fram til Seksdagerskrigen, men også i årene etter. Begrepet «Den israelsk-arabiske konflikt» ekskluderer de vestlige stormaktenes innflytelse, samt Iran, som ikke er et arabisk land. Begrepet Midtøstenkonflikten omfatter også konfliktene som oppstod mellom palestinerne (i den perioden jeg skriver om også kalt «palestinaarabere») som bodde i det britiskstyrte Palestinamandatet (1920-1948), de jødiske og sionistiske bosetterne (etter staten Israels opprettelse omtalt som «israelere») og de britiske myndighetene i området. Midtøstenkonflikten er et godt begrep for konflikten omkring det tidligere mandatområdet Palestina. Dette begrepet rommer også den internasjonale dimensjonen i konflikten, med stormaktsinteresser fra USA, Sovjetunionen, Storbritannia og Frankrike, interesser fra de

andre landene i Midtøsten og i resten av verden. Det er ikke uten grunn at Midtøstenkonflikten har blitt omtalt som «alle konflikters mor».³

1.2 Periode og avgrensning

Seksdagerskrigen i 1967 var den første store krigen mellom Israel og nabolandene siden Suez-krisen i 1956. Selv om Israel hadde vunnet militært i 1956, hadde Egypt vunnet en politisk seier.⁴ I motsetning til Suez-krisen var Seksdagerskrigen en total seier for Israel i en krig mot nesten hele den arabiske verden. Denne seieren passet ikke inn med det rådende inntrykket i norsk offentlighet om at Israel var i en særlig utsatt og truet posisjon. Den norske reaksjonen har gjort at Seksdagerskrigen har blitt sett på som et potensielt starttidspunkt for endringer i holdningene til Midtøstenkonflikten i Norge. Denne holdningen drøftes for eksempel i Heidi Olsens hovedoppgave «Seksdagerskrigen – et vendepunkt?» fra 1998.⁵ Norsk offentlighets og norsk opinions reaksjon på Israels seier i Seksdagerskrigen er derfor et godt utgangspunkt for en undersøkelse av endrede holdninger til konflikten.

Norske soldater ble sendt til Libanon som en del av FN-stryken UNIFIL i 1978. I de seks årene fram til 1984 hadde norske soldater vært i kontakt med libanesere, palestinere og israelere som en del av tjenesten i Libanon. En eventuell effekt på norske meninger om konflikten forårsaket av norsk tjenestegjøring i Libanon ville trådt i kraft over tid. I 1984, oppgavens sluttspunkt, ble det gjennomført en spørreundersøkelse om norske holdninger til PLO og palestinere generelt. Den ble gjennomført i forbindelse med diskusjonen omkring opprettelsen av et informasjonskontor for PLO i Oslo.⁶ Etter 1984 kom blant annet den første palestinske *intifadaen* i desember 1987.⁷ Intifadaens begynnelse markerer begynnelsen på en ny fase i Midtøstenkonflikten. Derfor har jeg valgt å avslutte oppgaven før *intifadaen* begynner. De 17 årene mellom 1967 og 1984 gir plass til både å se på en utvikling over tid, men også å drøfte de enkelte historiske hendelsene i perioden, norsk offentlighets reaksjoner på dem og hva norsk opinion mente om dem i ettertid.

---

³ Se for eksempel Græsvik, Fredrik. «Alle konflikters mor» TV2. Publisert 25.02.2012. <http://blogg.tv2.no/fredrik/2012/02/25/alle-konflikters-mor-til-sengs-med-fienden-1/>; Dagbladet, «Kreftsvulsten som sprer seg.»

⁴ Shlaim, Avi. *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. London: Penguin Books, 2001, 186.

⁵ Olsen, Heidi. «Seksdagerskrigen – Et vendepunkt? Norge og Midtøsten-konflikten på 60-tallet.» Upublisert hovedoppgave. Universitetet i Oslo. 1998.

⁶ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1984, desember.» Alle datasettene fra NSD er listet opp i en egen liste bakerst i oppgaven.

⁷ Waage, Hilde Henriksen. *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2013, 427

1.3 Gjeldende teori

Teorien som ligger til grunn for norsk-israelske forhold i perioden er Norges, og ikke minst Arbeiderpartiets, spesielle bånd til Israel.⁸ I tiårene etter statens opprettelse var Norge en av verdens mest ivrige Israel-venner. Det er flere teorier om hvorfor det var slik. En forklaring går på at Norge som et protestantisk land med mange bokstavtro kristne ville være opptatt av å få jødene tilbake til Jerusalem. Det er nemlig en av betingelsene for Jesu' tilbakekomst.⁹ I sin bok «*Jødefolket inntar en særstilling*» skrev historieprofessor Karl-Egil Johansen at kristne ofte ble framstilt som de fremste forsvarerne av Israel.¹⁰ Han siterte professor Magne Sæbø ved Menighetsfakultetet på at støtten til Israel var noe alle norske kristne var enige om. Da det ble skrevet, i 1976, stemte det også langt på vei.¹¹ Det forklarte imidlertid ikke hvorfor nordmenn generelt var spesielt positive til Israel. Flere andre land som var protestantiske var ikke like Israel-vennlige som Norge. Et annet moment som ofte trekkes frem er at Norge var et sosialdemokrati og følte et politisk brorskap med Israel, som også var et sosialdemokrati. En tredje forklaring kan være at sympatien var en reaksjon på Holocaust. Da nazistenes folkemord på jødene ble kjent vakte det sympati for jødene verden over, også i Norge. Mange av de norske jødene hadde også blitt drept i Holocaust. Sympatien i Norge for jødene i årene etter krigen førte også til sympati for den jødiske staten Israel. Karl Emil Hagelund, journalist og utenriksredaktør i Dagbladet, forklarte det litt annerledes. Han opplevde ofte at yngre personer konfronterte han med at opprettelsen av Israel var noe hans generasjon hadde gått med på på grunn av skyldfølelse for Holocaust. Hagelund var uenig i dette. Han beskrev følelsen han fikk da Israel ble opprettet som «at vi sto overfor et uavvendelig historisk faktum, sprunget ut av en tusenårig tragedie som til slutt eksploderte i et ufattelig blodbad satt i scene av Hitlers bander.»¹² Enkeltaktører som Arbeiderpartipolitikerens Haakon Lie og enkelthendelser som flyulykken på Hurum kan ha forsterket de andre grunnene til at den norske befolkningen var så positive til Israel.¹³

Kombinasjonen av disse forholdene kan ha vært forklaringen på hvorfor Norge og en så stor del av den norske befolkningen var så positive til Israel i statens første år, frem til Israels

---

⁸ Waage, Hilde Henriksen. *Norge – Israels beste venn*. Oslo: Universitetsforlaget, 1996, 17.

⁹ Meland, Astrid. «Israelvennene som ikke bryr seg om jødene: Hvorfor elsker kristne Israel?» *Dagbladet Magasinet på nett*. 06.02.2009. <http://www.dagbladet.no/2009/02/06/magasinet/kristendom/israel/4436173/>

¹⁰ Johansen, Karl Egil, «*Jødefolket inntar en særstilling*»: *norske holdninger til jødane og staten Israel*, Kristiansand: Portal 2008., 226

¹¹ Johansen, «*Jødefolket inntar en særstilling*», 226

¹² Hagelund, Karl Emil, *Israel - elsket og hatet: norske holdninger gjennom 35 år*. Oslo: Gyldendal 1983, 11-12

¹³ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 17-41.

knusende seier i Seksdagerskrigen i 1967. Det forklarte imidlertid ikke hvorfor så mange fortsatte å være det etterhvert som det viste seg at Israel slett ikke var noe svakt land og fremstod mindre og mindre som et offer. En teori som kan bidra til å forklare nordmenns vedvarende Israel-støtte finnes hos den amerikanske professoren i internasjonal politikk Robert Jervis. I artikkelen «Hypotheses on Misperception» la han frem flere teorier om hvorfor mennesker ofte feiltolker ny informasjon.¹⁴

The evidence from both psychology and history overwhelmingly supports the view (which may be labeled Hypothesis i) that decision-makers tend to fit incoming information into their existing theories and images. Indeed, their theories and images play a large part in determining what they notice. In other words, actors tend to perceive what they expect.¹⁵

Ifølge Jervis' teori oppfatter mennesker ny informasjon slik at den passer med de teoriene og oppfatningene vi allerede har. Sagt på en annen måte: vi ser lettest det vi forventer å se. Nordmenn med Israel-sympatier ville derfor legge vekt på voldshandlinger fra de arabiske nabolandene og palestinske grupper, og se på israelske voldshandlinger som reaksjoner på disse eller enkelttilfeller som ikke var representative for Israel. De som allerede hadde en sympati i den ene eller andre retningen ville derfor trenge mer informasjon som strider med deres syn for å endre mening. Ikke bare fordi de allerede hadde gjort seg opp en mening, men fordi de oppfattet den nye informasjonen på en annen måte enn de som ikke har det. Den meningen som var absolutt vanligst i starten av perioden var sympati for Israel.¹⁶

1.4 Litteratur, kilder og metode

Teksten i hvert enkelt analysekapittel består av tre elementer:

1. De historiske hendelsene
2. Den samtidige fortellingen
3. Resultatene av spørreundersøkelser

Del én, de historiske hendelsene, er nødvendig for å forstå de to andre delene. Forskjellen i hvordan hendelsene knyttet til Midtøstenkonflikten blir tolket og formidlet i historiefaget i dag, og hvordan disse hendelsene ble framstilt og fors tått i sin samtid står sentralt i oppgaven. Siden jeg har et norsk perspektiv har jeg valgt å hovedsakelig bruke norsk litteratur i de realhistoriske delene av oppgaven. Det finnes flere norske bøker som omtaler forholdet

---

¹⁴ Jervis, Robert. «Hypotheses on Misperception». *World Politics* 20, nr. 3 (1968), 455.

¹⁵ Jervis, «Hypotheses on Misperception», 455.

¹⁶ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

norske politikere og nordmenn generelt har hatt til Israel og Midtøstenkonflikten. Historieprofessor Hilde Henriksen Waage har skrevet flere bøker om Midtøstenkonflikten, både hvordan Norge og stormaktene har forholdt seg til Israel, palestinerne og Israels naboland. Kapittel 2, bakgrunnskapittelet som tar for seg den historiske bakgrunnen fram til perioden jeg skal undersøke begynner, er i stor grad basert på Hilde Henriksen Waages bok *Norge – Israels beste venn*.¹⁷ Hovedkilden for de historiske hendelsene i kapittel 3, 4 og 5 er Waages bok *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Bøkene gir en oversiktlig fremstilling av de viktigste hendelsene i perioden. Jeg har brukt Norsk offentlig utredning 2000:6 «Lillehammer-saken — Omstendigheter rundt drapet på Ahmed Bouchikhi den 21. juli 1973 og sakens senere håndtering av norske myndigheter» som en sentral kilde for å redegjøre for hendelsene rundt Lillehammersaken i 1973.¹⁸

Del to, den samtidige fortellingen, er den fortellingen samtidens mennesker forholdt seg til. Den kom fra media og fra den historiske forståelsen som var den rådende på det tidspunktet de levde. Aviser, radio og TV var de alternativene nordmenn hadde for å holde seg oppdatert på dagsaktuelle hendelser i perioden jeg skriver om. En endring i oppfatning av hva som skjedde i en situasjon kan også endre oppfatningen om partene i den situasjonen. Norske aviser tok for eksempel feil da de omtalte utbruddet av Seksdagerskrigen som at Egypt hadde gått til angrep på Israel. Det er ingen grunn til å tro at journalistene gjorde det med vilje. De forholdt seg til den informasjonen de hadde tilgjengelig og skrev det de trodde var riktig. I senere tid viste det seg imidlertid at det var Israel som hadde gått til angrep på Egypt. Da norsk offentlighet fikk vite det, kan det hende noen endret oppfatning om aktørene i konflikten. Siden både oppfattelsen av hva som har skjedd, og oppfattelsen av hvordan aktørene i konflikten endret seg i løpet av perioden jeg undersøker, er det nødvendig å undersøke samtidens oppfattelse av konflikten. Den har jeg undersøkt ved å lese samtidige aviser.

Jeg har valgt hovedsakelig å se på omtalen av konflikten i avisene *Aftenposten* og *VG*. Det er det flere grunner til. Begge avisene var store i hele perioden. På slutten av 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet var de to av landets største aviser. *Aftenpostens* opplag var nesten to hundre tusen i 1970 og hadde økt til over en kvart million i 1988.¹⁹ *VG* var i vekst og hadde et

---

¹⁷ Waage, *Norge – Israels beste venn*.

¹⁸ NOU 2000: 6

¹⁹ Opplagstallene for *Aftenposten* var 191 069 i 1970 og 264 463 i 1988. Flo, *Norske aviser fra A til Å*, bind 4, *Norsk presses historie*, s.v. «Aftenposten».

opplag på nesten to hundre tusen i 1979.²⁰ Til sammenligning hadde *Arbeiderbladet* et opplag på 75 000 i 1971, et opplag som var synkende utover i perioden. *Arbeiderbladet* var også partiavisa til Arbeiderpartiet på dette tidspunktet, og fram til 1975 ble sjefsredaktøren i avisa valgt på Arbeiderpartiets landsmøte.²¹ Det har tidligere vært skrevet mye om Arbeiderpartiets forhold til Israel. Jeg ønsker å holde litt avstand til den problemstillingen og ha mer om hva folk flest mente om Midtøstenkonflikten. Det var mange som stemte på Arbeiderpartiet, men hva de mente om Israel, Palestina og de arabiske landene ble ikke bestemt på Youngstorget. For å holde debatten om Midtøstenkonflikten i Arbeiderpartiet utenfor denne oppgaven valgte jeg ikke å ta med *Arbeiderbladet*. I stedet har jeg valgt de to borgerlige avisene *Aftenposten* og *VG*, en konservativ og en mer folkelig avis.²²

Del tre, resultater fra spørreundersøkelser, er den mest direkte målingen av norske holdninger til Midtøstenkonflikten. Alle meningsmålingene jeg har brukt i denne oppgaven baserer seg på undersøkelser av representative utvalg, altså utvalg som har omtrent den samme demografiske sammensetningen som den norske befolkningen. Det gjør det mulig å trekke slutninger om meninger blant hele Norges befolkning basert på denne gruppen. Et representativt utvalg er vanligvis på 800-2000 personer.²³ Resultatene av slike spørreundersøkelser har naturligvis en feilmargin. Feilmarginen er større på de spørsmålene der det er mange respondenter som ikke har svart, ettersom utvalget da blir mindre representativt. Jo mindre underutvalg, jo større usikkerhet knyttet til resultatet.²⁴ Valg- og samfunnsforsker Henry Valen påpekte i forordet på boka *Norske meninger* at direkte sammenligning mellom meningsmålinger ofte ikke lar seg gjøre fordi formuleringen av spørsmålene ofte varierer fra undersøkelse til undersøkelse. Han mente at «[m]eningsmålingsinstituttene burde skjerpe seg på dette punkt.»²⁵ Det er med andre ord svært få tilfeller der det samme spørsmålet ble stilt et representativt utvalg mer enn en gang.

---

²⁰ *VG* hadde et opplag på 193 660 i 1979. Det hadde vokst fra 72 658 i 1970. Flo, *Norske aviser fra A til Å*, bind 4, *Norsk presses historie*, s.v. «Verdens gang».

²¹ Opplaget i 1971 var på 75 372, det høyeste etterkrigen. Flo, *Norske aviser fra A til Å*, bind 4, *Norsk presses historie*, s.v. «Dagsavisen».

²² *Aftenposten* fikk sitt konservative preg på slutten av 1880-årene. *VGs* kjerneverdier er fremdeles «modig, folkelig og åpen». Mange av artiklene fra perioden hadde ikke oppgitt journalist eller er fra telegrambyrå. Derfor har jeg utelatt journalistens navn i kildehenvisningen, med mindre det var sen spesiell grunn til å ta det med. *VG*, «Mediehuset VG»; Store norske leksikon, «Aftenposten.»

²³ Dahlum, Sirianne. «Meningsmålinger.» I *Store norske leksikon*. Sist oppdatert 21.03.2014. <https://snl.no/meningsm%C3%A5ling>

²⁴ Løvås, *Statistikk*, 25.

²⁵ Alstad, Bjørn (red.). *Norske meninger: 1946-1993: 1: Norge og verden*. Oslo: Sigma, 1993. VIII.

Tallene fra spørreundersøkelsene er dermed svar på forskjellige spørsmål, noe som må med i vurderingen når de settes opp mot hverandre.

Noen av spørreundersøkelsene ligger i Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjenestes (NSD) Meningsmålingsarkiv. NSD er et arkiv for og en formidler av forskningsdata som er eid av Kunnskapsdepartementet.²⁶ Selv om dataene er hentet derfra er all vurdering av dem min egen.²⁷ Jeg har også hentet spørreundersøkelser fra meningsmålingsamlingen *Norske meninger* og fra vedleggene i Peder Strøms hovedoppgave «Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten 1967-1970».²⁸

---

²⁶ Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, «Om NSD».

²⁷ Jeg er også pliktig til å sitere det følgende: «(En del av) De data som er benyttet i denne publikasjonen er hentet fra NSDs meningsmålingsarkiv. Data er levert av TNS Gallup AS og stilt til disposisjon gjennom Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Verken TNS Gallup AS eller NSD er ansvarlig for analysen av dataene eller de tolkninger som er gjort her.»

²⁸ Alstad, *Norske meninger*; Strøm, Peder O. «Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten 1967-70». Upublisert hovedoppgave. Universitetet i Bergen. 1971.

2 Norge, jødene og Israel, 1945 – 1967

Etter opprettelsen av Israel var Norge svært positivt innstilt og støttende til det unge landet. Selv om Norge ikke bidro til Israel med like store materielle ressurser som USA gjorde, stilte norske styresmakter og offentlighet seg på det nye landets side, både politisk og moralsk. Dette tok form av stemmer i FN og tette bånd mellom Det norske Arbeiderparti og det israelske arbeiderpartiet, Mapai. De to arbeiderpartiene var de dominerende regjeringspartiene i hvert sitt land fra 1945 til 1967. I Norge kom den moralske og politiske oppslutningen fra en nesten samlet opinion. Nordmenn flest mente i det store og hele at Israel hadde en rett til å føre den politikken det gjorde. Støtten fra Norge og den norske befolkningen var stabil fra 1950 og frem til Seksdagerskrigen, men da andre verdenskrig var slutt var det imidlertid ikke åpenbart at det kom til å bli slik.

2.1 Opprettelse og anerkjennelse: 1945-1949

Det var i denne perioden en bred, folkelig norsk oppslutning for en jødisk nasjonalstat i Palestina oppsto. Dette var et resultat av en lengre utvikling, der norsk kultur og historie gjorde at forholdene lå til rette for at Norge skulle utvikle et særlig nært forhold til Israel. Det er flere grunner til at så mange i Norge ble positive til Israel. Den første er kristendommens rolle i Norge. På dette tidspunktet var kun 0,9 prosent av Norges befolkning ikke medlem av et kristent eller jødisk trossamfunn og kristendommen hadde en helt annen stilling i det norske samfunnet enn den har i dag.²⁹ Det var vanlig at klasserom hadde et kart over «Det lovede land» som ble brukt i kristendomsundervisningen. At jødene kom tilbake til Palestina ble i mange kristne miljøer sett på som et av endetidstegnene som skal føre til Jesu tilbakekomst, slik det er beskrevet i Johannes' åpenbaring.³⁰ Nordmenn hadde lest og hørt om de lidelsene det jødiske folket hadde vært gjennom i Bibelen og for mange var dette noe som påvirket hva de tenkte om opprettelsen av Israel.

Det jødiske folk hadde opplevd lidelser også i moderne tid og folkemordet på jødene i Europa under andre verdenskrig var en annen grunn til at mange støttet Israel. Seks millioner jøder ble drept i Holocaust, blant dem en stor andel av de norske jødene. Av de omtrent 2100 jødene som bodde i Norge i 1940 ble 772 deportert ut av landet. Kun 34 av disse overlevde

---

²⁹ Statistisk sentralbyrå, *Trossamfunn*, bind 7, *Folketellingen 1. desember 1950*, 9.

³⁰ Meland, «Israelvennene som ikke bryr seg om jødene.»

krigen.³¹ Myndighetene i det okkuperte Norge, særlig politiet, hadde vært med på å arrestere norske jøder og sende dem til dødsleirene i Tyskland og Polen. Den kollektive, norske dårlige samvittigheten for dette er en viktig årsak for den Israel-støtten som etter hvert vokste frem.

Den tredje grunnen til støtten var at Det Norske Arbeiderparti støttet Israel. Arbeiderpartiet var det statsbærende partiet i tiårene etter krigen. Partiet hadde en bred oppslutning i befolkningen. I kraft av å være det største partiet, partiet som satt med makten, tett samarbeid med fagforeninger og egen avis, Arbeiderbladet, hadde Arbeiderpartiet ikke bare stor konkret politisk makt. Dette ga også definisjonsmakt og evnen til å sette dagsorden for samfunnsdebatten. Når flere av de mektigste personene i Arbeiderpartiet var opptatt av Israel fikk dette følger for hele den norske opinionen.

Rett etter andre verdenskrigs slutt var både Arbeiderpartiet og embedsmennene i Utenriksdepartementet (UD) negative til opprettelsen av en jødisk stat i Palestina. Årsaken var ikke av hensyn til de palestinerne som bodde der. Det var derimot at de mente det ikke var plass til de ti millionene jøder som bodde i Europa i Palestina, ifølge en artikkel i Arbeiderbladet sommeren 1945. Arbeiderpartiet gikk inn for en assimileringpolitikk, der målet var at jødene skulle tas opp i og bli en del av resten av befolkningen i de landene de bodde. Dette var en endring i forhold til den assimileringstanken som rådet på 1800- og 1900-tallet før krigen. Da var målet med assimileringen at jødene skulle tilpasse seg til landet de bodde i slik at de først og fremst ble regnet som borgere av dette landet. Slik tenkte de ikke lenger i Arbeiderpartiet. Nå skulle jødene fortsatt beholde sin egenart som gruppe og skulle anerkjennes som en minoritet med krav på egne rettigheter.³²

Et eksempel som ble brukt på at en slik assimileringpolitikk var mulig, var Sovjetunionen. I en utenriksartikkel skrevet i Arbeiderbladet 6. august 1945, sto det at «jødespørsmålet kan løses ved en målbevisst radikal politikk – både på basis av assimilasjon og anerkjennelse av jødene som nasjonalt mindretall – viser utviklingen i Sovjet-Samveldet».³³ Sovjetunionen ble også trukket frem som et prakt eksempel på hvordan ulike etniske grupper kunne leve sammen av Norges FN-ambassadør Finn Moe i et annet innlegg i FN i mai 1947.³⁴ Hvorfor Sovjetunionen ble trukket frem av noen sentrale medlemmer av Arbeiderpartiet er vanskelig å

---

³¹ HL-Senteret. «Deportasjonen av de norske jødene.» Sist endret 06.09.2011.

<http://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/folkemord/folkemord-under-nazismen/holocaust/norge/deportasjonen-av-de-norske-jodene.html>

³² Waage, *Da staten Israel ble til*, 13-14.

³³ Waage, *Da staten Israel ble til*, 15, 257.

³⁴ Waage, *Da staten Israel ble til*, 16, 17.

si. Under Stalin var antisemittismen en ganske tydelig politikk, ofte under navnet antisjonisme. Synagoger ble stengt og det ble lagt hindre for jødisk kulturliv.³⁵ En av grunnene til at man likevel så til Sovjetunionen kan ha vært det positive inntrykket landet hadde gjort med krigsinnsatsen sin.³⁶

Ideen om å assimilere jødene i Europa ble imidlertid forlatt av Arbeiderpartiet rundt sommeren 1946. Fra november 1946 til februar 1947 var regjeringens politikk å jobbe for opprettelsen av jødiske kolonier andre steder enn i Palestina. To av kandidatene som ble særlig diskutert var områder i Uganda og i Surinam.³⁷ Mens politikerne omfavnet denne løsningen, var fagfolkene i Utenriksdepartementet (UD) skeptiske til om det var en god politikk å følge. De mente at dette ikke var en god løsning på problemene til de jødiske flyktningene. De var også redd for at Norge, ved å foreslå dette, skulle bli innblandet i konflikten i Midtøsten. Konflikten i området hadde blitt en stormaktskonflikt etter andre verdenskrig, der både USA og Sovjetunionen kjempet om innflytelse. Norsk utenrikspolitikk var på dette tidspunktet en brobyggingspolitikk der man holdt seg så mye unna stormaktenes konflikter som mulig. Embedsmennene i UD oppfattet forslaget som noe som kunne forårsake «store politiske vanskeligheter» for Norge.³⁸ Da spørsmålet om jødiske kolonier kom opp under forberedelsene til FN's ekstraordinære generalforsamling om Palestina-spørsmålet var UD imidlertid ikke like skeptiske. Så lenge det ikke var Norge som tok initiativ til koloniseringsløsningen var dette en tanke de kunne være med på å fremme i FN. Dermed var både UD og arbeiderpartipolitikerne som jobbet med Palestina-spørsmålet enige om å jobbe for en jødisk koloni et annet sted enn i Palestina våren 1947.³⁹ Dette skulle imidlertid endre seg.

I løpet av høsten 1947 så de fleste i Arbeiderpartiets ledelse på en deling av Palestina som den beste måten å få en slutt på problemene med jødiske flyktninger i Europa og den eskalerende konflikten mellom palestinere og jøder i Palestina. 29. november 1947 ble det vedtatt i FN at Palestina skulle deles opp i en palestinsk og en jødisk stat. Den palestinske staten skulle romme de 725 000 palestinere og 10 000 jødene som bodde i det vestlige Galilea, det sentrale Palestina og Gazastripen. Den jødiske staten skulle bestå av kysten med unntak av Gazastripen, det østlige Galilea og Negevørkenen. En internasjonal FN-styrt sone skulle

---

³⁵ Mendelsohn, «Jødeforfølgelser etter 1945.»

³⁶ Waage, *Da staten Israel ble til*, 16, 17.

³⁷ Waage, *Da staten Israel ble til*, 30-35, 258.

³⁸ Waage, *Da staten Israel ble til*, 34, 44-45.

³⁹ Waage, *Da staten Israel ble til*, 60-64

romme Jerusalem og Betlehem.⁴⁰ Norge stemte for dette.⁴¹ Allerede i februar, etter et nordisk utenriksministermøte, forlot imidlertid Norge og de andre nordiske landene delingsstandpunktet. Årsaken var at de nordiske utenriksministrene så på planen som umulig å gjennomføre om ikke FNs sikkerhetsråd satt makt bak vedtaket. Da staten Israel ble opprettet 14. mai 1948, var det usikkert hvordan norske myndigheter skulle forholde seg til den nye staten. Særlig embedsmennene i UD var motstandere av å anerkjenne Israel. De ønsket å jobbe for en løsning som ikke ville føre til et dårlig forhold til de arabiske landene.⁴² Regjeringen ønsket å vente og se hvordan utviklingen i Midtøsten gikk. På nyåret 1949 ble det imidlertid klart at Storbritannia kom til å anerkjenne Israel. Flere vesteuropeiske land fulgte etter og anerkjente Israel. 29. januar 1949 ble de nordiske utenriksministrene også enige om *de facto* å anerkjenne Israel.⁴³

Det var duket for nye diskusjoner da Israel søkte medlemskap i FN våren 1949. I denne perioden var Norge et av medlemmene i FNs Sikkerhetsråd. Fra UD ble det sendt beskjed til den norske FN-delegasjonen om å stemme blankt i avstemningen over Israels søknad om opptak i FN. Dette er det første skrittet til medlemskap i organisasjonen. Instruksen fra UD ble begrunnet med at det var en «manglende avklaring» av situasjonen i Palestina.⁴⁴ Instruksen kom overraskende den norske FN-delegasjonen. I januar hadde nemlig UD sendt ut en instruks om at FN-delegasjonen skulle stemme for Israelsk medlemskap. Den avgjørelsen hadde kommet på plass etter et møte mellom de nordiske utenriksministrene. Etter motstand fra delegasjonen og FNs norske generalsekretær Trygve Lie snudde imidlertid embedsmennene i UD. Da FNs generalforsamling skulle stemme over om Israel skulle få medlemskap, ble det igjen konflikt mellom UD og den politiske delen av den norske FN-delegasjonen. En av grunnene til det var at mulighetene for en nordisk forsvarsallianse hadde forsvunnet, og norsk politikk ble mer rettet mot USA og resten av NATO.⁴⁵

At norske styresmakter var positive til Israel fikk også mer konkrete følger. Et eksempel fra denne perioden er den såkalte helseleiren som ble opprettet på Skui i vestre Bærum.⁴⁶ Sommeren 1948 var det israelske flagget heiset over leieren, der det bodde jøder helt ned i 17-års alderen. Leiren var blitt opprettet av en norsk komité fra Haganah, det som tidligere den

---

⁴⁰ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 102-103.

⁴¹ Waage, *Da staten Israel ble til*, 261-262.

⁴² Waage, *Da staten Israel ble til*, 260-261.

⁴³ Waage, *Da staten Israel ble til*, 205-208, 262-264.

⁴⁴ Waage, *Da staten Israel ble til*, 213.

⁴⁵ Waage, *Da staten Israel ble til*, 213-215, 264-266.

⁴⁶ Dette avsnittet er basert på Hagelund, *Israel – elsket og hatet*, 20-24.

våren hadde blitt Israels hær. I leieren skulle guttene få grunnleggende militær trening mens jentene skulle læres opp til å bli helsepersonell. Flere hadde meldt seg frivillig til å reise til Israel for å slåss for bevaringen av den nyopprettede israelske staten. Med leid norsk militært utstyr og våpen fikk de det som var starten på en militær utdanning. Til tross for at de fikk denne utdannelsen på norsk jord og med norsk utstyr ble det ikke skrevet om i avisene. Først ett år senere, høsten 1949, er leiren omtalt i en jiddisk-språklig avis i USA. Hvordan fikk en fremmed makts hær tillatelse og tilrettelegging til å drive militærtrening i Bærums skoger?⁴⁷

Lederen for leieren var nordmannen Israel Krupp, tidligere motstandsmann, kaptein i det norske forsvaret og selv av jødisk opprinnelse. I stedet for å gå til regjeringen for å be om tillatelse og materiell hjelp, gikk han til Martin Tranmæl, da redaktør i Arbeiderbladet. Tranmæl mente at de norske myndighetene nok ikke hadde noe imot opprettelsen av en «helseleir» som ble brukt til militær trening. På den tiden trodde Krupp at de klarte å holde det de egentlig drev på med skjult, men i ettertid har han hatt en «begrunnet mistanke» om at myndighetene var fullt klar over hva de drev med i leiren, men så mellom fingrene på det.⁴⁸ Karl Emil Hagelund, journalist i Dagbladet, mener det ikke bare var Tranmæls innflytelse som gjorde dette mulig, men at hele det ledende sjiktet i Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen (LO), samt kristenfolket i Norge, støttet Israel. Alle disse, samt de fleste nordmenn, følte på et medansvar for det jødiske folkemordet i Europa. For å bøte på denne dårlige samvittigheten så flere på det som rimelig at jødene fikk sin egen stat. Både arbeiderbevegelsen og fagbevegelsen så etter hvert på Israel som det sosialistiske «drømmeparadiset». I det norske regjeringspartiet og den norske fagbevegelsen utviklet det seg en dyp beundring for Israels politikk.⁴⁹

2.2 Vennskap og beundring: 1950-1956

I motsetning til perioden 1945-49, som var preget av markerte hendelser i forholdet til Israel, slik som anerkjennelse og FN-medlemskap, er første halvdel av 50-tallet mer preget av en mer «hverdagslig» relasjon uten viktige enkelthendelser å ta stilling til.

En av hendelsene som særlig Waage legger vekt på er hvordan en flyulykke på Hurum førte til økt sympati for Israel. I slutten av november 1949 styrtet et fly med jødiske flyktninger på

---

⁴⁷ Hagelund, *Israel – elsket og hatet*, 20-24.

⁴⁸ Hagelund, *Israel – elsket og hatet*, 23

⁴⁹ Hagelund, *Israel – elsket og hatet*, 20-24; Waage, *Norge – Israels beste venn*, 35-37.

vei fra Tunisia til en flyktningeleir ved Holmestrand. Besetningen og 26 jødiske barn omkom. Den eneste overlevende var en ung gutt. Bildene av gutten og vrakrestene vekke sympati og Arbeiderbladet satte i gang en innsamlingsaksjon for å få reist et minnesmerke. De ville gi israelerne noe de trengte og skulle samle inn penger til en kibbutz, en kollektiv landsby, som skulle hete Norge. Navnet ble senere endret til Moshav Norge. Målet var å samle inn de 300 000 kronene som trengtes til prosjektet, et stort beløp på denne tiden, i løpet av de fire ukene før jul. Arbeiderbladet var på denne nærmest et partiorgan for Arbeiderpartiet som fulgte partiets politiske linje. Innsamlingen ble ledet av israelvennen Haakon Lie. Målet ble nådd med god margin.⁵⁰ Det var ikke bare Arbeiderbladet som ønsket å bygge hjem for flyktninger i Midtøsten i denne perioden. Samtidig som det ble samlet inn penger og kjøpt materialer til byggingen av Moshav Norge forsøkte Norges Røde Kors å sende trevirke til området for å bygge for de palestinske flyktningene som bodde i flyktningeleirer. Selv om de kjøpte materialet på det private markedet fikk de ikke eksportlisens for dem.⁵¹ Dette viser hvor forskjellig palestinere og israelere ble behandlet i denne perioden.

Båndene mellom Norge og Israel ble sterkere utover 1950-tallet. Arbeiderbladets korrespondenter skrev svært positive artikler om landet og fulgte utviklingen tett. Ledende arbeiderpartipolitikere dro til Israel og fortalte i svært rosende ordelag om landet da de kom hjem. Det ble ofte understreket at alt ikke var perfekt i Israel, men at man hadde tro på at de skulle klare å overkomme de utfordringene landet hadde.⁵² Forsøk på å male et annet bilde av Israel ble møtt med krass kritikk i Arbeiderbladet.⁵³

2.3 Nasser, Suez-krisen og solidaritet

I første halvdel av 1950-årene var det stadige grensekonflikter mellom Israel og dets naboland. Mellom Syria og Israel var det særlig strid i området rundt innsjøene Genesaret og Huleh. Mellom Jordan og Israel var det stadige raid fra jordansk side inn på israelsk territorium. Disse raidene ble besvart fra israelsk side, flere ganger i stor skala. Den israelske grensen mot Egypt var også urolig. Også her var det angrep fra egyptisk side og israelske reaksjoner, men i mindre skala enn ved grensen mot Jordan.⁵⁴ I Israels forhold til Egypt var

---

⁵⁰ Waage, *Da staten Israel ble til*, 20-26.

⁵¹ Waage, *Da staten Israel ble til*, 371.

⁵² Waage, *Da staten Israel ble til*, 37-40.

⁵³ Waage, *Da staten Israel ble til*, 41-44.

⁵⁴ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 129-133.

Suez-kanalen en kilde til konflikt. Ettersom Egypt og Israel offisielt fortsatt var i krig ble israelske skip nektet å seile gjennom den. I 1954 kom britiske og egyptiske myndigheter til enighet om at de britiske soldatene som var utplassert ved kanalen skulle forlate Egypt. Starten av 1950-årene var en periode der det skjedde store forandringer i Egypt. I 1952 styrtet en gruppe unge offiserer regimet til den egyptiske kongen, kong Faruk. Etter hvert trådte den unge obersten Gamal Abd el Nasser frem som en leder i gruppen. Han ble statsminister i 1954 og president i 1956. I denne tiden ble han ikke bare den formelle lederen i Egypt, men også en ledende skikkelse for hele den arabiske verden.⁵⁵ Grensetrefninger og den nye, karismatiske lederen i Egypt ble i den norske arbeiderbevegelsen oppfattet som trusler mot Israels eksistens, en trussel som krevde handling, også fra norsk side.⁵⁶

1. mai-toget 1956 var et godt eksempel på den Israel-sympatien som fantes i den norske arbeiderbevegelsen, også på grasrotnivå. Denne sympatien ble styrket av målrettet arbeid fra ledende arbeiderpartipolitikere. Under parolen «La Israel leve» gikk folk i tog med en plakat av et tre, som symboliserte Israel, og en blodig øks, som skulle symbolisere den fare landet var i. Plakaten hadde Arbeiderpartiets partisekretær Haakon Lie fått via den israelske ambassaden og trykket opp i tusen eksemplarer.⁵⁷ Plakatene var del av en lengre kampanje for å uttrykke støtte til Israel i forbindelse med den trusselen landet ble forstått å være i. Tidligere dette året hadde Lie fått flertall i Arbeiderpartiets sentralstyre for å sende en delegasjon med journalister og fagforeningsfolk til Israel. Turen skulle danne utgangspunktet for en aksjon til fordel for Israel.⁵⁸

26. juni 1956 nasjonaliserte Nasser Suez-kanalen. Det var i Norges interesse at kanalen ble holdt åpen. Norge var en skipsfartsnasjon og det landet som sendte flest skip gjennom kanalen etter Storbritannia.⁵⁹ Den norske holdningen hadde vært at Egypt ikke ville klare å styre Suez-kanalen.⁶⁰ Utenriksminister Halvard Lange og flertallet i utenrikskomiteen ønsket internasjonal kontroll med kanalen. Å ta i bruk militærmakt for å oppnå dette var imidlertid uaktuelt for de norske myndighetene. Egypt ble angrepet i oktober 1956, først av Israel og så av Storbritannia og Frankrike en uke senere. Norge sluttet seg til USAs kritikk mot Storbritannia og Frankrike og på Stortinget kritiserte Lange de to landene for å ha gått til krig

---

⁵⁵ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 49, 133.

⁵⁶ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 373.

⁵⁷ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 176, 375.

⁵⁸ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 168-171.

⁵⁹ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 197-198.

⁶⁰ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 379.

uten å diskutere det med sine allierte.⁶¹ Israel slapp derimot unna kritikk på Stortinget. At det hadde gått til angrep på Egypt ble forklart og unnskyldt med at de arabiske nabolandene ønsket å utslette Israel og at Egypt var blitt en voksende trussel etter at det hadde fått våpen fra Sovjetunionen. Norsk støtte til Israel fortsatte ufortrødent etter Suez-krisen.⁶²

2.4 Oslo og Jerusalem

I begynnelsen av 1960-tallet var Israel mye i norsk presse. Denne gangen var det imidlertid ikke forholdet til nabolandene eller innsamlingsaksjoner som var årsaken. 23. mai 1960 sto nemlig statsminister David Ben Gurion på talerstolen på Knesset, Israels nasjonalforsamling, og kunngjorde at israelske agenter hadde arrestert Adolf Eichmann. Eichmann var en av hovedarkitektene bak Holocaust. Etter krigen hadde han flyktet med kone og barn til Argentina. Der hadde han klart å gjemme seg i ti år. Nå var han blitt funnet, arrestert og bragt til Israel. Der skulle han stilles for retten. Rettsaken begynte 11. april 1961 og ble fulgt tett av presse fra alle land. I norske aviser ble det publisert artikler og reportasjer om rettsaken og alt som var relatert til den. Dette ga mye oppmerksomhet til Israel og jødernes historie. Mange av artiklene om saken rettet også søkelyset mot forholdet Israel hadde til nabolandene sine. De arabiske nabolandenes fiendtlige holdning til Israel gikk igjen i pressedekningen. Dagbladets journalist Axel Kielland beskrev hvordan Israel og det israelske militæret hadde gitt jødene en selvbestemmelse over sin egen skjebne. Han understrekte at det var en selvbestemmelse de hadde, og ikke en trygghet. Hans, og resten av den norske pressedekningen, bar nemlig preg av troen på en ny væpnet konflikt i regionen og bekymringen for at Israel ikke skulle overleve den.⁶³

Einar Gerhardsen var den første europeiske statslederen som var på offentlig statsbesøk i Israel. 6. desember 1961, etter at han kom hjem, holdt han en tale i universitetets festsal. Her skrøt han av israelernes innstilling, og alt de hadde oppnådd. Han kom også inn på forholdet deres til nabolandene: «Israel vil kunne sette mer inn i fredens byggende arbeid om det kjente seg sikkert i forholdet til sine naboer», sa han i talen.⁶⁴ Han oppfattet med andre ord konflikten slik at det var Israel som måtte føle seg trygg, og de arabiske nabolandene som truet. Han fortalte at han hadde invitert Israels statsminister David Ben Gurion til Norge. Og

---

⁶¹ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 380-386.

⁶² Waage, *Norge – Israels beste venn*, 387.

⁶³ Johansen, «*Jødefolket inntar en særstilling*», 92-97.

⁶⁴ Hagelund, *Israel – elsket og hatet*, 25-26.

Ben Gurion kom på statsbesøk sommeren 1962. Under sin tale på et møte under besøket roste statsminister Gerhardsen igjen israelerne for deres driftighet og for alt det de hadde oppnådd. Men nå trakk han også inn hvordan jødene hadde blitt behandlet under krigen.

Vi har ikke lov å tegne dette lyse bildet av Israel i dag uten å minnes det jødiske folks tragiske skjebne ned gjennom århundrene. ... Det er ikke mer enn tjue år siden de tyske nazister førte våre jødiske landsmenn ned til kaien her under Akershus for å sende dem til konsentrasjonsleirene og gassovnene på kontinentet. Det er vår plikt ikke å glemme dette. I dag har det jødiske folk et fedreland. Hva det betyr etter århunders landflyktighet, kan vi bare ane.⁶⁵

Ben Gurion la i sin tale vekt på hvordan Israel skulle bygge på sosialistiske ideer. Det norske vertskapet og det israelske besøket var fra hvert sitt land, men de kom også fra hvert sitt statsbyggende, sosialdemokratiske parti. Ideologisk var de fortsatt på bølgelengde og begge var enige om at kampen for en jødisk stat var en riktig og viktig kamp.⁶⁶

I årene før Seksdagerskrigen i 1967 var fortsatt frykten for at de arabiske nabolandene skulle utslette Israel høyst levende. Seksdagerskrigen skulle for alvor vise hvor mye sterkere Israel var enn sine arabiske naboland. Den skulle også vise hvor sterk sympati for Israel var i den norske befolkningen. Man kan si at startskuddet for Seksdagerskrigen også var startskuddet for israelskepsis i Norge, en utvikling som ble tydeligere på 1970- og 1980-tallet.

---

⁶⁵ Hagelund, *Israel – elsket og hatet*, 32.

⁶⁶ Hagelund, *Israel – elsket og hatet*, 32.

3 Gamle sympatier for et nytt Israel, 1967-1972

Israels historie frem til 1967 hadde vært preget av krig og konflikt. Likevel var det israelske lederskapet, både det politiske og det militære, i et møte 16. mai 1967 blitt enige i at det var usannsynlig med krig i nær fremtid. Denne vurderingen endret seg imidlertid i løpet av tiden etter møtet. Den dagen møtet ble holdt var det to dager siden Egypts president Gamal Abdel Nasser hadde flyttet et betydelig antall militære styrker inn på Sinaihalvøya. Samme dag hadde Nasser beordret FNs fredsbevarende militærstyrke ut av Sinai-halvøya. Etter debatt i Sikkerhetsrådet hadde FNs generalsekretær U Thant gått med på å trekke FN-styrken ut av egyptisk territorium. Han mente at FN-soldatene ikke kunne være utplassert på egyptisk territorium mot de egyptiske myndighetenes vilje.⁶⁷ Etter at den fredsbevarende styrken var blitt trukket ut var det ikke lenger noe som hindret Egypt fra å angripe Israel – eller omvendt.

22. mai stengte Nasser Tiranstredet for israelske skip og for skip som fraktet «strategiske varer» slik som olje og våpen til Israel. Stredet er smalt, og innerst i Akababukten ligger havnebyen Eliat, den eneste forbindelsen Israel har til Rødehavet. Det er vanskelig å si hvor stor praktisk betydning dette hadde for Israel. FNs oversikt viste at det var over to år siden forrige gang en israelskregistrert båt hadde seilt gjennom stredet. Den israelske regjeringen oppfattet det likevel som et overtramp å få en av sine havner blokkert. Israel importerte også olje fra Iran, som frem til dette hadde kommet inn til havnen i Eilat. I følge midtøstenhistorikeren Avi Shlaim var det ikke de økonomiske følgene av denne blokaden som var kritisk for de israelske myndighetene. Den israelske hæren kunne imidlertid ikke tåle det prestisjenederlaget det var for landet å få en av havnene sine blokkert. Den israelske hæren ønsket å vise at landet ikke lot seg diktere av noen. Mye tydet på at Nasser ikke ønsket å starte en krig, men ville vise muskler ovenfor resten av den arabiske verden. Med blokaden gikk han imidlertid lenger enn det israelske lederskapet kunne tåle.⁶⁸

De neste dagene reiste utenriksminister Abba Eban til Paris, London og Washington. Her forhørte han seg med landenes statsledere for å finne ut hva de mente om situasjonen. Både britene og amerikanerne var åpne for å forsøke å åpne Tiranstredet, mens franskmennene var negative til dette. Israelsk etterretning fikk signaler fra amerikansk hold om at USA ikke kom

---

⁶⁷ Waage, Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten, 341-2, Shlaim, The Iron Wall, 237.

⁶⁸ Waage, Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten, 342-3, Shlaim, The Iron Wall, 237.

til å sette seg imot et angrep på Egypt. I de to ukene mellom stengingen av Tiranstredet og krigsutbruddet spredte det seg en panikk i den israelske befolkningen. Mange israelere var redde for at landet skulle bli utslettet av sine arabiske naboland, til tross for at landet var militært sterkere enn dem. Det israelske lederskapet klarte ikke å roe ned denne panikken. Både opposisjonen og haukene i det israelske Arbeiderpartiet utnyttet dette. Etter å ha lagt press på statsminister Levi Eshkol sa han 1. juni fra seg forsvarsministerposten, som han hadde i tillegg til statsministerposten, og overlot forsvarsministerposten til Moshe Dayan. Menachem Begin ble utnevnt til minister uten portefølje. Den israelske regjeringen fikk nå enda mer positive tilbakemeldinger fra USA når de drøftet et angrep på de egyptiske styrkene i Sinai. I tillegg skulle Egypts visepresident dra til Washington for å forhandle frem en løsning på konflikten. Den israelske ledelsen ønsket ikke at Nasser og egypterne skulle få ære og prestisje på bekostning av Israel for å ha vist moderasjon og funnet en fredelig løsning. Krigen som ingen egentlig ville ha virket nå som den beste løsningen for den israelske regjeringen.⁶⁹ På mindre enn en måned hadde situasjonen snudd fullstendig.

Morgenen mandag 5. juni 1967 gikk Israel til flyangrep på Egypt. På tre timer bombet de i stykker det egyptiske flyvåpenet mens flyene sto på bakken. Deretter bombet de det syriske og det jordanske flyvåpenet. Så mange fly og så mye av flyvåpnenes infrastruktur ble ødelagt av israelerne at det kun var de som hadde fly på vingene. Dette gjorde at Israel hadde full kontroll over luftrommet i regionen. Deretter rykket israelske bakkestyrker inn i Egypt. Som den eneste aktøren med støtte fra luften, kunne de israelske bakkestyrkene forflytte seg hurtig innover i Egypt. Jordan ble med i krigen på Egypts side, og begynte å beskytte Vest-Jerusalem og Tel Aviv. Israelske styrker gikk til motangrep. Allerede 7. juni, to dager etter at Israel hadde startet krigen, var hele Jerusalem under Israelsk kontroll. Israelske myndigheter gikk først da med på tilbudet om våpenhvile som kong Hussain hadde kommet med 6. juni. Egypt og Israel ble enige om en våpenhvile 8. juni. Etter dette sto Syria igjen alene om å være i krig med Israel. Syriske soldater hadde ikke gått til angrep på Israel. De var hovedsakelig plassert på Golanhøydene, et område av Syria som ligger inntil i det nordøstre Israel. 9. juni angrep israelske styrker Syria. Den neste dagen var Golanhøydene kontrollert av den israelske hæren. Israel og Syria inngikk deretter en våpenhvile samme dag.⁷⁰

---

⁶⁹ Waage, Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten, 342-51, Shlaim, The Iron Wall, 237-241.

⁷⁰ Waage, Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten, 352- 355, Shlaim, The Iron Wall, 241.

Resultatet av krigen var en overlegen israelsk seier. Mellom 700 og 800 israelske soldater hadde mistet livet, og de hadde erobret enorme landområder. De hadde tatt kontrollen på Vestbredden og Øst-Jerusalem fra Jordan, Gaza og Sinai fra Egypt og Golanhøydene fra Syria. I tillegg til at de hadde mistet land, hadde de tapende landene også mistet svært mange soldater. Egypt hadde mistet flest med et sted mellom 10 000 og 15 000 døde soldater. Omtrent 750 jordanske soldater og rundt 500 syriske soldater var døde.⁷¹

Hvordan forholdt folk i Norge seg til denne krigen og resultatene av den? Hvordan påvirket krigen nordmenns meninger om Israel, dets naboland og konflikten mellom dem? Spørreundersøkelser som ble gjennomført i perioden vil si noe om folks holdninger. I perioden dekket norske aviser hendelsene i Midtøsten, både de samtidige og bakgrunnsinformasjon i form av tidligere hendelser. I hvilken grad stemte den informasjonen norske aviser publiserte overens med det som i dag regnes for å være historien «slik den egentlig skjedde»?⁷² Hva som ble skrevet om konflikten, hvordan det ble beskrevet, hva som fikk stor plass og hva som ble ned- eller vekkprioritert ville ha hatt stor betydning for den jevne nordmanns inntrykk av konflikten. Hva som «egentlig» skjedde er irrelevant for meningene til menneskene i perioden hvis de ikke fikk vite om det. Hva var det de fikk vite?

3.1 Sympatier og skyld

En måned etter Seksdagerskrigen, i juli 1967, ble det gjennomført en spørreundersøkelse i Norge med et representativt utvalg bestående av 1639 respondenter.⁷³ I den ble det stilt en rekke spørsmål, blant annet om forholdet til og sympatier for partene i Midtøsten-konflikten. I undersøkelsen svarte 94 prosent at de støttet Israel.⁷⁴ Hvor mange som regnet seg som palestinasympatisører, ble det ikke spurt om. På dette tidspunktet ble ikke palestinerne sett på som en part i konflikten. I Norge, og i den vestlige verden for øvrig, ble konflikten sett på som en konflikt mellom Israel og de arabiske nabolandene. Sistnevnte hadde aldri hatt spesielt

---

⁷¹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 355. Det er uenighet om de nøyaktige tallene, men ikke så store at det har noen betydning i denne sammenhengen.

⁷² Leopold von Ranke inn her. Litt too much? Jepp. Men det er vanskelig å unngå.

⁷³ For at et utvalg skal kunne si noe om en gruppe som helhet er det nødt til å ha en sammensetning som ligner på helheten. Hvis det er tilfellet er det et representativt utvalg det er snakk om. Se <https://snl.no/utvalg>.

⁷⁴ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

stor sympati i Norge. Beskjedne seks prosent oppga at i denne undersøkelsen de sympatiserte med «araberstatene».⁷⁵

I løpet av Seksdagerskrigen hadde Israel, ved på egenhånd å vinne en krig mot nabolandene sine, vist at det ikke var noen militært svak stat. Denne knusende seieren ble begynnelsen på et vendepunkt for hvordan Vesten så på Israel. Referansen til Bibelens David og Goliat var flittig brukt i samtiden når Midtøsten-konflikten ble diskutert.⁷⁶

Men hvor treffende var bildet av den vesle gjetergutten David, kun bevæpnet med en slynge og steiner mot en kjempe i rustning, på Israel i 1967? VGs avistegner Pedro valgte likevel dette bildet da han skulle illustrere situasjonen 6. juni. Barbent, med ryggen rak og mot havet, står en kjekk, ung mann med et israelsk flagg i hendene. Over han ruver en fem meter høy karikatur av Nasser, med buskete øyenbryn og krokete nese, revolver i beltet og hendene strukket ut mot David-skikkelsen. Under tegningen står det «Det var her David møtte Goliat».⁷⁷ Denne gangen, slik som i Bibelen, var det David som hadde vunnet kampen, men med helt andre våpen enn slynge og elvestein. Styrkeforholdet hadde vært i Israels favør.

74,2 prosent av de spurte oppga at de mente at «FN som fredsbevarende institusjon» var blitt svekket.⁷⁸ Dette tydet på at nordmenn var misfornøyd med måten FN og, som en utvidelse av det, verdenssamfunnet hadde håndtert krigen på. FN-styrken *United Nations Emergency Force* (UNEF) var i FN's første ekstraordinære krisesesjon i november 1956 blitt opprettet som FN's første fredsbevarende styrke.⁷⁹ Den hadde vært utplassert på Sinaihalvøya siden slutten av Suez-krisen i 1956. Under denne krigen hadde britiske, franske og israelske militære styrker invadert Sinaihalvøya og erobret Suez-kanalen som egyptiske myndigheter hadde nasjonalisert 26. juni 1956.⁸⁰ UNEF-soldater var blitt utplassert på Sinaihalvøya for å følge med på og sørge for at tilbaketrekningen av de militære invasjonsstyrkene, og kanskje spesielt de israelske styrkene, ble gjennomført i henhold til fredsavtalen. De britiske og franske soldatene ble trukket ut ganske kjapt, men Israels statsminister David Ben-Gurion erklærte at han ikke hadde planer om å gjøre det samme. Amerikanske myndigheter godtok

---

⁷⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

⁷⁶ «Meir sjeldne var slike bibelske analogier i sekulære aviser – med eit unntak for det nemnde David–Goliat-biletet.» Johansen, «Et slikt folk kan ingen Eichmann utrydde», 54.

⁷⁷ VG, [Satiretegning.] 06.06.1967; Pedro, født Salo Goldfarb, var avistegner i VG fra 1945 og dekorert krigsveteran fra andre verdenskrig. https://nbl.snl.no/Salo_Grenning_Pedro

⁷⁸ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

⁷⁹ Forente Nasjoner, «Middle-East – Unef I Mandat.»

⁸⁰ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 188.

ikke dette og la press på Israel ved å true med stoppe sin økonomiske hjelp til landet. Israelske myndigheter ga til slutt etter for presset fra USA og verdenssamfunnet for øvrig og trakk seg ut av områdene de hadde tatt under Suezkrigen, med unntak av Gaza-stripen.⁸¹

Tilbaketrekningen var over 15. januar. Israel hadde vunnet krigen militært, men det hjalp ikke når de hadde tapt diplomatiet.⁸² Etter dette forble UNEF-styrken i området.

Sett i lys av dette er det ikke så rart at FNs generalsekretær U Thant mente at FN var nødt til å trekke tilbake sine soldater ut av egyptisk territorium, slik Nasser hadde beordret 16. mai 1967. UNEFs mandat hadde vært å sørge for tilbaketrekingen fra egyptisk jord og å virke som en buffer mellom Israel og Egypt etter at tilbaketrekingen var fullført.⁸³ Når de egyptiske myndighetene, som hadde hele styrken plassert på sitt landområde, ikke lenger ønsket å ha FN-styrken der, valgte U Thant å trekke dem tilbake. Israelske myndigheter ønsket ikke at FN-styrken skulle trekke seg ut fra det egyptiske området mellom de to landene. De ba generalsekretæren om ikke å fjerne den fredsbevarende styrken. U Thant foreslo å flytte soldatene over grensen og ha dem plassert på Israelsk territorium. De israelske myndighetenes svar var at det var «fullstendig uaktuelt».⁸⁴ For politisk interesserte nordmenn som fulgte med på situasjonen i media mens den foregikk er det ikke usannsynlig å tro at en del av disse nyansene og denne forhistorien forsvant. At det kunne se ut som om FN bare gikk til side for å gi plass til det som kunne oppfattes som en egyptisk aggressivitet ovenfor Israel, kan ha vært årsaken til at så mange oppga at tillitten til FN som fredsbevarende institusjon var blitt svekket.⁸⁵

3.2 Norsk fremstilling

Hvordan kan det imidlertid forklares at så mange som 94 prosent oppga at de støttet Israel så kort tid etter at Israel hadde vunnet en knusende seier over alle sine naboland i en krig der Israel hadde vært den angripende part? Her er det heller ikke sikkert at hendelsesforløpet og bakgrunnsinformasjonen var enkelt tilgjengelig så kort tid etter Seksdagerskrigen. For hvordan ble konflikten dekket i samtiden? I *Aftenpostens* morgenutgave 5. juni 1967, sendt i trykken før norsk presse var klar over at det hadde brutt ut krig, var det en del stoff om

---

⁸¹ De israelske styrkene trakk seg ut av Gaza og Sharm el-Sheik 1. mars 1957 Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 208.

⁸² Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 207-8.

⁸³ Forente Nasjoner, «Middle-East – Unef I Mandat.»

⁸⁴ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 342.

⁸⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

konflikten i Midtøsten, med to saker på forsiden. På side to sto det at landsstyret i Kristelig Folkepartis ungdom ville at FN-soldater skulle utplasseres ved Israels grenser i øst og i vest.⁸⁶ På samme side i en annen notis ble det meldt at Sosialistisk studentforbund i en uttalelse tok «avstand fra enkelte norske resolusjoner og erklæringer som ensidig støtter en av partene i krisen i Midt-Østen».⁸⁷ Det sto at de stod på Israels rett til fri ferdsel gjennom Tiranstredet, men at dette måtte sikres ved forhandlinger. De hadde også sagt at Israel måtte anerkjenne «det Palestina-arabiske folks» rettigheter, slik som retten til å returnere og til erstatninger.⁸⁸ Det var også et leserbrev som heter «Be for Israel!» på siden, skrevet av dr.theol. Emanuel Minos.⁸⁹

I et annet leserbrev, «Krigen mot Israel må forhindres», skrevet av den norske jøden, forfatteren og samfunnsdebattanten Chaim Gordon, legges skylden for den økte spenningen i konflikten på de arabiske landene, spesielt på Egypt og Nasser, og på Sovjetunionen.⁹⁰ Gordon mente at hvis det skulle bli krig var Sovjetunionens ansvar vel så stort som de arabiske nabolandene og Nassers. Grunnen til det var, ifølge Gordon, at de aldri villet «våge å provosere og enda mindre gå til krig mot staten Israel, eller tvinge Israel til en forsvarskrig» uten den hjelpen og samtykket Gordon mente de hadde fått fra Sovjetunionen.⁹¹ I én avisoverskrift ble det formidlet at «Nasser advarer skibsfartsland» mens en annen overskrift lød «Dayan: Jeg vet at vi vil vinne hvis krig bryter ut».⁹² Israels forsvarsminister Moshe Dayan ble fremstilt som rolig og forberedt, mens Nasser blir framstilt som skummel og truende.

I VGs ekstranummer 5. juni 1967 ble det slått opp på forsiden, passende nok med krigstyper, at «Nasser til angrep i morges Israel rykker frem».⁹³ I ingressen sto det at «[d]e øvrige araberstater som grenser til Israel holder seg ennå i ro.»⁹⁴ Til venstre på forsiden var det et bilde av Nasser og et bilde av Israels forsvarsminister Moshe Dayan. Mellom bildene sto det «President Nasser (over) har lovet å utslette Israel, men Israels nye forsvarsminister Moshe

---

⁸⁶ Aftenposten, «Kr. F.-ungdom vil ha FN-styrker plasert [sic] ved Israels grenser.» 05.06.1967.

⁸⁷ Aftenposten, «Sosialistiske studenter vil ikke ensidig støtte den israelske regjering.» 05.06.1967.

⁸⁸ Aftenposten, «Sosialistiske studenter vil ikke ensidig støtte den israelske regjering.» 05.06.1967.

⁸⁹ Aftenposten, «Be for Israel!» 05.06.1967.

⁹⁰ Aftenposten, «Krigen mot Israel må forhindres.» 05.06.1967.

⁹¹ Aftenposten, «Krigen mot Israel må forhindres.» 05.06.1967.

⁹² Aftenposten, «Nasser advarer skibsfartsland.» 05.06.1967; Aftenposten, «Dayan: Jeg vet at vi vil vinne hvis krig bryter ut.» 05.06.1967.

⁹³ VG, «Nasser til angrep i morges Israel rykker frem.» 05.06.1967.

⁹⁴ VG, «Nasser til angrep i morges Israel rykker frem.» 05.06.1967.

Dayan (under) forsikrer at Israel vil vinne krigen mot araberne.»⁹⁵ Forsiden ga helt klart inntrykk av at det var Nasser og den egyptiske hæren som hadde angrepet Israel, mens Israel kjempet en forsvarskrig mot Egypt mens de var omringet av potensielle fiender. På side tre var det et kort intervju med en ordknapp statsminister Per Borten. Han var mer forsiktig med å peke ut syndebukken for krigsutbruddet. «Ifølge den meldingen som ble sendt ut i Kringkastingen i dag, er det også uklart hvem som startet», sa han.⁹⁶ Utover det ville han nødvendig uttale seg før regjeringen visste mer, men han syntes situasjonen var tragisk og farlig. Statsministerens måtehold hadde fått en liten flekk på side tre med vanlig skriftstørrelse, plassert mellom to småsaker.⁹⁷ På side to, under overskriften «Kanonene taler» var det også et spark til Israels arabiske naboland: «Å apellere [sic] til fornuften har liten hensikt i denne situasjon, den har tydeligvis opphørt å funksjonere forlengst i araberstatens leir.»⁹⁸ Det var med andre ord rimelig å anta at de fleste som leste avisen fikk inntrykket om at Egypt og president Nasser hadde angrepet Israel.

FN slapp heller ikke unna uten skyld i VGs dekning. I artikkelen «Kanonene taler» sto det i tillegg at FN's unnfalleshhet bare er «en gjenspeiling av stormaktenes uenighet».⁹⁹ VG presenterte det altså som noe opplest og vedtatt at FN hadde vært unnfallende. Videre sto det at det var åpenbart at det var Sovjetunionen som hadde hovedansvaret for denne situasjonen. Skribenten mente makthaverne der nå måtte innse at en slik konflikt var galskap.¹⁰⁰ Det kom frem at journalisten mente det var Sovjetunionen som var årsaken til krigsutbruddet, men det kom også frem hvem journalisten mente var offeret: «Det nytter lite i en slik situasjon å diskutere skyldspørsmålet, men det kan likevel være grunn til å slå fast at Israel i denne krisesituasjonen har vist beundringsverdig tilbakeholdenhet.»¹⁰¹ Med de historiske kildene som finnes i dag er det åpenbart at dette var feil. Uansett om journalisten mente at Israel hadde retten på sin side eller ikke så var det Israel som hadde gått til angrep på Egypt morgenen 5. juni, ikke omvendt. De hadde bombet det egyptiske flyvåpenet i et angrep som vanskelig kan beskrives som «beundringsverdig tilbakeholdenhet».¹⁰² VG skrev også at «En

---

⁹⁵ VG, «Nassertil angrep i morges Israel rykker frem.» 05.06.1967.

⁹⁶ VG, «Tragisk og farlig i Midt-Østen, sier statsminister PER BORTEN.» 05.06.1967.

⁹⁷ VG, «Tragisk og farlig i Midt-Østen, sier statsminister PER BORTEN.» 05.06.1967. Kommentaren fra statsministeren var plassert mellom en artikkel om et kor fra Iowa som hadde sunget «med utsøkte røster» i universitetets Aula og en notis om at sprengningsarbeid i forbindelse med byggingen av Y-blokka i regjeringskvartalet hadde ødelagt Stortingets høytaleranlegg.

⁹⁸ VG, «Kanonene taler.» 05.06.1967.

⁹⁹ VG, «Kanonene taler.» 05.06.1967.

¹⁰⁰ VG, «Kanonene taler.» 05.06.1967.

¹⁰¹ VG, «Kanonene taler.» 05.06.1967.

¹⁰² VG, «Kanonene taler.» 05.06.1967.

avgjørende rolle i denne situasjonen er hvorledes det israelske folk kan klare seg mot den tilsynelatende overveldende overmakt – om ikke annet så for å vinne tid.»¹⁰³

Dagen etter, i morgenutgaven 6. juni, var tittelen på Aftenpostens leder «Stormaktenes ansvar».¹⁰⁴ Den åpnet med at dette er det andre forsøket på å utslette den jødiske nasjonen i dens nitten år lange levetid, uansett «[h]vem det enn var som igår morges utløste krigen».¹⁰⁵ Det rådet fortsatt tvil. På samme side i avisen var en kronikk av økonomiprofessor Ragnar Frisch. Den var et svar på en kronikk sendt inn av banksjef Per Dragland. Dragland mente at Frisch, som hadde forbindelser i Egypt etter å ha vært der som økonomisk ekspert tidligere, burde brukt sin innflytelse til å påvirke egyptisk politikk til fordel for Israel.¹⁰⁶ Frisch mente det ville vært feil av han å blande seg inn i egyptisk politikk slik banksjefen hadde oppfordret han til. Frisch skrev videre at sympatien med det «hårdt prøvede jødefolket» var blitt utnyttet på en ensidig måte.¹⁰⁷ Han tok Egypt i forsvar og påpekte at det var Israel som hadde brutt våpenhvilen fra 1949 ved å invadere Suez i 1956 og at Israel hadde nektet å etterfølge FNs resolusjon 194. Denne resolusjonen fra 1948 sa blant annet at de flyktningene som hadde lyst til å reise tilbake til hjemmene sine, og leve i fred med sine naboer, skulle få lov til det så snart som mulig.¹⁰⁸ Frisch skrev videre at Nasser hadde sagt at Egypt ville svare på angrep fra Israel ved å oppløse Israel, men at en «tolkning av uttalelsen derhen at den skulle bety å få drept alle som er borgere av den nåværende stat Israel, ligger utenfor enhver sunn fornuft».¹⁰⁹

En artikkel med tittelen «Styrkeforhold og strategi» i samme utgave åpnet med å stille spørsmål om hvor lenge Israel ville være i stand til å «holde ut i den krigen som de nå utkjemper mot sine tallmessig overlegne arabiske naboer».¹¹⁰ Artikkelen dro linjene bakover til krigen i 1948. Forfatteren skrev at i 1948 klarte «de nederlagsdømte jøder» ikke bare å slå tilbake mot de arabiske nabolandene, men også å erobre land som ikke var tiltenkt dem.¹¹¹

Journalisten var imidlertid ikke sikker på at israelerne kom til å klare det denne gangen.

---

¹⁰³ VG, «Kanonene taler.» 05.06.1967.

¹⁰⁴ Aftenposten, «Stormaktenes ansvar.» 06.06.1967.

¹⁰⁵ Aftenposten, «Stormaktenes ansvar.» 06.06.1967.

¹⁰⁶ Store norske leksikon, «Ragnar Frisch»; Aftenposten, «Midt-Østen Svar fra professor Ragnar Frisch på åpent brev fra banksjef Per Dragland.» 06.06.1967.

¹⁰⁷ Aftenposten, «Midt-Østen Svar fra professor Ragnar Frisch på åpent brev fra banksjef Per Dragland.» 06.06.1967.

¹⁰⁸ United Nations Information System on the Question of Palestine (UNISPAL), «194 (III). Palestine -- Progress Report of the United Nations Mediator».

¹⁰⁹ Resolusjon 194 går ut på at palestinske flyktninger har en rett til å returnere til hjemstedet sitt og få tilbake sine eiendeler. De som ikke ønsker dette har krav på erstatning for tapte eiendeler; Aftenposten, «Midt-Østen Svar fra professor Ragnar Frisch på åpent brev fra banksjef Per Dragland.» 06.06.1967.

¹¹⁰ Aftenposten, «Styrkeforhold og strategi.» 06.06.1967.

¹¹¹ Aftenposten, «Styrkeforhold og strategi.» 06.06.1967.

Videre sto det at det ville vært for lettvinnt å vise til de gode resultatene den israelske hæren hadde hatt i Suez-krigen i 1956. En oppsummering av de væpnede styrkene viste at «araberlandene» som kjempet mot Israel hadde omtrent dobbelt så mange stridsvogner, fly og væpnede styrker.¹¹² Artikkelen tegnet et dystert bilde for Israels sjanser i krigen, i alle fall hvis de ikke sikret seg kontroll over luftrommet. Teksten var illustrert med to bilder: en smilende Moshe Dayan og et bilde av Egypts forsvarsminister feltmarskalk Abdul Hakim Amer, som skulte bort på bildet av Dayan.¹¹³ Samleoverskriften på side seks var «Israel holder stand mot åtte araberstater».¹¹⁴ Alt i alt ga avisen et inntrykk av at det var Israel som var blitt angrepet og at det nå var godt mulig at Israel kunne bli utslettet i løpet av kort tid, om ikke noen grep inn og hjalp den unge, sårbare jødiske staten.

Slike oppslag spredde usikkerhet om hva som egentlig hadde skjedd. Det ga et inntrykk av at Israel nok en gang, slik som i 1948, hadde reddet seg unna å bli kastet på sjøen av sine hissigte naboland. Denne gangen hadde det aldri vært noen fare for det. Israelerne hadde vunnet en hurtig og overlegen seier. Det israelske militæret hadde hatt full kontroll i løpet av hele den korte krigen. 1,2 millioner palestinere bodde i de erobrede områdene og krigen hadde ført til en ny bølge med palestinske flyktninger i Israels naboland.¹¹⁵

Det var ikke bare de arabiske landenes styrker som ble beseiret av den israelske hæren. Det amerikanske etterretningsfartøyet USS «Liberty» ble senket av israelske fly og kanonbåter 8. mai. 34 av det amerikanske mannskapet ble drept og 171 ble skadet. Det var heller ikke langt fra at hele skipet sank. Skipet var tydelig identifiserbart som amerikansk, men de israelske myndighetene forklarte hendelsen som en tragisk misforståelse.¹¹⁶ I *Aftenposten* dagen etter angrepet var det en kort artikkel fra telegrambyrået NTB-Reuter med informasjon om antallet sårede og drepte. Det sto i artikkelen at de israelske myndighetene hadde kommet med en uforbeholden unnskyldning til den amerikanske regjeringen.¹¹⁷ Rett under artikkelen var det en enda mindre artikkel fra telegrambyrået AP. I den ble det referert et radioinnslag fra Cairo radio der angrepet på det amerikanske skipet hadde blitt lagt frem som et bevis på at USA sto på Israels side i krigen mot de arabiske landene. Artikkelen forklarte ikke hvordan

---

¹¹² Israel hadde ifølge artikkelen «anslagsvis 450 fly, 800 stridsvogner og etter mobilisering væpnede styrker på 275 000–300 000 kvinner og menn» mot «ca 700 fly, og drøye 2000 stridsvogner og væpnede styrker på 600 000–700 000 mann». *Aftenposten*, «Styrkeforhold og strategi.» 06.06.1967.

¹¹³ *Aftenposten*, «Styrkeforhold og strategi.» 06.06.1967.

¹¹⁴ *Aftenposten*, «Israel holder stand mot åtte araberstater.» 06.06.1967.

¹¹⁵ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 355.

¹¹⁶ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 356.

¹¹⁷ *Aftenposten*, «Israel angrep et USA-fartøy.» 09.06.1967.

radiostasjonen hadde argumentert for at angrepet skulle bevise dette. Artikkelen refererte også hvordan Cairo radio hadde fortalt at 100 millioner arabere var ivrige etter å få en blodig hevn over USA for deres intervensjon i Midtøsten.¹¹⁸ Det var det israelske militæret som hadde senket USS «Liberty». Likevel var det Egypt som kom verst ut av *Aftenpostens* dekning denne dagen. Fire dager senere, 13. juni, ble det nevnt i en kort artikkel at det i visse miljøer i Washington ble spekulert i om senkningen hadde blitt gjort med overlegg. USAs president Lyndon B. Johnsons pressesekretær hadde ikke ønsket å uttale seg i saken.¹¹⁹ Det ser ikke ut som om VG omtalte senkningen i 1967, i alle fall ikke med skipets navn.

3.3 Fredshåp og Israel-sympati

At Israels seier hadde vært total var ganske tydelig for de fleste nordmenn i juli 1967, da spørreundersøkelsen ble gjennomført. Men årsakene til denne militære seieren var ikke like klare. At krigen hadde vært et israelsk angrep og ikke en nær mirakuløs redning fra en invasjon fra alle de arabiske nabolandene var ikke åpenbart tre uker etter invasjonen. Fremstillingen i norsk presse hadde gitt et helt annet inntrykk enn dette. Krigens langvarige konsekvenser var heller ikke lette å se i denne perioden. På spørsmål om respondentene mente «det er noen mulighet for å få i stand en varig fred mellom Israel og araberstatene» svarte hele 60,1 prosent at ja, det er det.¹²⁰ Det var med god margin det høyeste tallet som ble oppgitt i hele perioden 1967-1988. Etter opprettelsen av Israel i 1948 var det jo nettopp resultatene av krigen i 1967 som gjorde det så vanskelig å oppnå fred. Erobringen av nye landområder og en ny bølge palestinske flyktninger gjorde var utfordringer som måtte løses for at det skulle være mulig å få en fred mellom de stridende partene.

I spørsmålet om hvorvidt respondentene hadde tro på at det ble fred hadde også Peder Strøm i sin hovedoppgave med hva respondentene hadde oppgitt som begrunnelse for de svarene de hadde oppgitt. Blant de som oppga at de hadde tro på varig fred, var det vanligste svaret at det burde skje ved direkte forhandlinger mellom partene uten innblanding fra stormaktene. Det var det 35 prosent som hadde svart. Det var kanskje ikke så rart at mange av respondentene mente at det ikke kom til å bli noe lettere for de stridende partene å skulle forhandle hvis stormaktene blandet seg inn. Stormaktene det ble spurt om var jo hovedsakelig USA og Sovjetunionen, og det gir mening at respondentene ikke trodde deres inngripen ville gjøre det

---

¹¹⁸ Aftenposten, «Cairo: Angrepet på skibet beviser USA's innblanding.» 09.06.1967.

¹¹⁹ Aftenposten, «Johnson inn for å opprettholde territorial integritet.» 13.06.1967.

¹²⁰ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

mer sannsynlig at konflikten ble løst. På dette tidspunktet hadde det vært flere konflikter der stormaktene hadde tatt parti med hver sin part. Verken Koreakrigen på 1950-tallet eller Vietnamkrigen, som i 1967 fortsatt var i full gang, så ut til å ha fått hjelp av stormaktene til å få en fredelig avslutning. Det var også bare én prosent som oppga at det var stormaktene som måtte bli enige for at konflikten skulle få en fredelig løsning. 19 prosent satt sin lit til FN. 17 prosent oppga at de ikke visste. En rekke forskjellige svar hadde også fått litt oppslutning.¹²¹

Blant de som oppga at de ikke trodde det var mulig å få til en varig fred var det svaret med størst oppslutning at «Israel og araberstatene er som hund og katt, hatet vil alltid være der», som hadde fått 28 prosent.¹²² 20 prosent av svarene hadde blitt plassert i kategorien «Araberne vil holde det gående, de har krig i blodet, er for stae, vil aldri helt anerkjenne Israel».¹²³ Israelerne slapp heller ikke unna anklager. To prosent, eller 11 respondenter, mente det ikke ville bli fred, med svar av typen «jødene er ikke fredelige, steller istand meget spetakkel, trenger seg inn hvor de ikke hører hjemme».¹²⁴ Begrunnelsene ble gitt uten svaralternativer. Utsagnene ble senere sortert i forskjellige kategorier.

Det kommer også frem i undersøkelsen at det palestinske flyktningeproblemet var noe som respondentene mente det måtte gjøres noe med. Hele 94 prosent oppga at de mente «at det bør tas krafttak for å prøve å løse dette flyktningeproblem».¹²⁵ I spørsmålsteksten omtales de som «flyktninger fra Palestina».¹²⁶ På dette tidspunktet var det vanlig å omtale palestinerne som «palestina-arabere». I en artikkel i Norsk historisk tidsskrift understreker Karl Egil Johansen dette med å vise til at ordet «Palestiner» ikke var i Tanums store rettskrivningsordbok i 1974. Det ble referert til en konflikt mellom israelere og arabere og han mener det påvirket hvordan nordmenn så på konflikten.¹²⁷ Begrepet «flyktninger fra Palestina» er derfor et begrep som kan fremstå som nøytralt for respondentene, samme hva slags sympatier de gikk inn i spørreundersøkelsen med. Den høye andelen som svarte ja kan tyde på at de fleste Israel-sympatiserende respondentene mente at spørsmålet ikke ga Israel skylden for flyktningeproblemet. Selv om det er enighet i at «krafttak» burde tas, var det lang færrer som

---

¹²¹ Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹²² Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹²³ Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹²⁴ To prosent av de 35 prosentene som ikke trodde på fred. Dette tilsvarer at 11,2 respondenter oppga dette svaret. Det var nok elleve personer som oppga dette svaret og avviket på 0,2 skyldes unøyaktigheter som har oppstått når jeg har regnet om avrundede prosenter om til absolutte tall igjen.

¹²⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

¹²⁶ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

¹²⁷ Johansen, «Fordomar og fiendskap», 373.

visste hvilke eller hva. Det var bare 30,4 prosent som oppga at de hadde «tenkt noe over hvordan dette flyktningproblemet (flyktninger fra Palestina) skal kunne løses».¹²⁸ Det var kanskje ikke så rart. Det er lett å forstå at mange mente flyktningene burde slutte å være flykninger på et eller annet vis. Det var vanskeligere å komme frem til en god løsning for hvordan man skulle få til dette.

Det er mulig å kombinere svarene til respondentene for hvordan sympatien med partene i Midtøstenkonflikten stemte overens med stemmegivning ved siste stortingsvalg. Dataene inkluderer kun de respondentene som svarte på begge spørsmålene, både om stemme ved siste valg og sympatier i Midtøstenkonflikten. Hvis en respondent ikke svarte på begge spørsmålene blir ikke vedkommende tatt med i denne tabellen. Det gjør utvalget mindre, noe som øker unøyaktigheten. Utvalget er likevel såpass stort at det gir en god indikasjon på hva som var vanlige holdninger blant velgerne til de forskjellige partiene.

Tabell 1: Sympati og stemmegivning ved siste stortingsvalg 1967¹²⁹

Stemmegiving ved siste stortingsvalg	Arbeiderpartiet	Høyre	NKP	Kristelig folkeparti	Senterpartiet	Sosialistisk folkeparti	Venstre	Total
Sympati med Israel eller araberstatene?								
Pro-Israel	93,8	97,4	100,0	100,0	90,8	84,9	92,8	94,2
Pro-araberstatene	6,2	2,6	0,0	0,0	9,2	15,1	7,2	5,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall	484	189	3	78	76	53	97	980

Selv om alle partiene var klart pro-Israelske var det noen gradforskjeller. NKPs utvalg, med bare tre respondenter, er alt for lite til at det er mulig å si noe om NKP-velgerne som gruppe. De aller mest Israel-vennlige gruppen er Kristelig folkeparti (KrF). Samtlige av de 78 respondentene som hadde svart at de hadde stemt på KrF ved forrige stortingsvalg hadde oppgitt at de sympatiserte med Israel og ingen hadde oppgitt at de sympatiserte med «araberstatene».¹³⁰ Både Arbeiderparti-velgerne og Høyre-velgerne hadde en fordeling av sympatier som lå ganske tett opptil snittet. Partiet som skiller seg litt ut i denne undersøkelsen var Sosialistisk Folkeparti. Der hadde 15,1 prosent av de 53 respondentene oppgitt at de

¹²⁸ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.» Parentes i originaltekst.

¹²⁹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

¹³⁰ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

sympatiserte med «araberstatene» framfor Israel.¹³¹ Dette tydet på at det var blant SF-velgerne den gryende Israel-skepsisen fantes, selv om dette utvalget av respondenter fortsatt var pro-Israelsk med et stort flertall.

8. juni 1967 trykket *Aftenposten* artikkelen «SF uttaler seg om Midt-Østen» der de gjenga innholdet i en uttalelse sentralstyret i SF hadde gitt dagen før.¹³² I uttalelsen oppfordret sentralstyret partene i konflikten om å finne en fredelig løsning på problemene fordi de har «en felles interesse av å bringe stormaktenes press i Midt-Østen til opphør».¹³³ Det ble videre oppfordret til at man fulgte FN-vedtaket av 1948 for å få en varig løsning på «det arabiske flyktningeproblem», og påpekt at FN-vedtaket forutsetter aktiv medvirkning fra Israel.¹³⁴ Sentralstyret mente at alle FN-land burde være med og betale for utgiftene knyttet til en løsning av flyktningeproblemet, samt et omfattende utviklingsprogram for hele området. SF mente at det ikke var Israels eksistens som var problemet, men at vestmaktens interesser for å utnytte Midtøstens naturressurser gjorde at det ikke hersket tvil om at det var i vestmaktens interesse at konflikten fortsatte. Det sto at Israels befolkning hadde rett til å bo trygt der de bodde nå, men at landet hadde fått politisk og økonomisk støtte fra de landene araberne betraktet som sine fiender.¹³⁵ Sentralstyret ga dermed skylden for konflikten til de vestlige stormaktene, og dels til de israelske styresmaktene, som hadde alliert seg med disse. Det ble ikke rettet noen direkte kritikk mot de arabiske landene som var med i konflikten og heller ikke mot Sovjetunionen.¹³⁶

Undersøkelsen ble også gjengitt i Peder Strøms hovedoppgave fra 1971. Han hadde i tillegg til tallene en oversikt over hvordan respondentene begrunnet synspunktene sine.¹³⁷ Her valgte altså ikke respondentene fra en liste med alternativer, men oppga selv svar. Disse ble så kategorisert og analysert.¹³⁸ Det vanligste svaret blant dem som sympatiserte med Israel, med 53 prosent, var at jødene må få sitt eget land, at de har blitt forfulgt, vil ha fred og bør få sitt eget land. Med så åpne spørsmål ble det ikke overraskende ganske mange, 15 prosent, som

---

¹³¹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

¹³² *Aftenposten*, «SF uttaler seg om Midt-Østen.» 08.08.1967.

¹³³ *Aftenposten*, «SF uttaler seg om Midt-Østen.» 08.08.1967.

¹³⁴ *Aftenposten*, «SF uttaler seg om Midt-Østen.» 08.08.1967.

¹³⁵ *Aftenposten*, «SF uttaler seg om Midt-Østen.» 08.08.1967.

¹³⁶ *Aftenposten*, 08.08.1967.

¹³⁷ Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹³⁸ Det er lite informasjon om hvordan spørreundersøkelsen er gjennomført, men de forskjellige svarene er skrevet ned på en slik måte at det kommer frem at det er flere forskjellige forklaringer som er gruppert sammen i bolker. Det gir god grunn til å forstå det slik at spørsmålet har vært åpent og svarene så har blitt kategorisert av Norsk Gallup Institutt etter at de hadde blitt gitt.

oppga at de ikke visste. Det var 13 prosent som støttet Israel fordi de mente det var araberstatene som hadde forårsaket krigen, og siden de truet Israel med utslettelse.¹³⁹

På den andre siden, blant de som støttet araberstatene, var det mer varierte svar. 28 prosent mente at Israel hadde opptrådt aggressivt eller at de hadde overfalt araberlandene. 18 prosent oppga at det var fordi araberstatene var fattige, hadde dårligere økonomi og trengte mer hjelp enn Israel. 15 prosent sa det var fordi jødene ikke hadde noe krav på Israel, at de hadde vært vekke for lenge til å kunne legitimere noe krav på landet. Det var ti prosent som oppga at de ikke visste hvorfor de støttet araberstatene. Det kan tolkes i den retning at de som sympatiserte med araberstatene hadde tenkt mer gjennom hvorfor de gjorde det. Det er ikke så rart med tanke på at det var et såpass uvanlig synspunkt. Dette var imidlertid et spørsmål som gikk til fem prosent av undersøkelsens 1600 respondenter, altså 80 personer. Det skal lite til før enkelt svar gir store utslag når utvalget, eller underutvalget i dette tilfellet, er så lite.¹⁴⁰ Det mest oppsiktsvekkende svaret var at 6 prosent oppga at de støttet araberstatene fordi «Jødene er et grådig folkeslag».¹⁴¹ Det er like mange som oppgir sympatier med østblokken som årsak.¹⁴² Her gjelder det også å være forsiktig med å trekke slutninger. Det var seks prosent av de fem prosentene som oppga at de sympatiserte med araberstatene som har oppgitt dette.¹⁴³ Siden det totalt i undersøkelsen var omtrent 1600 respondenter tilsier det at det var fem personer som oppga begrunnelsen om at «Jødene er et grådig folkeslag».¹⁴⁴ Slike små tall påvirkes enkelt av tilfeldigheter. Det er likevel verdt å merke seg at noen i det heletatt ga uttrykk for antisemittisme som begrunnelse for meninger om Midtøstenkonflikten så sent som i 1967.

3.4 Håpet svekkes

Situasjonen som avløste Seksdagerskrigen kan vanskelig kalles fred. De neste årene var det en god del trefninger mellom det egyptiske og det israelske militæret. Kun måneder etter Seksdagerskrigen, i oktober 1967, hadde den egyptiske marinen senket den israelske destroyeren «Eilat», som i juli samme år hadde senket to egyptiske torpedobåter.¹⁴⁵ I et forsøk

---

¹³⁹ Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹⁴⁰ Løvås, *Statistikk*, 25.

¹⁴¹ Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹⁴² Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹⁴³ Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹⁴⁴ Strøm, «Norske holdninger», vedlegg nr. 1.

¹⁴⁵ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 361.

på å finne en løsning på konflikten ble FN tatt i bruk. I Sikkerhetsrådet klarte den britiske FN-ambassadøren etter lang tids arbeid å formulere en resolusjon om som alle rådets medlemmer klarte å stå inne for. Resolusjon 242 ble enstemmig vedtatt 22. november 1967. I resolusjonen sto det blant annet at Israel skulle trekke seg tilbake fra territorier erobret under Seksdagerskrigen. Dette førte til problemer. Det var nemlig ikke presisert om det var alle territoriene. De arabiske landene mente at Israel måtte trekke seg ut av alle områdene de hadde okkupert under Seksdagerskrigen for å oppfylle sin del av resolusjonen. Israel ønsket å forhandle med de arabiske landene før de eventuelt skulle vurdere å gi tilbake de okkuperte områdene. Situasjonen var fastlåst, og resultatet ble at Israel beholdt de landområdene de hadde tatt.¹⁴⁶

Egypterne fikk sovjetisk hjelp til å bygge opp igjen militæret sitt etter tapet mot Israel.¹⁴⁷ På høsten 1968 skjøt begge sider på hverandre med artilleri. Israelske soldater dro inn på egyptisk territorium for å gjennomføre sabotasjeoperasjoner. Der ødela de infrastruktur som broer, elektriske anlegg og lignende. Denne perioden omtales fra mars 1969 som utmattelseskrigen.¹⁴⁸ 9. desember samme år forsøkte amerikanerne igjen å få slutt på stridighetene. Planen, som bygget på FNs resolusjon 242, ble blankt avvist av Golda Meir, som nå hadde blitt Israels statsminister. Planen ble skrotet og grensetrefningene mellom Israel og Egypt tok til igjen.¹⁴⁹ Etter et større israelsk flyangrep i januar 1970 ba Nasser om sovjetisk assistanse. Han fikk nytt og moderne utstyr for å bekjempe de israelske flyene, både anti-luftskyts, fly og sovjetiske rådgivere og piloter. Til sammen 15 000 sovjetere ankom Egypt. Nå hadde motstanden i luften blitt en helt annen, og de israelske flyangrepene tok slutt i april. I juni la amerikanerne fram et forslag om våpenhvile, arabisk godkjenning av resolusjon 242 og israelsk tilbaketrekning. I juli godtok israelerne den delen av avtalen som innebar våpenhvile i tre måneder. Dette markerte slutten på utmattelseskrigen mellom de to landene.¹⁵⁰

Nasser døde i september 1970. Anwar Sadat, den nye presidenten, hadde nye tanker om Egypts forhold til Israel. I en tale til den egyptiske nasjonalforsamlingen i februar 1971 la han frem en plan om at Egypt kunne utvide våpenhvilen til seks måneder og gjenåpne Suezkanalen om israelerne trakk sine styrker omtrent fem mil tilbake fra kanalen. Det egyptiske

---

¹⁴⁶ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 362-364.

¹⁴⁷ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 373.

¹⁴⁸ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 373.

¹⁴⁹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 374-375.

¹⁵⁰ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 374-377.

forslaget ble ikke noe av. Forsøk på å komme USA og Israel i møte hadde blitt avvist og i mai 1971 underskrev han en vennskaps- og samarbeidsavtale med Sovjetunionen.¹⁵¹

De meningsmålingene som ble gjennomført i perioden etter Seksdagerskrigen dreide seg om hva respondentene trodde om mulighetene for fred og hvordan Israel og de arabiske nabolandene burde forholde seg til de nye grensene forårsaket av Seksdagerskrigen. I en undersøkelse i mars 1969 ble et nytt utvalg spurt om de mente «at det vil bli ny krig mellom Israel og araberlandene, eller mener De at krig vil bli avverget?». ¹⁵² Den store optimismen fra ukene etter Seksdagerskrigen var da vekk og andelen optimister og pessimister var nesten snudd. I spørreundersøkelsen fra mars 1969 var det 41,1 prosent som trodde en ny krig ville bli avverget, mens hele 58,9 prosent trodde det ville bli en ny krig.¹⁵³ De tidligere spørreundersøkelsene hadde blitt gjennomført relativt kort tid etter at Seksdagerskrigen hadde tatt slutt. Da denne spørreundersøkelsen ble gjennomført hadde det vært en jevn strøm av nyheter om trefninger mellom Israel og Egypt. Det kan ha tæret på den fredsoptimismen som var rådende i ukene etter at seksdagerskrigen tok slutt. Overskrifter som «Ingen fred i sikte» og «Terroren mot Israel øker FN's bekymring» økte neppe troen på fred.¹⁵⁴

På sommeren 1970 ble det inngått en tre måneders våpenhvile mellom Israel og de arabiske nabolandene. Våpenhvilen trådte i kraft 7. august. Måneden etter, i september, gjennomførte TNS en ny undersøkelse. Da svarte 95,3 prosent av respondentene at de trodde det kom til å bli fortsatte kamphandlinger.¹⁵⁵ Det var kun 4,7 prosent som svarte at de trodde forhandlingene mellom de stridende partene «vil kunne bidra til en varig fred i Midt-Østen».¹⁵⁶ Denne formuleringen er mye svakere enn den fra 1967. Da var spørsmålet om en respondentene trodde det kunne bli en «varig fred».¹⁵⁷ Til tross for den romslige formuleringen i spørsmålet var det svært få som mente at forhandlingene kunne bidra til en varig fred.¹⁵⁸ *Aftenposten* skrev i måneden før meningsmålingen ble gjennomført om hvordan det var frykt for at Egypt skulle misbruke våpenhvilen til å bygge opp luftforsvaret i området rundt Suez-kanalen og hvordan arabiske, det som i dag ville blitt kalt palestinske,

---

¹⁵¹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 377-380

¹⁵² Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1969, mars.»

¹⁵³ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1969, mars.»

¹⁵⁴ VG, «Ingen fred i sikte.» 14.08.1968; *Aftenposten*, «Terroren mot Israel øker FN's bekymring.» 14.02.1969.

¹⁵⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1970, september.»

¹⁵⁶ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1970, september.»

¹⁵⁷ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

¹⁵⁸ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1970, september.»

geriljagrupper i Libanon ble bombet av israelske fly.¹⁵⁹ Det kan tenkes at en våpenhvile mellom Israel og Egypt ikke økte fredstroen hos nordmenn i noen vesentlig grad når det fortsatt var kamp mellom Israel og de andre partene i konflikten.

I mars 1971 ble det gjennomført en spørreundersøkelse om Israels grenser, og hvordan respondentene mente Israel, araberlandene og stormaktene skulle forholde seg til de landområdene som ble erobret under Seksdagerskrigen i 1967 og hadde vært okkupert etter det. Det ble stilt to spørsmål om dette.¹⁶⁰ Det første var om Israel burde trekke seg tilbake til grensene fra før Seksdagerskrigen hvis «araberstatene sammen med stormaktene garanterer Israels rettigheter som selvstendig stat».¹⁶¹ Dette svarte 75,2 prosent at Israel burde. Det neste spørsmålet var om araberlandene og stormaktene burde garantere Israels rettigheter som selvstendig stat hvis de trakk seg tilbake til grensene fra før Seksdagerskrigen. Det syntes 90,8 prosent av respondentene at de burde.¹⁶² I denne undersøkelsen ble det ikke spurt om hvem av partene respondenten sympatiserte med. Likevel er det mulig å lese en antydning om det utfra svarene. Selv om en stor andel var positiv til begge forslagene, var det en betydelig større andel som mente at de arabiske nabolandene burde anerkjenne Israel hvis de ga fra seg land. Resultatet av begge hendelsesforløpene var like: Israel fikk annerkjennelse og trygghet og ga fra seg land de hadde okkupert i krig. Likevel var det flere som mente at de arabiske nabolandene og stormaktene burde fulgt opp et initiativ fra Israel enn at Israel burde fulgt opp et initiativ fra de arabiske nabolandene og stormaktene.¹⁶³

Resultatet kan også tyde på at den israelske okkupasjonen av områder etter Seksdagerskrigen ikke ble sett på som et stort problem i Norge. I slutten av januar 1970 hadde VG en sak på trykk om de okkuperte områdene. Artikkelen «Israel uten bomber, piggråd og kontroll» åpnet med å fortelle om hvordan VGs journalister gang på gang kjørte inn på områder som det israelske militæret hadde sperret av.¹⁶⁴ De fikk en forsiktig beskjed om at de ikke skulle være der

[m]en hver gang var de like vennlige mot oss. Så merkverdig er den israelske okkupasjonen som nå har vart i 2½ år. Slik er det overalt i den lille biten av Syria som kalles «Golan-

---

¹⁵⁹ Aftenposten, «Gahal-partiet trolig ut av den israelske regjering.» 01.08.1970; Aftenposten, «Raid mot baser i Libanon.» 10.08.1970

¹⁶⁰ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1971, mars.»

¹⁶¹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1971, mars.»

¹⁶² Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1971, mars.»

¹⁶³ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1971, mars.»

¹⁶⁴ VG, «Israel uten bomber, piggråd og kontroll.» 20.1.1970.

høydene», i de tidligere jordanske områdene vest for Jordan som blir kalt «West Bank» (Vestbredden) i Gaza og i Sinai.»¹⁶⁵

I avsnittet «Vennlighet» spurte artikkelforfatteren om man kan kalle Israels okkupasjon for mild. Svaret var at ja, hvis en okkupasjon kunne være mild måtte dette være en mild okkupasjon. Artikkelen sine siste avsnitt handlet om hvordan Al Fatah klarte å lokke, lure og betale arabiske menn til å kaste granater på sivile for å piske opp hatet i konflikten. Artikkelforfatteren kunne vanskelig se for seg noen som var feigere enn Al Fatah. Siste setning var klar tale til leseren hjemme i Norge: «Og likevel blir de beundret av skrikhalsene i den vestlige venstre-opinionen.»¹⁶⁶

I november 1971 ble det gjennomført en meningsmåling som undersøkte hva nordmenn trodde om den videre utviklingen i Midtøsten. Spørsmålet som ble stilt var «Hva av følgende mener De vil bli tilfelle [sic] i 1972? Et fredelig eller spent år i Midt-Østen?»¹⁶⁷ Av de 1627 respondentene var det 67 prosent som mente 1972 kom til å bli et spent år, mens ti prosent mente det kom til å bli et fredelig år. 23 prosent oppga at de ikke visste hva de mente.¹⁶⁸ Det er vanskelig å vite hvordan respondentene tolket begrepene «fredelig» og «spent». At det kun var ti prosent av respondentene som trodde 1972 kom til å bli fredelig viser i alle fall at svært få av respondentene hadde troen på en snarlig og permanent løsning på konflikten. I de norske avisene var det derimot noen som uttrykte mer optimisme for fred i Midtøsten. Bare to måneder før meningsmålingen ble gjennomført hadde den daværende israelske visestatsministeren og minister for kultur og utdanning Yigal Allon vært på besøk i Norge.¹⁶⁹ Han hadde sagt at sjansene for en ny krig var like store som sjansene for å unngå en ny krig. Allon mente det var mulig å få til både forhandlinger og en palestinsk stat.¹⁷⁰

Overgangen mellom 1960- og 1970-årene var preget av sympati for Israel i pressedekningen i *Aftenposten* og *VG* og en synkende tro på fred i meningsmålingene. Men mens Midtøstenkonflikten i denne perioden var noe som foregikk «der nede» i Midtøsten skulle den i 1973 komme tettere på Norge. Lillehammer-drapet skulle minne nordmenn på at konflikten i Midtøsten også kunne ha innvirkning på Norge.

---

¹⁶⁵ VG, «Israel uten bomber, piggråd og kontroll.» 20.1.1970.

¹⁶⁶ VG, «Israel uten bomber, piggråd og kontroll.» 20.1.1970.

¹⁶⁷ Alstad, *Norske meninger*, 75.

¹⁶⁸ Alstad, *Norske meninger*, 75.

¹⁶⁹ Aftenposten, «Palestinerne frykter araber-terrorister mer enn Israel.» 17.09.1971.

¹⁷⁰ Aftenposten, «Palestinerne frykter araber-terrorister mer enn Israel.» 17.09.1971.

4 Et attentat, en ny krig – og et håp om fred? 1973-1977

Det kom som et sjokk på Norges befolkning da Marokkaneren Ahmed Bouchikhi ble skutt og drept på åpen gate i Lillehammer 21. juli 1973. Et nytt sjokk kom en uke senere, da det viste seg at drapet var politisk motivert. Etter hvert som tiden gikk kom det fram at en fremmed makt, Israel, hadde tatt livet av en person i Norge. Samtidig ble det også klart at heller ikke Norge kunne regne med å unngå konsekvensene av konflikten i Midtøsten. I Israel ble man også overrasket. Yom Kippur-krigen kom som et sjokk på Israel, og selv om israelerne kom seirende ut av den vakte krigen bekymring. Det israelske militæret hadde først blitt overrumplet, for deretter å vinne en seier som ikke var så total som israelerne hadde begynt å forvente etter Seksdagerskrigen. Det hadde ikke blitt noen ordentlig fred etter krigen i 1967, og konflikten skulle blusse opp før den roet seg ned igjen.

Hvordan forholdt norsk offentlighet seg til drapet på Bouchikhi? Aviser som *VG* og *Aftenposten* var, i likhet med et flertall av dem som bodde i Norge, positive til Israel i perioden. Hvordan dekket de dette drapet som ble utført av Israel på norsk jord? Hvordan dekket de det syrisk-egyptiske angrepet på Israel i oktober 1973? Ble dekingen preget av at israelske myndigheter hadde drept en person i Norge, en person som alt tydet på var uskyldig, kun uker tidligere? I 1977 dro Egypts president Anwar Sadat på statsbesøk til Israel. I den forbindelse gjennomførte TNS Gallup en spørreundersøkelse. I den ønsket de å kartlegge hvilke forhåpninger nordmenn hadde for fred og hva de mente var det største hinderet for fred. Hvordan hadde dette forandret seg i løpet av de ti årene som hadde gått siden Seksdagerskrigen? Hvem ga de skylden for at det ikke hadde blitt fred allerede?

4.1 Likvidasjon og arrestasjon

Kvelden 21. juli 1973 gikk Ahmed Bouchikhi, en kelner av marokkansk opprinnelse, gjennom Lillehammer sammen med sin høygravide kone. Det var sommer, og de hadde nettopp vært på kino. På vei hjem ble han skutt på av to personer. 13 av skuddene traff han, og han døde som følge av de skadene dette forårsaket.¹⁷¹ Politiet fant en Mazda leiebil, som passet med beskrivelsen vitner hadde gitt av bilen som ble brukt i drapet, parkert ved

---

¹⁷¹ NOU 2000:6, 28.

Maihaugen i Lillehammer. Vitner hadde også observert en Peugeot. Den ble sett nord for Hamar på drapskvelden. Klokken 10 dagen etter mottok Asker og Bærum politikammer en melding om at bilen var parkert på Fornebu, der Oslo Lufthavn lå. Kort tid etter ble Marianne Gladnikoff arrestert ved bilen. Hun fortalte politiet at hun ventet på en dansk venn. Politiet arresterte vennen, Dan Ærbel, da han kom litt senere. De to fortalte politiet at de var sammen med en kvinne som bodde på Østerås i Bærum. Politiet oppsøkte adressen og arresterte Sylvia Rafael og Abraham Gehmer.¹⁷²

I løpet av de neste dagene fortalte Ærbel og Gladnikoff uavhengig av hverandre at de jobbet for Israel. Ærbel fortalte at de jobbet for Israels etterretningstjeneste, Mossad, at 15-20 personer var involvert og at han som var ansvarlig for pengene bodde hjemme hos en mann som jobbet i det statlige israelske flyselskapet El Al. Ærbel hadde notert telefonnummeret til mannen i passet sitt. Politiet oppsøkte leiligheten telefonnummeret var knyttet til. Der arresterte de Zwi Steinberg og Michael Dorf. Mannen som eide leiligheten viste seg slettes ikke å jobbe i El Al, men å være Yigal Eyal, sikkerhetsoffiseren ved Israels ambassade i Oslo. Eyal hadde derfor diplomatisk immunitet og fikk derfor gå.¹⁷³ Fem av de seks arresterte ble dømt i lagmannsretten 1. februar 1974. Alle ble dømt for ulovlig innsamling av opplysninger til fordel for fremmed stat og alle unntatt Steinberg ble dømt for medvirkning til drap. De fikk dommer på mellom ett og fem og et halvt års fengsel. Michael Dorf, én av de to som hadde blitt arrestert hjemme hos Eyal, ble frikjent.¹⁷⁴ Gjerningsmennene ble så benådet og prøveløslatt i løpet av det neste året. Gehmer og Rafael var de siste som forlot Norge da de ble ført ut av landet 21. mai 1975 og benådet av kongen i statsråd.¹⁷⁵

4.2 «Mord i beste gangster-stil»¹⁷⁶

Saken fikk mye oppmerksomhet i pressen. «Likvidert på gaten» slo *Aftenposten* opp på forsiden mandag 23. juli, første dag med aviser etter hendelsen.¹⁷⁷ Undertittelen var «Morderliga i Lillehammer».¹⁷⁸ Forsiden var illustrert med et bilde av nabokona fru Dagny

---

¹⁷² NOU 2000:6, 29-31.

¹⁷³ NOU 2000:6, 30-31.

¹⁷⁴ NOU 2000:6, 34.

¹⁷⁵ NOU 2000:6, 35-36.

¹⁷⁶ *Aftenposten*, «Likvidert på gaten.» 23.07.1973.

¹⁷⁷ *Aftenposten*, «Mord på åpen gate.» 23.07.1973.

¹⁷⁸ *Aftenposten*, «Morderliga i Lillehammer.» 23.07.1973.

Bringer foran åstedet. Bildet var påtegnet piler og linjer som viste hvor Bouchikhi var på vei og hvor han ble skutt. Artikkelen sensasjonspreget i tonen. Det ble beskrevet hvordan

to menn kom stormende ut av en hvit Mazda 616, hevet pistolene og pumpet sitt offer fullt av skudd. Det er funnet ikke mindre enn 12 tomhylser på åstedet. Umiddelbart etter likvidasjonen, kjørte drapsmennene bort i stor fart. ... Det har vært et vel forberedt og planlagt mord i beste gangster-stil.¹⁷⁹

Artikkelen grenset nesten til å bli spydig når journalisten skulle beskrive de fire som hadde blitt arrestert av politiet: «Den ene kvinnen hevder å være svensk (men snakker bare engelsk), den andre sier seg å være kanadisk, mens den ene mannen har østerrikske papirer.»¹⁸⁰ Dette festet *Aftenpostens* journalister ingen tillitt til. I avsnittet med overskriften «Narkotika!» sto det at «[d]et settes et stort spørsmålstegn bak den identitet de har oppgitt, da alle fire umiskjennelig synes å ha sin opprinnelse fra et sted syd-øst for Middelhavet.»¹⁸¹ Det sto videre at banden hadde forbindelser til Danmark, Marokko og Tyrkia. «En av politiets mest solide arbeidsteorier har nøkkelordet: Narkotika.»¹⁸²

VG hadde også troen på at saken gjaldt narkotikahandel. De skrev at hvis det ikke var narkotika som var årsaken, hadde han blitt «likvidert av dunkle, politiske grunner».¹⁸³ I et intervju med svigerforeldrene til Bouchikhi slo VG opp at drapet kom som et sjokk. De understreket at han ikke hadde noen fiender. De fortalte at Bouchikhi «var fortsatt muhammedaner, men han praktiserte ikke denne læren slik vi har hørt eksempler på i andre tilfeller. Han var en god ektemann for vår datter.»¹⁸⁴ Nabokona Dagny Bringer hadde passende nok sett filmen *Forbrytere på flukt* på TV med en venninne, da hun så ut av vinduet og ble vitne til mordet.¹⁸⁵ Dekningen i VG fortalte om et lokalmiljø i sjokk, med en del mistenkeliggjøring av den nylig drepte Bouchikhi fra journalistens side.

Det var altså ingenting i denne første dekningen av saken som tydet på at verken politi eller presse trodde det var internasjonale etterretningsorganisasjoner som stod bak drapet. Det var imidlertid flere bemerkelser om hvor profesjonelle drapsmennene fremstod, med flere

---

¹⁷⁹ Aftenposten, «Mord på åpen gate.» 23.07.1973.

¹⁸⁰ Aftenposten, «Mord på åpen gate.» 23.07.1973.

¹⁸¹ Aftenposten, «Mord på åpen gate.» 23.07.1973.

¹⁸² Aftenposten, «Mord på åpen gate.» 23.07.1973.

¹⁸³ VG, «De sannsynligste draps-teorier: Narkotika eller politikk.» 23.07.1973.

¹⁸⁴ VG, «Sjokk for hustru og svigerforeldre – AHMED FRYKTET INGEN.» 23.07.1973.

¹⁸⁵ VG, «– Alt skjedde rivende fort.» 23.07.1973.

leiebiler og kommunikasjon på walkie-talkie. Artikkelen ble avsluttet med konklusjonen «[e]tt er i hvert fall sikkert: han hadde store og målbevisste fiender!». ¹⁸⁶

Selv om det var mye som ikke stemte i *Aftenpostens* tidligste antagelser var det én ting de hadde helt rett i: De som drepte Ahmed Bouchikhi var målbevisste. Det var ikke narkotika og organisert kriminalitet som stod bak dette drapet, men en fremmed makt. Israelske myndigheter har aldri gått ut offentlig og tatt på seg ansvaret for drapet. En grunn for dette er at de, i likhet med flere andre land, av prinsipp ikke kommenterer hva deres hemmelige tjenester har og ikke har gjort. Norske myndigheter anser det imidlertid som etablert at det var Mossad, den israelske etterretningstjenesten, som stod bak attentatet. At Mossad var involvert ble tydelig allerede få dager etter drapet. Det må også forstås som den norske holdningen fra 25. juni 1973, da den norske utenriksråden avga en protest overfor den israelske ambassadøren. ¹⁸⁷

Bouchikhi var imidlertid ikke Mossads fiende. Alt tyder på at det egentlige målet var Ali Hassan Salameh, lederen for Svart September, og at Bouchikhi ble drept på grunn av en forveksling eller en annen misforståelse i israelsk etterretning. Dette kom frem i norsk presse 2. august 1973, litt over en uke etter drapet. Da ble det publisert informasjon som hadde stått i israelske aviser, og som norske medier hadde fått oversatt, om at det var Salameh som hadde vært det egentlige målet. ¹⁸⁸

Den palestinske terrororganisasjonen Svart September hadde stått bak angrepet ved OL i München året før, i september 1972. Medlemmer av organisasjonen hadde tatt medlemmer fra den israelske OL-delegasjonen som gisler. To ble drept umiddelbart av gisseltakerne, og de resterende ni ble drept da tysk politi forsøkte å befri dem på flyplassen i München. Denne aksjonen ble fordømt i hele Vesten, og gjorde sitt for å forsterke koblingen mellom terrorisme og fortellingen om palestinsk frigjøring. I etterkant av München-massakren satte israelske myndigheter i gang en hevnaksjon der de tok livet av mange personer som de mente hadde ansvar for drapene i München. ¹⁸⁹ En del av disse likvidasjonene ble foretatt i Midtøsten, og en del ble foretatt i Europa. Norske myndigheter fant senere flere likheter mellom drapet i Lillehammer og andre drap i Roma og i Paris i årene 1972 og 1973. Det ble brukt en lignende metode på flere av de andre drapene, der offeret ble skutt flere ganger på kort hold med det

---

¹⁸⁶ Aftenposten, «Mord på åpen gate.» 23.07.1973.

¹⁸⁷ NOU 2000:6, 37.

¹⁸⁸ NOU 2000:6, 33.

¹⁸⁹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 401.

samme, lille kaliberet, kaliber .22, som ble brukt i Lillehammer. Det var også mange koblinger mellom de mistenkte i sakene. Norske myndigheter hadde derfor satt disse aksjonene i forbindelse med hverandre.¹⁹⁰

Tirsdag 24. juli var det fortsatt narkotika som var nøkkelordet. I VG ble det spekulert i om Bouchikhi ble drept på grunn av mistanke om tysting. Journalisten satt også saken i forbindelse med et beslag på 100 kilo hasj på Fornebu. De fire arresterte ble beskrevet som «småfisk» og «meget uvillige til å forklare seg», og det ble omtalt som klart at det ikke var disse som hadde gjennomført mordet.¹⁹¹ I *Aftenposten* sto det samme dag at det gikk mot en løsning i saken. Fra politiet ble det opplyst at saken hadde tatt en ny vending, men at de ikke kunne si noe om det enda. Det var imidlertid fortsatt narkotika som var antatt å være hovedmotivet, og det står mye om smugling og omsetning av hasj og morfin i artikkelen.¹⁹²

Onsdag morgen ble det kjent at en av de arresterte kvinnene hadde sprukket under avhør. Hun gikk under navnet Marianne Gladnikoff og ble opplyst å bo i Stockholm. Helt i slutten av artikkelen ble det opplyst om at det ikke kunne være den samme Gladnikoff som bodde i Stockholm som var blitt arrestert. Marianne Gladnikoff skulle nemlig være på «et kursus [sic] i Tel Aviv» og det hadde blitt bekreftet at hun virkelig oppholdt seg der.¹⁹³ Dette var den første direkte henvisningen til Israel i deknningen av saken.

Torsdag 26. juli slo VG opp at det trolig var feil mann som ble drept i Lillehammer. Det egentlige målet for «[g]erilja-mordet», som det nå ble omtalt som, ble beskrevet som lederen for Svart September.¹⁹⁴ Det ble spekulert i om de arresterte var medlemmer av «Den Jødiske Forsvarsliga».¹⁹⁵ Det sto at det var kvinnene i gruppen som sprakk under avhør. UD hadde informert den israelske ambassaden om funnene, men ikke levert noen protest enda.¹⁹⁶ Det var også en artikkel om Svart Septembers aksjoner. Der ble det stilt spørsmål ved om Arafat visste hva som skjedde i organisasjonen og om Svart September var Fatahs «forlengede

---

¹⁹⁰ NOU 2000:6, 33.

¹⁹¹ VG, «DE ARRESTERTE HADDE STORE PENGESUMMER[.] Ahmed drept fordi HAN TYSTET?» 24.07.1973.

¹⁹² Aftenposten, «Mot løsning av mord-saken.» 24.06.1973, aftenutgaven.

¹⁹³ Aftenposten, «Politiet fortsatt med munnkurv.» 25.07.1973.

¹⁹⁴ VG, «Skjebnesvanger forveksling[.] FEIL MANN henrettet.» 26.07.1973.

¹⁹⁵ VG, «"Forsvarsligaen" BAK DRAPET?» 26.07.1973.

¹⁹⁶ VG, «Kvinnene i banden SPRAKK.» 26.07.1973.

arm».¹⁹⁷ Mordet i Lillehammer ble også satt i forbindelse med mord på palestinere i Paris, Milano og Roma.¹⁹⁸

På lederplass 27. juli tok *Aftenposten* sterk avstand fra aksjonen i Lillehammer. Redaktøren omtalte den som avskyelig og påpekte at de som utførte den ikke hadde noen respekt for andre lands lov og rett. Den ble satt i sammenheng med en rekke andre aksjoner som hadde blitt gjennomført av palestinske grupper den siste tiden, blant annet en flykapring. Aksjonen ble også sett på som en reaksjon på palestinsk terror, slik som den i München, og redaktøren påpekte at vold avlet vold.¹⁹⁹ Til tross for at lederartikkelen begynte med kritikk av attentatet handlet store deler av den om palestinsk terror.

I aftenutgaven 28. juli ønsket ikke israelsk UD å kommentere arrestasjonene. Dette var til tross for at en av de arresterte (Michael Dorf, ikke navngitt i saken) hadde blitt arrestert hjemme hos den israelske diplomaten Yigal Eyal. Ifølge artikkelen hadde Eyal ansvaret for sikkerheten ved den israelske ambassaden i Oslo.²⁰⁰ At Dorf ble arrestert i en leilighet tilhørende en person med diplomatisk immunitet førte også til at han ble løslatt 19. september samme år.²⁰¹

Mandagen etter, 30. juli, handlet lederartikkelen i *Aftenposten* om en FN-resolusjon som Egypt hadde foreslått. Den var kritisk til israelsk okkupasjon av landområder etter Seksdagerskrigen. Det sto også at USA hadde lagt ned veto mot resolusjonen i FNs sikkerhetsråd. De var det eneste landet som stemte mot, og flere vestlige land, blant annet Frankrike, Storbritannia og Australia, stemte for. Lederartikkelen var kritisk mot den økende byggingen av bosetninger på okkuperte områder og pekte på at det både brøt med FN-pakten og gjorde det vanskeligere å få fred. Det ble oppfordret til forhandlinger, også med palestinerne. Lillehammersaken blir ikke nevnt i denne artikkelen.²⁰² På forsiden, derimot, stod det at Israel hadde bedt om at to av de siktede ble løslatt og utlevert til Israel. Dette hadde blitt avvist fra norsk side, og begjæringen hadde blitt trukket etter det.²⁰³

---

¹⁹⁷ VG, «SOM LYN FRA KLAR HIMMEL.» 26.07.1973.

¹⁹⁸ VG, «Svart Septembers terroraksjoner.» 26.07.1973; VG, «SOM LYN FRA KLAR HIMMEL.» 26.07.1973.

¹⁹⁹ *Aftenposten*, «Terror i Norge.» 27.07.1973.

²⁰⁰ *Aftenposten*, «Ingen Israel-kommentar.» 28.07.1973, aftenutgaven.

²⁰¹ *Nou* 2000:6, 34.

²⁰² *Aftenposten*, «FN, Israel og freden.» 30.07.1973.

²⁰³ *Aftenposten*, «Israelsk begjæring om frigivelse er blitt avvist.» 30.07.1973.

I aftenutgaven samme dag stod det på forsiden at «[d]en israelske statsminister Golda Meir hevder å ha satt alt inn på å oppklare hvilken frittstående organisasjon det er som står bak terrormordet i Lillehammer».²⁰⁴ Saken ble beskrevet av politiet som den mest kompliserte mordsaken man hadde hatt i fredstid. I artikkelen sto det at mer og mer pekte mot at det var organisasjonen «Den jødiske forsvarsliga» som sto bak, men at avisen enda ikke visste om den israelske etterretningstjenesten «har vært innblandet».²⁰⁵ Golda Meir skulle ha bedt om full rapport om saken. Årsaken til det skulle være at hun fryktet en krise mellom Norge og Israel siden Norge gikk for å være en av Israels beste venner i Europa.²⁰⁶

31. juli var *Aftenpostens* journalist bekymret for hvilke diplomatiske konsekvenser saken skulle få. Israelsk UD og ambassaden hadde krevd at to av de siktede skulle utleveres og at de skulle få treffe dem. Det ble ventet at senere henvendelser skulle komme i «skarpere former».²⁰⁷ En liten artikkel i *Aftenposten* fra *Associated Press* omtalte dekningen i israelsk og egyptisk presse. Den israelske religiøse avisen *Hatzofeh* syntes norske myndigheter hadde «hastverk med å trekke slutninger» og kritiserte Norge for brudd på diplomatiske spilleregler.²⁰⁸ *Haaretz* skrev derimot at det var utilstrekkelig at Golda Meir ba om opplysninger i saken når den krevde etterforskning av kvalifiserte etterforskere. Den egyptiske avisen *Al Ahram* brukte mordet som et eksempel på at israelske ambassader benyttes til kriminell virksomhet. De pekte på dobbeltmoralen i at Israel fordømte terror når staten selv benyttet det.²⁰⁹ Med disse henvisningene viste *Aftenposten* leseren at saken hadde fått oppmerksomhet internasjonalt.

Onsdag 1. august mente *Aftenposten* å ha fått bekreftet at de to israelerne som hadde blitt arrestert i leiligheten til Eyal var agenter for Mossad. De skulle ha infiltrert resten av gruppen for å sprengte den innenfra. Gruppen skulle ha vært en utbrytergruppe fra «Den jødiske forsvarsliga» som kalte seg «Guds vrede».²¹⁰ Dette har senere historieforskning vist at ikke stemte ettersom hele gruppen var engasjert av Mossad. Imidlertid var et av de to kodenavnene på det hevntoktet Mossad gjennomførte etter München-massakren nettopp «Guds vrede».²¹¹

---

²⁰⁴ Aftenposten, «Interpoljakter 9 mordere[.] Frykt for at de slår til igjen.» 30.07.1973, aftenutgaven.

²⁰⁵ Aftenposten, «Interpoljakter 9 mordere[.] Frykt for at de slår til igjen.» 30.07.1973, aftenutgaven.

²⁰⁶ Aftenposten, «Interpoljakter 9 mordere[.] Frykt for at de slår til igjen.» 30.07.1973, aftenutgaven.

²⁰⁷ Aftenposten, «Värvik nektet fengsel-besøk.» 31.07.1973.

²⁰⁸ Aftenposten, «Drapssaken skaper problemer i Israel.» 31.07.1973.

²⁰⁹ Aftenposten, «Drapssaken skaper problemer i Israel.» 31.07.1973.

²¹⁰ Aftenposten, «Politiet oppsporet araberer i Sveits.» 01.08.1973.

²¹¹ «Wrath of God» på engelsk. Brukes f. eks. i Reeve, *One Day in September*, 197.

I perioden etter drapet, i alle fall frem til 2. august, var det ikke et eneste leserbrev i *Aftenposten* om mordet i Lillehammer. Om det var fordi det ikke hadde blitt sendt inn noen eller at redaksjonen ikke hadde lyst til å trykke dem, er vanskelig å si. Antallet artikler *Aftenposten* trykket om drapet i perioden, gjerne to-tre i morgenutgaven og én i aftenutgaven, tyder på at redaksjonen mente at saken var av stor interesse for leserne. Det fremstår derfor som underlig at det ikke var noen leserbrev om saken i perioden, uansett hva som var årsaken til det.

I flere år etter attentatet hersket det usikkerhet og uenighet om hva som «egentlig» hadde skjedd. Israel tok ikke på seg ansvaret, så de nordmennene som var svært positive til Israel kunne nekte for at Israel var direkte involvert. Likevel var det en del kritikk til Israels håndtering av saken i den borgerlige og Israel-vennlige avisen *Aftenposten*. 6. oktober, bare litt over to måneder etter angrepet i Lillehammer, var det Israel som ble angrepet. Hvordan dekket *Aftenposten* denne krigen? Seks år tidligere, i Seksdagerskrigen sommeren 1967, skrev norske aviser at det var Israel som hadde blitt angrepet. Senere viste det seg at det var Israel som hadde angrepet. Gjorde norsk presse de samme feilene i dekingen av Yom Kippur-krigen?

4.3 Nok en krig i Midtøsten

I Egypt var det et sterkt ønske om å ta tilbake de områdene som landet hadde mistet til Israel i Seksdagerskrigen. Egypts president Anwar Sadat hadde begynt å legge planer for krig mot Israel allerede høsten 1972. Nok en gang hadde Egypt og Syria felles interesser. Mens Syria hadde mistet Golanhøydene til Israel hadde Egypt mistet Sinaihalvøya. De ønsket å angripe samtidig og koordinert. For å forhindre at det ble en reprise av Seksdagerskrigen var det viktig for Egypt at det israelske luftvåpenet ikke gjorde kort prosess med motstandernes flyvåpen. Derfor hadde både Egypt og Syria skaffet moderne antiluftskyts fra Sovjetunionen. Egypterne hadde plassert sitt antiluftskyts i en linje langs Suezkanalen. Der kunne det skyte 10-15 kilometer inn i luftrommet over Sinaihalvøya. Syrias luftskyts dekket det meste av Golanhøydene. Planen var at de militære styrkene ikke skulle rykke lengre inn på Sinaihalvøya enn luftskytsset kunne dekke dem. Det egyptiske militæret hadde ingen realistisk

mulighet til å invadere hele Israel, men det kunne ta tilbake litt landområder og forskanse seg der.²¹²

I tiden frem mot angrepet mobiliserte det egyptiske militæret mange ganger som en øvelse. I april 1973 hadde forsvarsminister Moshe Dayan satt i gang en mobilisering for å møte det han trodde var et angrep fra Egypt. Det angrepet kom ikke. Mobiliseringen hadde kostet mye, og Dayan og forsvarsledelsen fikk kritikk for å ha kastet bort penger når det ikke kom noe angrep. I Syria hadde også forsvaret mobilisert flere ganger i perioden frem mot Yom Kippur-krigen. Da Egypt mobiliserte som forberedelse på å gå til angrep reagerte derfor ikke Dayan og det israelske militæret. Syria mobiliserte, og israelerne ble advart av Jordans kong Hussein om at de kunne bli angrepet. 4. oktober evakuerte Sovjetunionen sine statsborgere fra Egypt og Syria. Kvelden før Yom Kippur, 5. oktober, reagerte Dayan. Han forberedte flyvåpenet på krig, men han satte ikke i gang full mobilisering. Det hadde han gjort uten god nok grunn tidligere. Avgjørelsen om det skulle iverksettes full mobilisering ble utsatt til etter Yom Kippur, til søndag 7. oktober.²¹³

For å øke sjansene for å lykkes var tidspunktet for angrepet viktig. 6. oktober kl. 14 var tidevannsforskjellene for å krysse Suez-kanalen gode. Dette var under Ramadan, den hellige fastemåneden i islam. Dette året sammenfalt også Ramadan med den helligste dagen i det jødiske året, Yom Kippur. På denne dagen ville bemanningen på israelsk side være på et minimum, og det ville ikke gå sendinger på radio og TV. På israelsk side forventet de heller ikke et angrep under Ramadan. I timene før angrepet, da meldinger om hva som foregikk tikket inn, hadde ikke forsvarsledelsen eller -ministeren klart å bestemme seg for hva de skulle gjøre. Statsminister Golda Meir tok en sjefsavgjørelse: Full mobilisering, men ikke noe preventivt angrep av den typen Israel hadde brukt i 1967.²¹⁴

Egypterne angrep med fly som ødela radarstasjoner og annet som ga Israel muligheter til å orientere seg i området. Så krysset de Suez med store styrker. Det israelske forsvaret ved kanalen, den såkalte Bar Lev-linjen, hadde få soldater på vakt. Det sovjetiske luftvernet beskyttet soldatene slik som planlagt. 27 israelske fly, et betydelig antall, ble skutt ned. Egyptiske styrker rykket inn i Sinai. Den syriske angrepsstyrken led store tap, men rykket inn på Golanhøydene og så inn i Israel. Dette satte en støkk i det israelske lederskapet, som hadde

---

²¹² Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 385-7.

²¹³ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 387-9.

²¹⁴ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 386-7.

vært svært sikre på Israels militære overlegenhet etter den knusende seieren i 1967. To dager etter angrepet var israelerne imidlertid klare til motangrep. 9. oktober måtte de syriske styrkene trekke seg tilbake. Først rykket de tilbake til Golanhøydene, så videre inn i Syria og mot Damaskus innen en uke. Ved Suez mislyktes et israelsk motangrep 8. oktober, og de israelske styrkene måtte trekke seg tilbake igjen. Styrkene slet med å stoppe videre egyptisk fremrykking. Etter at den syriske hæren ikke lenger var en trussel ble israelske soldater flyttet fra den fronten og skulle settes inn mot Egypt. Samtidig ba de syriske styresmaktene Egypt om å angripe for å flytte Israels fokus vekk fra Syria. Sadat beordret styrkene sine til å fortsette inn på Sinai, lengre enn det sovjetiskproduserte luftvernet kunne beskytte dem. Israelsk luftvåpen og artilleri ble satt inn for fullt mot de nå ubeskyttede egyptiske soldatene. Krigen snudde fullstendig for Egypt. 16. oktober var det Israels tur til å krysse Suezkanalen.²¹⁵

Mens krigen foregikk jobbet supermaktene i bakgrunnen for å få en slutt på den og for å støtte hver sin part. Siden 16. oktober hadde Sovjetunionen forsøkt å få Sadat til å inngå våpenhvile, men det ønsket han ikke før han hadde gjenerobret Sinai. 19. oktober forstod han imidlertid at krigen var tapt for Egypt og fortalte Syrias president Hafez al-Assad om at han tenkte å inngå våpenhvile. Nå var det Israel som hadde krigslykken med seg, og det israelske militæret ønsket ikke å gå med på å trekke seg tilbake. USAs nyutnevnte utenriksminister Henry Kissinger fikk etterhvert israelerne til godta en våpenhvile. Avtalen ble til FNs sikkerhetsresolusjon 338, som ble vedtatt 22. oktober. Dagen etter brøt Israel avtalen og fortsatte invasjonen til de israelske styrkene var 100 kilometer fra Kairo og holdt på å utslette den egyptiske hæren. Nå truet Sovjetunionen med å bryte inn direkte og mobiliserte tropper og atomvåpen. Amerikanske atomvåpen ble satt i beredskap 24. oktober. Etter mer press fra amerikanerne ble våpenhvilen respektert av de israelske myndighetene fra 25. oktober.²¹⁶

Egypt og Syria hadde mistet mellom 8500 og 15 000 soldater, litt færre soldater enn under Seksdagerskrigen. 2800 israelske soldater var drept, betydelig flere enn de 800 som hadde mistet livet i Seksdagerskrigen. Med sine 3,3 millioner innbyggere var dette et betydelig tap for landet, i mye større grad enn for Egypt, med sine 39 millioner innbyggere i 1973.²¹⁷ Begge sider hadde mistet mye militært materiell. Resultatet var ikke som i 1967. Israel hadde vunnet krigen, men ikke så overlegent som de hadde regnet med. De hadde lidd store tap. Krigen ble

---

²¹⁵ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 388-91.

²¹⁶ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 391-3.

²¹⁷ Tall fra Google Public Data. Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 393.

en militær seier, men et psykologisk tap for Israel. For Egypt og Sadat ble den en tilsvarende psykologisk seier.²¹⁸

4.4 Norske reaksjoner på krig og oljeboikott

Mandag 8. oktober 1973 slo *VG* stort opp på forsiden: «400 tanks i israelsk dødsfelle».²¹⁹ På lederplass sto det at selv om det hersket usikkerhet om hvem som avfyrte de første skuddene var det ingen tvil om at krigen var igangsatt av Egypt og Syria. Fra Tel Aviv skrev journalisten Eliav Simon for *VG* at krigen var en ny type krig for Israel. Israelerne hadde mistet folk og materiell og var nødt til å trekke seg bakover. Det er likevel en enighet i artiklene om at Israel kom til å vinne denne krigen. Det virker ikke som om det var den samme bekymringen for at Israel kunne bli utslettet som det var under Seksdagerskrigen. Ved den israelske ambassaden hadde det møtt opp «en hel rekke» nordmenn som ville melde seg for å slåss for Israel.²²⁰ Under vignetten «Midt-østen i brann» sto det at situasjonen var «Uavgjort etter to dagers krig».²²¹

I forbindelse med Yom Kippur-krigen var det ikke bare Sovjetunionen som hadde hjulpet Egypt og Syria. 16. oktober møttes de arabiske oljeproduserende landene i Kuwait for å øke oljeprisen i et forsøk på å hjelpe i kampen mot Israel. De hadde tidligere forsøkt å gjøre dette i møte med oljeselskapene i Wien, men da hadde de ikke kommet noen vei. Nå gikk det bedre. De økte prisen med 17 prosent og markedet gjorde resten. I løpet av dagen økte oljeprisen med 70 prosent, fra 3 til 5 dollar fatet. De skulle også kutte produksjonen med fem prosent i måneden til Israel trakk seg tilbake til grensene før 1967 og de respekterte palestineres rettigheter. Med Libyas leder Muammar Gaddafi i spissen begynte først de, så Saudi Arabia, så land etter land å kutte all eksport til USA. I desember 1973 var oljeprisen 12 dollar.²²²

Denne oljeboikotten fikk konsekvenser i Norge også. Det ble innført begrensninger på biltrafikken i Norge som et resultat av boikotten.²²³ Det ikoniske bildet av kong Olav som tar trikken til Frognerseteren for å gå på ski var et resultat av denne politikken. Det ble oppfordret til å spare energi, blant annet ved å redusere oppvarmingen i hjemmet. Som det sto

---

²¹⁸ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 393-4.

²¹⁹ *VG*, «400 tanks i israelsk dødsfelle.» 08.10.1973.

²²⁰ *VG*, «Nøkkelpunkt i krigen.» 08.10.1973; *VG*, «Bølge av sympati mot Oslo-ambassaden: NORDMENN vil slåss FOR ISRAEL.» 08.10.1973.

²²¹ *VG*, «Uavgjort etter to dagers krig.» 08.10.1973.

²²² Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 394-5.

²²³ Lundberg, «Oljekrisen 1973–74.»

i en annonse i VG som Statens informasjonstjeneste hadde rykket inn: «Enten så sparer vi olje frivillig – eller så blir vi tvunget til det. La oss prøve det første.»²²⁴

4.5 Årsaker, løsninger og støtte

FAKTA a/s gjennomførte en meningsmåling i desember 1973. 1386 respondenter svarte på en rekke spørsmål om hva de mente om Midtøstenkonflikten.²²⁵ To av spørsmålene i undersøkelsen skilte seg ut fra spørsmålene i de andre spørreundersøkelsene som ble utført mellom 1967 og 1984. Det ene undersøkte hva respondenten mente var årsaken til konflikten. Spørsmålet var «Mener De at konflikten mellom Israel og araberstatene først og fremst bunner i en?» og respondentene kunne velge mellom tre ulike alternativer.²²⁶ Det vanligste svaret, med 36 prosent, var at konflikten var en «[k]onflikt mellom jøder og palestinaarabere om Palestina».²²⁷ Den nest vanligste forklaringen var at konflikten var en «[k]onflikt bestemt av stormaktsinteresser».²²⁸ Det var det 30 prosent av respondentene som hadde svart. Det siste alternativet, som 13 prosent av respondentene hadde valgt, var at konflikten var en «[r]eligionskonflikt mellom jøder og muhammedanere».²²⁹ Det var 21 prosent av respondentene som hadde havnet i kategorien «Vet ikke/ubesvart», noe som gjorde det til det tredje vanligste svaret av de fire alternativene.²³⁰ De to vanligste alternativene var altså forklaringer knyttet til kontroll over landområder, resurser og innflytelse mens den kulturelle forklaringen, at Midtøstenkonflikten var en religiøs konflikt, kun fikk støtte av et lite mindretall.

Det andre spørsmålet som skilte denne undersøkelsen fra de andre lød «Hvilket av følgende forsøk på å løse denne konflikten ville etter Deres mening være den beste?»²³¹ Det vanligste alternativet, som 30 prosent av respondentene hadde valgt, var «At palestinaaraberne får opprette en egen stat i områder som Israel okkuperte under 6-dagers-krigen i 1967».²³² Det nest vanligste svaret, med 20 prosent av respondentene, var «At palestinaaraberne får vende

---

²²⁴ VG, «Slik kan og må du spare på den varmen du har inne.» [annonse]22.11.1973.

²²⁵ Alstad, *Norske meninger*, 75

²²⁶ Alstad, *Norske meninger*, 75

²²⁷ Alstad, *Norske meninger*, 75

²²⁸ Alstad, *Norske meninger*, 75

²²⁹ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³⁰ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³¹ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³² Alstad, *Norske meninger*, 75

tilbake til sine opprinnelige hjemsteder i det som nå er staten Israel».²³³ Det tredje vanligste, med 13 prosent av respondentene, var «At palestinaaraberne integreres i de arabiske land».²³⁴ 7 prosent hadde oppgitt «At staten Israel i sin nåværende for opphører å eksistere (oppløses), og at det i stedet opprettes en enkeltstat med like rettigheter for jøder og arabere».²³⁵ 30 prosent av respondentene hadde oppgitt at de ikke visste hva de mente eller hadde latt være å svare på spørsmålet. I denne meningsmålingen var det den høyeste andelen med respondenter som ikke hadde valgt et av svaralternativene.²³⁶ Det er likevel verdt å merke seg at tre av svaralternativene, svar som har blitt oppgitt av til sammen 57 prosent av respondentene, ikke er i tråd med Israels ønsker. Det alternativet som var mest gunstig for Israel, at palestinerne, eller «palestinaaraberne» som de ble kalt i denne undersøkelsen, bosatte seg i arabiske land, ble kun valgt av 13 prosent. Disse spørsmålene framstilte også konflikten som en konflikt mellom Israel og «palestinaaraberne» og ikke en konflikt mellom Israel og «araberstatene», som var den vanligste fremstillingen i denne perioden, både i andre meningsmålinger og i pressen.

På spørsmål om respondenten trodde det kom til å komme på plass en varig politisk løsning eller om det kom til å komme flere krigsutbrudd var det kun 9 prosent av respondentene som hadde tro på noen varig politisk løsning.²³⁷ 71 prosent trodde det kom til å bli flere krigsutbrudd mens 20 prosent enten ikke visste eller av andre grunner ikke hadde svart.²³⁸ Undersøkelsen ble gjennomført svært kort tid etter Yom Kippur-krigen, kun en og en halv måned etter at kampene hadde sluttet. Det kan ha ført til at troen på fred i Midtøsten hadde sunket under det som var nivået i de litt mer rolige periodene. Samtidig var det slik at de fleste spørreundersøkelsene ble gjennomført i forbindelse med hendelser som nylig hadde skjedd i Midtøsten. Undersøkelsen i 1967 ble også utført omtrent en måned etter en krig, nemlig Seksdagerskrigen. Fredstroen hadde stupt i tiden siden den gang. Fra 53 prosent som oppga at de trodde på en varig fred i 1967 var det nå kun 9 prosent som trodde på en varig politisk løsning. Svaralternativet «varig politisk løsning» åpner også for flere løsninger enn «varig fred», som var alternativet i 1967.²³⁹

---

²³³ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³⁴ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³⁵ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³⁶ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³⁷ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³⁸ Alstad, *Norske meninger*, 75

²³⁹ Resultatet fra 1967 er regnet om slik at de som ikke oppga et svar er med i den totale prosenten. Det har jeg gjort for at de to tallene skal bli mer sammenlignbare. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett:

De to siste spørsmålene i undersøkelsen dreier seg om hvordan respondentene mente at Norge burde forholde seg til konflikten. På spørsmålet «Mener De at Norge bør støtte en av partene i konflikten eller forholde seg nøytral?» var det 71 prosent som mente at Norge burde forholde seg nøytralt.²⁴⁰ Det var 16 prosent som mente at Norge burde støtte en av partene i konflikten og 13 prosent som ikke visste eller ikke hadde oppgitt et svar.²⁴¹ De av respondentene som oppga at de mente Norge burde støtte én part i konflikten fikk et oppfølgingsspørsmål: «Hvilken part bør Norge i tilfelle støtte – araberstatene eller Israel?». På dette spørsmålet var fordelingen at 78 prosent mente Norge burde støtte Israel, 19 prosent mente Norge burde støtte «araberstatene» og tre prosent hadde ikke svart på spørsmålet eller oppgitt at de ikke visste.

Karl Egil Johansen tok opp denne spørreundersøkelsen i sin bok «*Jødefolket inntar en særstilling*»: *Norske holdninger til jødane og staten Israel*. Han skrev at oljekrisen og utviklingen av norsk oljeindustri førte norsk fagbevegelse nærmere den arabiske fagbevegelsen, men at denne effekten ikke så ut til å gjelde for den allmenne opinionen.

Tvert om syner meiningsmålingar at den proisraelske stemninga nådde ein topp like etter Yom Kippur-krigen. I ei meiningsmåling i desember 1973 sa heile 78 prosent at dei støtta Israel i striden med arabarstatane. Det er det høgste nivået som nokosinne er målt, 2-3 prosent over nivået etter seksdagarskrigen i 1967. ... At sympatien for Israel heldt seg så godt i Noreg, var oppsiktsvekkjande.²⁴²

Videre viste Johansen til Lillehammer-drapet og at den mer nyanserte dekningen av Yom Kippur-krigen kunne tyde på at den norske sympatien for Israel ikke var like stor som tidligere. Han mente meningsmålingen tyder på det motsatte og konkluderte med at sympatien i Norge lå mer hos det jødiske folket enn hos de arabiske folkene, med små grupper på venstresiden i norsk politikk som unntak.²⁴³

Johansen mente det på grunn av oljeboikotten og Lillehammer-drapet var oppsiktsvekkende at 1973, ifølge meningsmålingen, var et toppår for isrealstøtte i den norske opinionen. Siden spørsmålet om hvilken part Norge burde støtte var et oppfølgingsspørsmål som gikk til 16 prosent av respondentene var det ikke 78 prosent som hadde oppgitt at Norge burde støtte Israel i konflikten. Det var 78 prosent av de 16 prosentene, 12,5 prosent av de som hadde tatt undersøkelsen. Dette spørsmålet skiller seg fra de andre spørsmålene om støtte i

---

TNS Gallup AS, 1967, juli.»; Alstad, *Norske meninger*, 75

²⁴⁰ Alstad, *Norske meninger*, 76.

²⁴¹ Alstad, *Norske meninger*, 76.

²⁴² Johansen, «*Jødefolket inntar en særstilling*», 120.

²⁴³ Johansen, «*Jødefolket inntar en særstilling*», 120.

Midtøstenkonflikten. For det første var spørsmålet delt i to. Kun de som mente at Norge kunne støtte én av partene fikk oppgi hvilken part de mente det burde være. Det ble heller ikke spurt om hvem respondenten sympatiserte med i konflikten, men hvilken part Norge burde støtte.²⁴⁴ Det er umulig å vite hva slags form respondentene så for seg at en slik norsk støtte skulle ha. På grunn av disse forskjellene er det vanskelig å sammenligne resultatet med noen av de andre undersøkelsene om sympati i konflikten. Pressedekningen og meningsmålingen tydet på at det var sympati for Israel som fortsatt var det rådende synspunktet, men at synet på Midtøstenkonflikten var mer nyansert blant nordmenn i 1973 enn i 1967.

4.6 Sadat til Jerusalem

Yom Kippur-krigen hadde ført til at USA hadde endret sitt syn på de landene som var i konflikt med Israel. De ønsket ikke en ny episode der krig i Midtøsten økte faren for krig mellom USA og Sovjetunionen.

I tiden etter krigen hadde Egypt store økonomiske problemer. Selv med kutt i statlige utgifter til velferdsordninger økte utenlandsgjelden. Etter trusler fra Det internasjonale pengefondet om slutt på nye lån kuttet Sadat stort i subsidiene på mange basisvarer. Dette førte til så store demonstrasjoner at Sadat satte inn hæren for å slå dem ned. For å sette en stopper for uroen gjeninnførte han subsidiene. Det eneste han hadde oppnådd var å bli mer upopulær. For å gjenvinne popularitet trengte han en seier å skryte av. Nok en gang vendte han blikket mot Israel, men denne gangen var det diplomati og ikke krig som var planen. Sommeren 1977 hadde Sadat også mottatt signaler fra Israel om at det var interessert i å slutte fred. USAs president, nå Jimmy Carter, hadde forsøkt å få i stand fred ved hjelp av samarbeid med Sovjetunionen og FN. Etter massiv motstand blant velgere i USA gikk han tilbake på det han hadde sagt om at Israel burde trekke seg tilbake og at palestinerne hadde legitime rettigheter.²⁴⁵

9. november 1977 tok Anwar Sadat grep. I en TV-sendt tale i nasjonalforsamlingen sa han at han skulle reise til Israel for å forhandle. Amerikanerne mente det var utenkelig. Det samme gjorde tilhørerne, deriblant palestinerne representant, PLO-lederen Yasir Arafat. Tilhørerne trodde det var tomme ord og forstod ikke at han faktisk hadde tenkt til å gjennomføre det.

---

²⁴⁴ Alstad, *Norske meninger*, 76.

²⁴⁵ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 407-408.

Allerede ti dager senere, 19. november landet han i Israel. Han var blitt invitert av Israels statsminister Menachem Begin, men hadde møtt enorm motstand blant sine venner. Syrias leder Assad hadde sagt at den arabiske verden ville oppfatte det som et forræderi og flere ministre hadde gått av i protest. I Israel ble han godt mottatt. Han holdt talen sin i Knesset, den israelske nasjonalforsamlingen, der han gjorde det klart at Egypt ikke ville inngå en separat fred med Israel.²⁴⁶

VG tolket, i likhet med Sadats tilhørere i nasjonalforsamlingen 9. november, ikke Sadats uttalelse om å dra til Jerusalem helt alvorlig. I en andre leder med tittelen «Mellom håp og frykt», som handlet om en opptrapping i grensekampene mellom Israel og Libanon, siterte avisen Sadats tale nærmest som en kuriositet.

«Særlig interessant er det siste utspillet fra president Anwar Sadat i Egypt, selv om det nok ikke var ment altfor bokstavelig at han gjerne skulle opptre i det israelske parlamentet Knesset. Viktigere er det at han tilsynelatende gjør sitt beste for å få Arafat til å gi etter på de palestinske kravene. Det tyder på en avklaring med det første.»²⁴⁷

Uttalelsen ble gjentatt i en artikkel lenger ut i avisen. Der ble det lagt til at Begin ønsket Sadat velkommen til Jerusalem og at USAs utenriksminister Cyrus Vance hadde sagt at fred i Midtøsten ikke lenger bare var en drøm, men en realistisk tanke.²⁴⁸ En artikkel 15. november med tittelen «Gjennombrudd i Midt-Østen?» handlet om at Begin tok kontakt med Egypt. I artikkelen ble det understreket at et møte mellom de to partene ville være en enorm utvikling i konflikten.²⁴⁹ 15. november ble den offisielle invitasjonen sendt fra Knesset, den israelske nasjonalforsamlingen, til Anwar Sadat.²⁵⁰ «Det hele lyder som et orientalsk eventyr» skrev *Aftenpostens* kommentator Stein Savik dagen etterpå.²⁵¹

Mandag 21. november var Sadats tale i Knesset hovedsaken på forsiden til både *Aftenposten* og *VG*. «Sadat hyldet – intet gjennombrudd» var *Aftenpostens* vinkling.²⁵² *VG* tok litt hardere i: «Historisk i Jerusalem: Sadat brøt hatets mur».²⁵³ Begge avisenes dekning var tydelig på at dette kunne være starten på fredsforhandlinger som kunne få store konsekvenser for hele Midtøstenkonflikten. Noen skjær i sjøen var det imidlertid. Blant annet ble det i *Aftenposten*

---

²⁴⁶ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 409-10.

²⁴⁷ VG, «Mellom håp og frykt.» 12.11.1977.

²⁴⁸ VG, «MØRKE SKYER I MIDT-ØSTEN.» 12.11.1977.

²⁴⁹ VG, «Gjennombrudd i Midt-Østen?» 15.11.1977.

²⁵⁰ *Aftenposten*, «Sadat formelt invitert til Israel.» 16.11.1977.

²⁵¹ *Aftenposten*, «En historisk dialog?» 16.11.1977.

²⁵² *Aftenposten*, «Sadat hyldet – intet gjennombrudd.» 21.11.1977.

²⁵³ VG, «Historisk i Jerusalem: Sadat brøt hatets mur.» 21.11.1977.

uttrykket bekymring for at forhandlingene skulle føre til splittelse mellom de arabiske landene.²⁵⁴

4.7 «Tror De det blir fred?»

TNS Gallup gjennomførte en spørreundersøkelse blant nordmenn i desember 1977. I løpet av hele måneden intervjuet de 875 personer om en rekke tema, deriblant om deres tanker om Midtøsten. På det første spørsmålet, «[t]ror De det blir fred mellom Israel og araberstatene etter at Egypts president Sadat har vært på besøk i Israel?», svarte 31 prosent, 252 personer, at ja, det gjorde de.²⁵⁵ 69 prosent, 561 personer, svarte nei. 62 personer er oppført som «manglende tilfeller». De ga altså et svar som ikke kunne registreres som ja eller nei. Hvis man deler opp svarene etter hva respondentene svarte i siste stortingsvalg ser man at de som stemte Arbeiderpartiet, det største partiet med 31 prosent av respondentene, var mest positive. Der trodde 34,7 prosent det blir fred. De som stemte SV og FrP var, fra hver sin kant i det politiske landskapet, like pessimistiske til fred. Utvalget for disse partiene er imidlertid såpass små at de kun gir en pekepinn om hva den større medlemsmassen mente.²⁵⁶

Tabell 2: Tro på fred og stemme ved siste stortingsvalg 1977.²⁵⁷

Stemme ved siste stortingsvalg ²⁵⁸	RV	Arbeiderpartiet	NKP	SV	FrP	DNF ²⁵⁹	Høyre	KrF	SP	Venstre	Annet	Total
Tror De på fred												
Ja	0	34,7	0	19,4	18,2	20	32,9	24,2	30,6	27,8	0	30,8
Nei	100	65,3	100	80,6	81,8	80	67,1	75,8	69,4	72,2	100	69,2
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antall	3	262	2	31	11	15	158	66	49	18	1	616

Spørsmålet ble stilt om «araberstatene» som en hel gruppe og er derfor ganske upresist. Var det meningen at respondentene skulle svare ja eller nei på spørsmålet hvis man trodde Egypt kunne sikre en separat fred? Hva med om alle landene unntatt ett hadde inngått en

²⁵⁴ Aftenposten, «Dypere splittelse blant araberland.» 23.11.1977.

²⁵⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1977, desember.»

²⁵⁶ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1977, desember.»

²⁵⁷ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1977, desember.»

²⁵⁸ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1977, desember.»

²⁵⁹ Det Nye Folkepartiet (DNF) var et parti i perioden 1972-88. Det ble dannet etter årsmøtet etter EF-avstemningen i 1972 som en følge av uenighet om den. Store norske leksikon, s.v. «Det Liberale Folkepartiet.» 13.03.2015. https://snl.no/Det_Liberale_Folkepartiet

fredsavtale? Dette spørsmålet omtalte heller ikke hvordan palestinske flyktninger passet inn i denne fredsdefinisjonen. Hvis en respondent trodde at det ville bli en ordning der «araberstatene» inngikk en fredsavtale, men at PLO og Israel fortsatt ville være i konflikt, var det da meningen at vedkommende skulle svare ja eller nei?

Siden spørsmålet var stilt til et representativt utvalg nordmenn er det naturlig at er et annet enn det er i faglitteraturen. Derfor er det kanskje mest nyttig å se på svarene som et mål på optimisme for en slags løsning på Midtøstenkonflikten. Denne optimismen var ikke spesielt stor. Sammenlignet med svarene fra undersøkelsen ti år tidligere er det en betydelig nedgang. Da var det 60,1 prosent som mente at det var mulighet for det, mens 39,9 mente at det ikke var det.²⁶⁰ Situasjonen var også forskjellig. Mens støvet etter Seksdagerskrigen nettopp hadde lagt seg da undersøkelsen i 1967 ble gjort, var det nå en stund siden forrige krig og snakk om forhandlinger. Hvilken effekt dette hadde hatt på svarene er det selvfølgelig umulig å si noe sikkert om.

Respondentene fikk også spørsmålet «[h]va mener De er den største vanskeligheten som må overvinnnes for at det skal bli varig fred mellom Israel og araberstatene?». ²⁶¹ Her er summen av svarene 107,3 prosent, til tross for at det bare er oppgitt 875 gyldige svar på hvert av spørsmålene. Det betyr at noen av respondentene har valgt mer enn ett alternativ. Jeg har delt svarene i tre grupper. Den første er de svarene som helt klart er pro Israel. Det er svar som gir Israels motstandere, enten de arabiske landene nevnt i spørsmålet eller PLO, skylden. Den andre er de svarene som er klart anti Israel. Det er de som gir Israel skylden. Siden spørsmålet definerer den ene parten som Israel og den andre parten som den mer vage og ikke helt definerbare enheten «araberstatene», er det mest presist slik. Den tredje gruppen er nøytrale svar. Det er svar som gir skylden til en tredjepart, fordeler skyld på begge partene eller gir årsaker det er uklart hvilken av partene har skyld i.

Tabell 3: Største vanskelighet som må overvinnnes for at det skal bli varig fred mellom Israel og araberstatene²⁶²

Årsak	Antall	Prosent
13. Vet ikke	228	26,1
4. Gjensidig anerkjennelse	153	17,5
5. Israel må trekke seg tilbake	99	11,3
8. Palestinerproblemet må løses	75	8,6

²⁶⁰ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

²⁶¹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1977, desember.»

²⁶² Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datsett: TNS Gallup AS, 1977, desember.»

6. Gammelt hat, vil bestandig være krig	42	4,8
11. Araberstatene må anerkjenne Israel	40	4,6
20. De står for fjernt fra hverandre	38	4,3
16. Religionsmotsetninger	33	3,8
7. Palestinerne må få sitt eget land, egen stat	28	3,2
12. Araberstatene må bli enige	28	3,2
10. Løsning av flyktningeproblemet	24	2,7
9. PLO et hinder	23	2,6
2. Stormaktene må trekke seg ut av området	20	2,3
14. Andre svar	20	2,3
19. Forhandlinger	19	2,2
21. De stoler ikke på hverandre	15	1,7
15. Palestinerne må få sitt rettmessige land tilbake	14	1,6
22. Garantere Israels grenser	11	1,3
17. Utjevning fattig-rik	9	1
23. Forhandle om Sinai	7	0,8
1. Sovjet har for stor innflytelse	5	0,6
3. Striden mellom USA og Sovjet. Politisk spill	4	0,5
18. Partene må komme sammen i Geneve	3	0,3
Sum	938	107,3

Feltene merket med rødt (5 og 15) har jeg plassert i anti Israel-gruppen. Feltene merket med blått (11, 12, 9, og 22) er tatt til inntekt for pro Israel-gruppen. Resten har jeg vurdert som nøytrale. Påstanden «Palestinerproblemet må løses» kan både bety at respondenten har ment at de skulle få returnere til Israel eller at de måtte bosettes der de var. «Palestinerne må få sitt eget land, egen stat» kunne også bety at de bør få en egen stat i det området som var tiltenkt dem av FN i 1948 eller i Jordan.

De årsakene jeg har definert som pro Israel er det 11,4 prosent som har valgt. Det er 12,9 prosent som har valgt det andre alternativet. Det er svært jevnt. Dette tyder på at det var manglende tro på begge de to partene som er årsaken til den lave forhåpningen til fred. Det var for eksempel ikke et stort flertall som mente at det kun var en av partene som hadde ansvaret for at det fortsatt var konflikt i området. Gjensidig anerkjennelse var det vanligste konkrete svaret på hva som var det største hinderet mot fred. Etter fredsforhandlingene i 1978 fikk det norske folk anledning til å se hvilken effekt anerkjennelse mellom Egypt og Israel ville ha på konflikten.

5 Norge og Midtøsten, 1978-1984

I 1973 kom Midtøstenkonflikten til Norge i form av drapet på Ahmed Bouchikhi. I 1978 kom konflikten igjen på besøk, denne gangen i mer formelle former. Det norske folk fikk mer kjennskap til konflikten da statslederne i Egypt og Israel, Anwar Sadat og Menachem Begin, kom til Oslo for å motta Nobels fredspris, som de hadde blitt tildelt tidligere det året. Hvordan dekket norsk presse dette? Hadde den norske befolkningen noen tro på at det kom til å bli fred?

I 1978 var også året da Norge kom til Midtøstenkonflikten. 26. mars 1978 ankom de første norske soldatene til Libanon som en del av FN's fredsbevarende styrker. Norske myndigheter opprettet en beredskapsstyrke som skulle være klar for FN-tjeneste allerede i 1964. Denne styrken ble først benyttet i 1978, da norske soldater skulle delta i FN's fredsbevarende styrke i Libanon, United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL). Norge var en betydelig bidragsyter i den fredsbevarende styrken, spesielt hvis det norske folketallet tas med i beregningen.²⁶³

Det er hittil nær 25 000 norske soldater (av alle grader) som har tjenestegjort i UNIFIL. I forhold til folketallet er det eksempelvis forholdsmessig flere nordmenn som har deltatt i UNIFIL enn det var amerikanere som deltok i Vietnam-krigen.²⁶⁴

Det norske engasjementet i UNIFIL var betydelig, og mange kjente noen som skulle, var eller hadde vært i Libanon. Hvordan ble konflikten i Midtøsten omtalt i norske aviser i denne perioden? Hvordan ble den norske deltakelsen omtalt? Og hvordan endret nordmenns oppfatning av Israel-Palestinakonflikten seg?

Senere i perioden kom også palestinerne til Oslo, representert ved PLO. De ønsket i denne perioden å opprette et informasjonskontor i Oslo. Hvordan ble debatten om dette dekket i pressen og hva slags inntrykk hadde nordmenn av PLO? I denne perioden kom Midtøsten nærmere Norge, og Norge kom nærmere Midtøsten.

Norske myndigheter og norsk offentlighet hadde forholdt seg en del til Midtøsten i årene før 1978. Dette hadde stort sett foregått som politisk eller økonomisk støtte til Israel. Den fysiske tilstedeværelsen norske myndigheter hadde hatt i Midtøsten hadde vært noen mindre bidrag til fredsbevarende styrker i FN's regi. United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO)

---

²⁶³ Nordbø, Norske militære i fredsoperasjoner, 11.

²⁶⁴ Nordbø, Norske militære i fredsoperasjoner, 11.

var en av FNs første fredsbevarende operasjoner. Den begynte i 1948 og skulle overvåke opprettholdelsen av våpenhvilen i Libanon, Syria, Israel og de palestinske områdene. Norge bidro til den fra 1956. Styrkesjefen var også en norsk offiser, generalløytnant Odd Bull, i perioden 1963-1970.²⁶⁵ Norge bidro også til FNs første fredsbevarende styrke i Egypt og Gaza, United Nations Emergency Force (UNEF I). Der var norske soldater med helt fra starten på høsten 1956.²⁶⁶ Bidraget til UNIFIL var av en helt annen skala. Til sammen har 21 326 norske soldater tjenestegjort i den norske FN-styrken i Sør-Libanon. Det var det største antallet norske soldater i et utenlandsoppdrag siden Tysklandsbrigaden.²⁶⁷ Hva slags område og konflikt ble de norske soldatene sendt til?

5.1 Libanon – et land i skjør balanse

Libanon var et land med en rekke forskjellige religiøse folkegrupper. Den libanesiske nasjonalpakten av 1943 slo fast at de forskjellige gruppene skulle ha faste politiske stillinger. Presidenten skulle alltid være en maronitt, en kristen gruppe som har røtter til 500-tallet og er tilknyttet den katolske kirken. Statsministeren skulle alltid være en sunnimuslim og presidenten i nasjonalforsamlingen skulle alltid være sjiamuslim. Til og med nasjonalforsamlingen var delt opp i faste andeler for de forskjellige gruppene. Her var også oppdelingen i de kristnes favør, med seks kristne representanter per fem muslimske. Dette forholdet var basert på en folketelling fra 1932. Befolkningen var i forandring, men nasjonalpakten var den samme. Denne utviklingen gjorde at den muslimske befolkningen, og særlig den sjiamuslimske, ble stadig mer underrepresentert.²⁶⁸

Denne skjøre balansen ble ytterligere utfordret av de palestinske flykningene som kom til landet, ofte i bølger som følge av kriger og konflikter. Den første bølgen kom i 1948, med opprettelsen av staten Israel og krigen som fulgte. I 1970 flyttet PLO hovedkvarteret sitt til Beirut. Det skjedde etter at kong Hussain hadde drevet palestinerne fra Jordan, der de hadde holdt til tidligere, i borgerkrigen som ble kjent som «Svart september» blant palestinerne. Terrorgruppen som utførte München-aksjonen tok navnet sitt derfra.²⁶⁹

---

²⁶⁵ FN-sambandet, «Norge i FNs fredsarbeid»; Forsvaret, «Midtøsten.»

²⁶⁶ UN, «Middle East – UNEF I: Background»; Leraand, «United Nations Emergency Force.»

²⁶⁷ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 11.

²⁶⁸ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 210, 218-20.

²⁶⁹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 224, 227, 308.

I 1975 brøt det ut borgerkrig i Libanon, med kamper mellom PLO og militser med ulik politisk og religiøs bakgrunn. Blant disse var Falangist-partiet, et maronittisk parti som var stiftet på 1930-tallet og inspirert av fascistiske partier i Europa. De fikk en væpnet milit, Falangist-militsen, på 1960-tallet. Mange libanesiske soldater ble med i militsene som representerte deres religiøse tilhørighet eller politiske syn, og den statlige hæren gikk i oppløsning. I nabolandet Syria hadde styresmaktene lenge betraktet Libanon som en del av Syria. I mai 1976 invaderte Syria Libanon for å beskytte den kristne militsen. Syria hadde tidligere støttet palestinerne og en del muslimske grupper, men på dette tidspunktet så de ut til å vinne over de maronittiske militsene. Syrias president Hafez al-Assad ønsket å beholde den skjøre maktbalansen som hadde vært mellom de etniske gruppene. En fredsavtale fra oktober 1976 etablerte en arabisk fredsstyrke i Libanon. Den besto nesten bare av syriske soldater og ble en fortsettelse av den syriske invasjonen.²⁷⁰

Fred ble det imidlertid ikke. Striden sto nå hovedsakelig i Sør-Libanon. Palestinske grupper sloss mot Israel og kristne militser. Da avtalen som etablerte den arabiske (men i realiteten hovedsakelig syriske) fredsstyrken ble inngått, hadde israelske myndigheter krevd en grense for hvor langt sør de syriske styrkene kunne bevege seg. Det førte til at PLO oppholdt seg mye i dette området ved den israelske grensen, og utførte angrep på Israel derfra. 11. mars 1978 angrep en gruppe væpnede palestinere en buss inne i Israel. 37 israelere ble drept. Israelske myndigheter svarte ved å invadere Libanon tre dager senere. Invasjonen drev mange libanesere, spesielt sjiamuslimere, på flukt nordover.²⁷¹

5.2 Norske reaksjoner på invasjonen

På forsiden av *Aftenposten* 15. mars 1978 var det en melding om at Israel var på vei inn i Libanon. Det var ingen artikkel om det i avisen, noe som tyder på at de hadde fått beskjeden sent kvelden før. Avisens andre lederartikkel hadde overskriften «Meningsløs terror».²⁷² Den handlet blant annet om terrorangrepet på bussen utenfor Tel Aviv. I artikkelen ble det understreket at dette ikke bare var et grusomt terrorangrep på uskyldige mennesker, men også et angrep på en fredsprosess og et håp om fred.

Fordi palestinerne denne gangen ikke bare er gått til aksjon mot israelere, men også mot spiren til en fred som kanskje kunne bli til virkelighet, er det viktig å merke seg hvem som har

---

²⁷⁰ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 226-230.

²⁷¹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 231-4.

²⁷² *Aftenposten*, «Meningsløs terror.» 15.03.1978.

ansvaret for blodbadet utenfor Tel Aviv. Det er Al Fatah som ledes av Yassir Arafat og som står i spissen for Den palestinske frigjøringsorganisasjon (PLO).²⁷³

Hendelsen ble brukt til å rettferdiggjøre den skepsisen de israelske myndighetene hadde til Arafat og PLO, en skepsis «[d]et hender man synes ... er overdreven».²⁷⁴ I samme avis var det en artikkel om at Anwar Sadat fordømte angrepet på Israel. Det ble omtalt som enestående at en statsleder i et arabisk land fordømte et angrep på Israel.²⁷⁵ I VG ble saken omtalt på én side der både israelske representanter og representanter fra PLO uttalte seg. En undersak handlet om USAs reaksjon og formidlet de bekymringene USAs president Carter hadde og hvordan han hadde frarådet en invasjon. Angrepet omtales blant annet som en «opprensning» og et «revansjeraid», beskrivelser som ikke er spesielt positive.²⁷⁶

Allerede dagen etter, 16. mars, slo *Aftenposten* opp på forsiden at Israels statsminister Menachem Begin hadde sagt at krigen var over.²⁷⁷ De israelske styrkene skulle bli i Sør-Libanon til Israel fikk en avtale som hindret PLO fra å returnere til grenseområdet. Beirut var blitt bombet, og til sammen skulle flere hundre sivile ha blitt drept. Lederartikkelen var ganske kritisk mot Israels invasjon. Selv om skribenten mente at et hevnangrep var ventet «har Israel reagert kraftigere enn de fleste kunne forestille seg».²⁷⁸ Israel hadde fått forståelse og sympati i det internasjonale samfunnet, men *Aftenpostens* holdning var at Israel hadde kunne få mer forståelse om det hadde behersket seg i svarreaksjonen sin. Bibelreferansen som ble brukt var ikke lenger «David mot Goliat», men «Øye for øye, tann for tann».²⁷⁹ *Aftenpostens* lederartikkel uttrykte bekymring for at svært mange sivile liv skulle gå tapt og at det var fare for at Syria ville blande seg inn, noe journalisten mente ville føre til at Midtøsten igjen ble en krigsskueplass. Til slutt sto det at de siste dagene har vært et tilbakesteg for den positive utviklingen den siste tiden, blant annet Sadats besøk til Jerusalem. Nå ville det meste av den arabiske verdenen samle seg mot sin gamle fiende Israel, mente journalisten.²⁸⁰

I VG samme dag ble angrepet beskrevet som en «hevnaaksjon», men PLO ble også beskrevet som terrorister.²⁸¹ Det var bilder av døde palestinere og libanesere som ble båret bort. I en artikkel av Ulf Nilson sto det at pressereisene israelerne arrangerte for journalister viste at de

---

²⁷³ *Aftenposten*, «Meningsløs terror.» 15.03.1978.

²⁷⁴ *Aftenposten*, «Meningsløs terror.» 15.03.1978.

²⁷⁵ *Aftenposten*, «Sadat fordømmer PLO.» 15.03.1978.

²⁷⁶ VG, «Carter frarådet AKSJONEN.» 15.03.1978.

²⁷⁷ *Aftenposten*, «Begin: Målet er nådd.» 16.03.1978.

²⁷⁸ *Aftenposten*, «Øket hat og bitterhet.» 16.03.1978.

²⁷⁹ *Aftenposten*, «Øket hat og bitterhet.» 16.03.1978.

²⁸⁰ *Aftenposten*, «Øket hat og bitterhet.» 16.03.1978.

²⁸¹ VG, «Minst 100 har mistet livet.» 16.03.1978.

ønsket å unngå sivile tap i et forsøk på å vinne krigen psykologisk og ikke bare militært.²⁸²

Den klareste støtteerklæringen kom fra norske pinsevenner: De ønsket å opprette en «luftbro» og skulle fly 500-600 pinsevenner fra Sarons dal og til en israelsk konferanse.²⁸³ Dagen etter, 17. mars, ble det rapportert at USA «forlangte» dagen før at de israelske soldatene ble trukket ut av Libanon. Det var også mulig at en FN-styrke ble opprettet.²⁸⁴ Det var de sivile lidelsene som ble hovedoppslaget 18. april. «40 000 sivile på flukt», var overskriften.²⁸⁵ Artikkelen inneholdt en del tapstall for begge sider. Det sto også at israelske myndigheter vurderte det amerikanske forslaget om å trekke seg tilbake og overlate Sør-Libanon til en FN-styrke.²⁸⁶

5.3 En internasjonal løsning

Amerikanske myndigheter ba israelerne om å trekke seg ut, men det var først etter en FN-resolusjon at de gjorde det. En annen FN-resolusjon opprettet FN-styrken som skulle overvåke den israelske tilbaketrekningen og holde fred i området: UNIFIL.²⁸⁷

19. april hadde det blitt vedtatt at en FN-styrke skulle sendes til Libanon. *Aftenposten* kom ikke ut på søndager, men dagen etter hadde Elisabeth Holte, USA-korrespondent for *Aftenposten*, en artikkel på trykk som handlet om vedtaket. Sovjetunionen og Tsjekkoslovakia avsto fra å stemme og den kinesiske delegasjonen møtte ikke opp. Dermed hadde det blitt flertall for å vedta å opprette en midlertidig fredsbevarende styrke. Denne fikk navnet UNIFIL.²⁸⁸ Hele side 4 var viet til opprettelsen av denne styrken. Norge var nå involvert som en mulig bidragsyter. Det var også dette *Aftenposten* valgte å fokusere på. Fire av de fem artiklene på siden handlet om hvordan norske soldater kom til å få det i Libanon, den femte var Holtes artikkel om opprettelsen av FN-styrken. Der ble det også understreket at norske myndigheter hadde stilt sin stående FN-bataljon til disposisjon.²⁸⁹ Lederartikkelen i samme avis er typisk for medieomtalen av Israels invasjon av Libanon i både *Aftenposten* og *VG*: Fatahs terrorangrep i Tel Aviv var grusomt og Israel hadde rett til å svare på det med militære

---

²⁸² VG, «Målet nådd.» 16.03.1978.

²⁸³ VG, «Pinsevennermed luftbro.» 16.03.1978.

²⁸⁴ VG, «USA ber om RETRETT.» 17.03.1978.

²⁸⁵ VG, «40 000 sivile på flukt.» 18.03.1978.

²⁸⁶ VG, «40 000 sivile på flukt.» 18.03.1978.

²⁸⁷ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 233, 234.

²⁸⁸ *Aftenposten*, «FN vil sende fredsstyrker til Libanon.» 20.03.1978.

²⁸⁹ *Aftenposten*, «Norske FN-styrker settes ikke inn i kamp-områder.» 20.03.1978; *Aftenposten*, «Uvante forhold for norske tropper.» 20.03.1978; *Aftenposten*, «Kan bli tøff oppgave for en norsk styrke.» 20.03.1978.

midler. Invasjonen av Sør-Libanon var imidlertid en for kraftig reaksjon og stilte Israel i et dårlig lys.²⁹⁰

De neste dagene handlet det stort sett om det norske bidraget til den fredsbevarende styrken. VGs redaksjon støttet helhjertet opp om det norske, militære bidraget på lederplass 21. mars. Redaksjonen mente troppebidraget var en større tjeneste for Israel enn for «araberne» og ønsket ikke å fordele skyld for den siste tidens utvikling.²⁹¹ Onsdag 22. mars sto det på forsiden av *Aftenpostens* aftenutgavene at det nå var bestemt i ekstraordinært statsråd at 600 mann skulle til Libanon. De første, en fortropp på 16 personer, skulle senest dra på påskeaften, altså lørdag 25. mars. Resten skulle følge etter innen tolv dager.²⁹² Per Egil Hegge kunne i samme avis melde at USA var irritert på israeleerne.²⁹³

Tirsdag 28. mars var første dag med aviser etter påsken. I morgenutgavens leder slo redaksjonen fast at det var bred norsk støtte for å sende en norsk FN-styrke til Libanon.

«Dermed er våre FN-styrker igang med å løse et oppdrag som teller blant de vanskeligste og mest ansvarsfulle siden norske tropper for første gang ble sendt utenfor landets grenser i verdensorganisasjonens tjeneste. Det har ikke hersket tvil om at Norge ville svare ja på FN's formelle anmodning om å sende tropper, og både blant politikerne og i opinionen her hjemme kan regjeringen regne med bred støtte for sin avgjørelse.»²⁹⁴

På de to sidene som handlet om norske FN-soldater til Libanon var det en liten artikkel som skilte seg ut. Den het «Palestinerne – de 'arabiske jøder'» og var et forsøk på å forklare palestinerne situasjon.²⁹⁵ Der sto det at de ikke ble anerkjent som gruppe av Israel og at de hadde en sterk følelse av å være en enhet, selv om det eneste som forente dem var kampen mot Israel. PLO ble beskrevet som en slags eksilregjering for palestinerne. I artikkelen ble opprettelsen av en palestinsk stat fremstilt som det eneste som kunne løse konflikten. Det var noe «[d]e fleste som steller med Midt-Østen og problemene der, er enige om».²⁹⁶ Det var tydelig i dekningen av konflikten at palestinerne ble regnet som en av partene i konflikten på dette tidspunktet og at de ble, i alle fall delvis, representert av PLO. Det sto i kontrast til synet på «araberstatene» som representant for palestinerne, som preget mediebildet i begynnelsen av tiåret. Begrepet «palestinere» ble også brukt i stedet for begrepet «palestinaarabere» eller bare arabere, som dominerte i starten av

---

²⁹⁰ Aftenposten, «Lyspunkt i mørkt bilde.» 20.03.1978.

²⁹¹ VG, «Soldater til FN.» 21.03.1979.

²⁹² Aftenposten, «Norsk FN-fortropp senest påskeaften.» 22.03.1978, aftenutgaven.

²⁹³ Aftenposten, «USA irritert på israeleerne.» 22.03.1978 aftenutgaven.

²⁹⁴ Aftenposten, «Oppdrag i Midt-Østen.» 28.03.1978.

²⁹⁵ Aftenposten, ««Palestinerne – de 'arabiske jøder'.» 28.03.1978.

²⁹⁶ Aftenposten, ««Palestinerne – de 'arabiske jøder'.» 28.03.1978.

perioden. De andre artiklene på de to sidene handlet stort sett om den norske FN-styrken og hva den kom til å møte.²⁹⁷

På lederplass i VG 28. mars var også tema at Israel hadde kastet bort sympati med invasjonen av Libanon. Israelerne hadde fått sympati i Egypt etter terrorangrepet mot bussen i Tel Aviv, men invasjonen av Libanon hadde gjort at den sympatien forsvant. Sjansen for forsoning til med Egypt hadde nå forsvunnet, mente redaksjonen.²⁹⁸ «Tiden er kommet for Israels venner til å gi den israelske regjering gode vennskapsråd — selv om det kan oppfattes som kritikk.»²⁹⁹ Redaksjonen mente også at Israel måtte komme med innrømmelser som ble godt mottatt i Kairo for å oppnå fremgang i fredsforhandlingene med Egypt.³⁰⁰ I samme avis var det en enkét der fem personer ble spurt om det var riktig å sende soldater til Libanon. Tre svarte at det var riktig, én mente det var både og, mens sistemann ikke hadde satt seg inn i situasjonen.³⁰¹

Nyhetsbildet de neste dagene ble preget av at FNs generalsekretær Kurt Waldheim ba om flere styrker og at en svensk FN-soldat ble drept av en mine.³⁰² Det var også kritikk av PLO i denne perioden. Forhandlinger om våpenhvile i Sør-Libanon fikk mye oppmerksomhet. Fredag 31. mars var forsidesaken i Aftenposten at George Habash, som ble beskrevet som en fremtredende geriljaleder i Sør-Libanon, ikke ønsket våpenhvile.³⁰³ Habash var lederen for PFLP, Folkefronten for frigjøringen av Palestina.³⁰⁴ Dekningen i Aftenposten i denne perioden bar preg av at det var PLO Aftenpostens journalister så for seg at norske soldater skulle havne i kamper med. Det var lignende signaler VGs journalist sendte da han skrev artikkelen «Møte med PLO-festningen». I artikkelen beskrev journalisten hvordan han fikk sug i magen da han og resten av pressekorpsset råkjørte forbi PLOs base i den gamle festningen Chateau de Beaufort. «PLO-stillingen oppe på fjelltoppen dominerer hele det området de norske FN-styrkene skal overta i løpet av neste uke.», skrev han.³⁰⁵

---

²⁹⁷ Aftenposten, 28.03.1978.

²⁹⁸ VG, «Innsats for fred.» 28.03.1978.

²⁹⁹ VG, «Innsats for fred.» 28.03.1978.

³⁰⁰ VG, «Innsats for fred.» 28.03.1978.

³⁰¹ VG, «5 på gaten[:] Riktig å sende soldater til Libanon?» 28.03.1978.

³⁰² Aftenposten, «FN ønsker flere nordmenn, PLO vil godta våpenhvilen.» 29.03.1978; Aftenposten, «3 drept av miner — søkere på vei.» 30.03.1978.

³⁰³ Aftenposten, «FN-soldater til Tel Aviv.» 31.03.1978.

³⁰⁴ Shlaim, *The Iron Wall*, 521.

³⁰⁵ VG, «Møte med PLO-festningen.» 31.03.1978.

De fleste artiklene om Libanon i dagene rundt opprettelsen av UNIFIL handlet om Libanon og Israels umiddelbare fremtid, med en del henvisninger til landenes fortid. VG forsøkte å se litt større på konflikten 31. mars med en stor artikkel om situasjonen i Libanon. Under vignetten «Verdens ulykkelige hjørne» ble det store spørsmålet stilt allerede i overskriften: «LIBANON dømt til evig krig?».³⁰⁶ Artikkelen listet opp de problemene som fantes i Libanon, slik som at landet manglet en sentral hær, at det var mange forskjellige geriljagrupper som sto mot hverandre og at landet i tillegg var vertskap for 30 000 syriske soldater, PLO og nå også Israel og FN.³⁰⁷ Tonen i artikkelen var ikke spesielt optimistisk.

Det var også en del personlige historier i avisspaltene. De fleste av disse artiklene handlet om situasjonen til de norske soldatene som skulle til Libanon: hva de tenkte de kom til å møte, hvem de dro fra og lignende. Både VG og Aftenposten skrev om Øyvind og Inger Kristin Moserud som arrangerte ekteskap på sparket da Øyvind fikk innkallingsordre i posten. Begge artiklene omtalte situasjonen med den største letthet. I VG-artikkelen benyttet til og med brudgommen anledningen til å oppfordre lesere som skulle vite om en ledig leilighet i Oslo om å ta kontakt.³⁰⁸ Ikke mindre lettbeint var VG-artikkelen «Norsk neger i FN-troppen».³⁰⁹ Den handlet om Kefi Barry, den eneste mørkhudede norske FN-soldaten. At Barry var «neger» var påpekt i både overskrift, ingress og bildeteksten, og ser ut til å være nyhetspoenget i artikkelen.³¹⁰ At denne typen artikler fikk plass sammen med de alvorlige artiklene om konflikten bakgrunn og de politiske forholdene mellom partene tydet på at VG og Aftenpostens redaksjoner mente det var stor interesse for denne saken blant sine lesere.

UNIFIL og de norske styrkene kom ganske raskt i strid med både PLO-styrkene i området og South Lebanese Army, en kristen militans med støtte fra Israel. En norsk stilling ble angrepet av PLO i mai 1978. Ingen nordmenn ble alvorlig skadet.³¹¹ Den første nordmannen som mistet livet mistet det imidlertid ikke i strid. Han ble drept da en annen norsk soldat skulle demonstrere russisk rullet.³¹² De neste norske UNIFIL-soldatene døde i 1979. 3. februar

---

³⁰⁶ VG, «LIBANON dømt til evig krig?» 31.03.1978.

³⁰⁷ VG, «LIBANON dømt til evig krig?» 31.03.1978.

³⁰⁸ VG, «Bryllupsklokker FØR AVREISEN.» 28.03.1978; Aftenposten, «Bryllupsklokker lørdag – avsted til Beirut mandag.» 28.03.1978.

³⁰⁹ VG, «NORSK NEGER I FN-TROPPEN.» 29.03.1978.

³¹⁰ VG, «NORSK NEGER I FN-TROPPEN.» 29.03.1978.

³¹¹ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 79.

³¹² Dette gjorde han med en revolver han hadde fått tak i utenom det norske militæret. Han ble senere frikjent. Det skyltes at en psykiatrisk sakkyndig vitnet i retten og at soldaten hadde lidd av væsketap i gjemingsøyeblikket, noe som fører til nedsatt bevissthet. Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 373.

styrtet et norsk helikopter etter å ha kommet nær en strømledning. Alle de fire som var ombord omkom.³¹³

5.4 Fredsavtale og fredspris

På Camp David, den amerikanske presidentens landsted, begynte det fredsforhandlinger mellom Israel og Egypt 5. september 1978. Før disse fredsforhandlingene kom i gang hadde Begin og Sadat forsøkt å bli enige om premissene for slike forhandlinger. Det hadde de, ved hjelp av USA, forsøkt å bli enige om helt siden Sadats besøk til Jerusalem i november 1977.³¹⁴ 17. september, etter intensive forhandlinger, hadde de to landenes representanter, godt hjulpet av vertslandet USA, klart å bli enige om to rammeavtaler. Den ene var en fredsavtale mellom Israel og Egypt der Egypt fikk tilbake Sinaihalvøya, som Israel hadde erobret fra Egypt under Seksdagerskrigen. Israel fikk på sin side anerkjennelse og fri ferdsel gjennom Tiranstredet. Den andre rammeavtalen dreide seg om palestinerne. De skulle gradvis få mer selvstyre på Vestbredden og Gazastripen i løpet av en periode på fem år. Etter de fem årene skulle en «endelig status» forhandles frem mellom Israel og Jordan. Jordanske myndigheter hadde ikke vært med på Camp David-forhandlingene og nektet å godta avtalen.³¹⁵ Avtalen var en suksess for USAs president Jimmy Carter. Begin kom også godt ut av avtalen. Et stort flertall av israelerne støttet den, det samme i nasjonalforsamlingen. Sadat fikk en del ros i Egypt, der mange var positive til avtalen. De to lederne fikk sammen Nobels fredspris i 1978 for det arbeidet de hadde gjort med avtalen. Palestinerne følte seg imidlertid forrådt. PLOs leder Yassir Arafat var rasende. De andre arabiske landene følte seg også ført bak lyset og Egypt ble ekskludert fra Den arabiske liga.³¹⁶

Anwar Sadat og Egypt hadde gjort et godt inntrykk i Norge i forbindelse med fredsprosessen. Det var tydelig i *VG* og *Aftenpostens* dekning av fredspristildelingen høsten 1978. I lederartikkelen «Fortjent pris» skrev redaksjonen i *VG* at det ville vært urettferdig om Sadat fikk prisen alene. «Når det likevel også i år kan komme til å bli debatt om tildelingen, skyldes det først og fremst at Anwar Sadat fremstår som den store og modige initiativtager til fredsforhandlingene. Mange ville ha funnet det riktigst at han hadde fått prisen alene.»³¹⁷ I

---

³¹³ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 79.

³¹⁴ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 411-414.

³¹⁵ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 414-415.

³¹⁶ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 416-417.

³¹⁷ *VG*, «Fortjent pris.» 28.10.1978.

Aftenpostens lederartikkel samme dag sto det også at det ikke ville vært overaskende om fredsprisen gikk til Sadat alene, men det ble vurdert som klokt å gi den til begge. Det viktigste med prisen, mente de bak lederartikkelen, var at den skapte et moralsk ansvar hos mottakerne for å føre fredsprosessen videre.³¹⁸

I januar 1978, før fredsavtalen ble inngått og fredsprisen tildelt, gjennomførte MMI en meningsmåling. Spørsmålet var: «Siden årsskiftet 1977/1978 har det vært ført fredsforhandlinger mellom Israel og Egypt. Men det er ennå ikke undertegnet noen fredsavtale. Hvem mener De har størst ansvar for at en slik avtale ikke er undertegnet, er det Israel eller Egypt eller begge landene, eller er det andre land?». ³¹⁹ Nesten like mange respondenter hadde oppgitt de tre vanligste svarene på undersøkelsen. 32 prosent av respondentene oppga at det var Israels ansvar, mens 29 prosent mente ansvaret hvilte hos begge parter. 28 prosent viste ikke hva de mente. Seks prosent mente ansvaret tilhørte noen andre land en Israel og Egypt. Det var kun fem prosent som mente at det var Egypt som hadde ansvaret for at det ikke var blitt undertegnet mellom de to landene.³²⁰

Resultatet var lignende da MMI gjennomførte en ny meningsmåling senere i 1978 om holdningene til tildelingen av fredsprisen det året. Spørsmålet lød: «Årets Nobels fredspris er tildelt Egypts statsminister [sic] Sadat og Israels statsminister Begin. Mener De at det er riktig at disse to politikerne er blitt tildelt fredsprisen, mener De at Begin burde hatt den alene, at Sadat burde hatt den alene, at ingen av dem burde vært tildelt, eller har De ikke gjort Dem opp noen mening?». ³²¹ 31 prosent oppga at de mente at ingen av de to burde fått prisen mens 26 prosent mente den burde gå til begge, slik som den i realiteten gjorde. 22 prosent visste ikke hva de mente og 20 prosent mente den burde gått til Sadat alene. Det var kun ett prosent av respondentene som mente at prisen burde gått til Begin alene.³²² En vesentlig del av respondentene mente altså at Begin hadde ansvaret for fredsavtalen mellom Israel og Egypt, men det var en større andel som mente at ingen av dem burde fått Nobels fredspris.

---

³¹⁸ *Aftenposten*, «Fredspris for fredshåp.» 28.10.1978.

³¹⁹ Alstad, *Norske meninger*, 78.

³²⁰ Alstad, *Norske meninger*, 78.

³²¹ Det er ikke oppgitt det totale antallet respondenter på undersøkelsen. Siden det er MMI som har gjennomført den, og de i andre undersøkelser gjengitt i *Norske meninger* har hatt et representativt utvalg på omtrent tusen respondenter eller flere, antar jeg at det samme er tilfellet her. Hvis Alstad hadde grunn til å tro at det ikke var en representativ undersøkelse ville han neppe tatt den med i samleverket sitt. Undersøkelsen gjengis likevel med et forbehold om at jeg ikke vet hvor mange respondenter den hadde. Alstad, *Norske meninger*, 77.

³²² Alstad, *Norske meninger*, 77.

Det kan tyde på at disse respondentene var misfornøyd med, eller ikke hadde noen tro på, fredsavtalen mellom de to landene.

5.5 «Drepte Israel en norsk soldat?»³²³

18. april 1979 erklærte major Saad Haddad Sør-Libanon som den selvstendige staten Det frie Libanon. Haddad var lederen for Free Lebanon Army, en kristen milit. Den er mer kjent under navnet South Lebanon Army, som den byttet navn til i 1980. 18. april slo mange granater ned i Sør-Libanon. Om lag hundre av dem traff inne i det norske ansvarsområdet. Fem bombekastergranater traff landsbyen Ebel es Saqi, der nordmennene hadde en base. Den siste av disse traff den 21 år gamle nordmannen Jarle Warberg og tok umiddelbart livet av han. Han hadde bare vært noen uker i Libanon da han ble den første nordmannen som ble drept i strid. Israelske myndigheter mente det måtte være PLO som hadde skutt granaten. Major Haddad fra SLA nektet for å ha skutt mot Ebel es Saqi den dagen. En norsk analyse av granatnedslagene konkluderte imidlertid med at granatene var israelske. Drapet gjorde naturligvis inntrykk på den norske bataljonen, men også på lokalbefolkningen. Det ble arrangert en minneprosesjon i Ebel es Saqi, og major Haddad sendte kondolanse til bataljonssjefen.³²⁴

I en artikkel av VGs Libanonutsending Frode Holst ble oberst Martin Vadseth, nordmann og vikarierende sjef for FN-styrken i Sør-Libanon, intervjuet. Han sa at alt tydet på at israelerne eller major Haddad hadde skutt granaten.³²⁵ «[F]or meg går det ut på det samme om den blir avfyrt fra Israel eller major Haddad. Det er kanskje et politisk spørsmål, men det kan ikke jeg besvare», sa han.³²⁶ Med det henviste han til at SLA og Haddad hadde israelske våpen og stort sett gjorde det Haddad trodde israelske myndigheter ønsket. Obersten sa også at alle parter, Israel, PLO og Haddad, gjorde det vanskelig å utføre FN-oppgaven. Det var også et intervju med noen PLO-soldater som hadde skutt en rakett inn i en norsk FN-leir. De beklaget dette og forklarte det som en teknisk feil med raketten, de hadde siktet på en israelsk grenseby.³²⁷ I en undersak på samme side sto det at flere i FN også trodde det var en israelsk granat, men at det var vanskelig å vite helt sikker. Norges forsvarsminister Rolf Hansen var i FN's hovedkvarter

---

³²³ VG, «Drepte Israel en norsk soldat?» 28.04.1979.

³²⁴ Strømme og Leraand, *I kamp for fred*, 154-5.

³²⁵ VG, «Drepte Israel en norsk soldat?» 28.04.1979.

³²⁶ VG, «Drepte Israel en norsk soldat?» 28.04.1979.

³²⁷ VG, «Drepte Israel en norsk soldat?» 28.04.1979.

og hadde snakket med Israels FN-ambassadør, som på dette tidspunktet var Yehuda Zvi Blum.³²⁸ Ambassadøren hadde innrømmet at Israel hadde «sterk innflytelse» over Haddad, men at de ikke hadde herredømme over han.³²⁹ Det var også en artikkel om at Israel hadde benyttet klaseminer da de trakk seg ut av Libanon. Dette var i strid med Genève-konvensjonen og også i strid med de avtalene Israel hadde inngått med USA da israelerne fikk minene. Ifølge avtalen skulle minene kun brukes til defensive formål, og amerikanske myndigheter hadde kritisert Israel for måten minene nå ble brukt på.³³⁰ Alt i alt stilte ikke denne avissiden Israel i et spesielt godt lys.

5.6 Ny invasjon – en ny norsk rolle

Likud, det store høyrepartiet i Israel, vant på nytt det israelske valget i 1981 og dannet en ny regjering. Ariel Sharon var forsvarsminister, og Rafael Eytan var forsvarssjef. De la en plan om krig i Libanon for å få PLO og Syria ut av Libanon og styrke og alliere seg med de kristne militsene. Håpet var å få en stabil stat i nord som var alliert med Israel. Ariel Sharon hadde hemmelige møter med Bashir Gamayel om denne planen. Bashir Gamayel var sønnen til Pierre Gamayel, grunnleggeren av den kristne Falangist-militsen, og hadde nå tatt over som leder etter faren.³³¹

3. juni 1982 ble den israelske ambassadøren til Storbritannia hardt skadet i et attentatforsøk. Gruppen som hadde utført attentatet sto i konflikt med PLO, men angrepet ble likevel brukt som et påskudd for en kombinert invasjon av Libanon og angrep på PLO. Forsvarsminister Sharon hadde sagt til den israelske regjeringen og til USAs president Ronald Reagan at hæren kun skulle rykke 40 kilometer inn i Libanon, være der maksimalt 48 timer og fjerne PLO.³³² Invasjonen ble mye mer omfattende og langvarig enn det. Et luftangrep på Beirut begynte allerede dagen etter attentatforsøket, 4. juni. Bakkeinvasjonen begynte 6. juni og bestod av over 100 000 soldater. Få dager senere hadde det israelske militæret knust det syriske flyvåpenet og omringet og beleiret Beirut.³³³

---

³²⁸ VG, «Drepte Israel en norsk soldat?» 28.04.1979.; Blum, *For Zion's Sake*, 9.

³²⁹ VG, «Drepte Israel en norsk soldat?» 28.04.1979.

³³⁰ VG, «Drepte Israel en norsk soldat?» 28.04.1979.

³³¹ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 235.

³³² Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 235-6; Shlaim, *The Iron Wall*, 403-5.

³³³ Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, 236-8.

Midt mellom disse partene sto UNIFIL. De norske styrkene fikk beskjed fra den israelske hæren om at de forventet ikke å møte motstand fra FN-styrkene. Mandatet til UNIFIL sa at de ikke skulle slåss mot de militære styrkene til stater som var med i FN. Planen var derfor kun å yte fredelig motstand mot den israelske hæren ved å sperre veien. De norske styrkene satt ut stridsvognhindre og kjøretøy for å blokkere veien for de israelske styrkene. Disse forserte israelerne kjapt. De ryddet sperringene med bulldoser, og de norske FN-soldatene kunne ikke gjøre annet enn å telle og registrere de israelske styrkene som passerte sjekkpunktene deres. De israelske styrkene både oppholdt seg og skjøt med artilleri inne i FN's ansvarsområde. De ble også beskyttet mens de var der inne. Allerede på invasjonens første dag ble en norsk soldat, 22 år gamle Robert Ekrheim, drept av splinter fra et granatnedslag ved en norsk observasjonspost.³³⁴ UNIFILs mandat i Libanon var blant annet å overvåke Israels tilbaketrekning etter invasjonen i 1978. Nå måtte de norske soldatene stå og se på at Israel invaderte Libanon igjen, det motsatte av det som var UNIFILs mål. Bataljonssjef Rolf Stein beskrev senere invasjonen som en ilddåp. Han syntes det var bittert å stå der og ikke kunne gjøre noe med en angrepskrig han mente ikke kom til å løse noen problemer, men skape nye.³³⁵ «Dertil kommer tanken på all den krigens gru som også i høy grad rammer sivilbefolkningen – og som etter min mening burde vært unngått.»³³⁶

Aftenposten skrev om bombeangrepet i både morgen- og aftenutgaven 5. juni, og beskrev det som en eskalering i konflikten som kunne føre til at situasjonen i Midtøsten forverret seg.³³⁷ VG holdt ikke tilbake i beskrivelsen av Israels invasjon. De omtalte invasjonen som «det libanesiske helvete» og beskrev hvordan sivilbefolkningen led og flyktet fra bomberegnet mens den «israelske krigsmaskinen» rullet inn i Libanon.³³⁸ VGs lederartikkel 8. juni handlet om UNIFIL. Den beskrev hvordan Israel hadde «stimulert» opprettelsen av Haddads kristne militærstyrke som styrte i området ved grensen til Israel. I artikkelen ble det omtalt hvordan FN-soldatene hadde måttet «finne seg i rene ydmykelser» fra Haddad.³³⁹ Artikkelen beskrev

---

³³⁴ Han navngis noen steder som Erling Robert Ekrheim, men i Strømmen og Leraand og i de fleste militære kilder er han navngitt som Robert Ekrheim.

³³⁵ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 95, 153, 156-8, 371.

³³⁶ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 158.

³³⁷ *Aftenposten*, «Israelske fly angriper Beirut, over 50 drept», 05.06.1982; *Aftenposten*, «Tilspisset i Midt-Østen», 05.06.1982 aftenutgaven.

³³⁸ VG, «Israel på masj UTEN STANS.» 08.06.1982.

³³⁹ VG, «VG MENER UNIFIL.» 08.06.1982.

Israels gjennomfart gjennom FN-sonen som en grov krenkelse og hevdet at en vurdering av UNIFIL-styrken nå var nødvendig.³⁴⁰

Israelske styrker beleiret Beirut i ti uker. De utførte bombeangrep fra fly, med tusenvis av sivile tap. Det internasjonale samfunnet presset på Israel om avslutte beleiringen økte og etter et spesielt stort bombeangrep 12. august ringte USAs president Reagan til Begin. Reagan ville nå ha slutt på kampene. En våpenhvile ble inngått mellom Israel og PLO. PLO skulle trekke seg ut av Libanon, det samme skulle den israelske hæren. En flernasjonalt styrke skulle holde orden. De franske soldatene ankom 21. august. PLOs leder Yassir Arafat dro 30. august som en av de siste.³⁴¹

5.7 Reaksjoner på en massakre

23. august 1982 ble det holdt presidentvalg i Libanon. Begins mann, den kristne falangistlederen Bashir Gamayel, vant valget, som eneste kandidat. Bare tre uker senere, 14. september, ble han drept i et bombeangrep mot falangistenes hovedkvarter. En syriskvennlig maronitt tilsto forbrytelsen, men falangistene ønsket å hevne seg på palestinerne. PLO hadde forlatt landet tidligere, så det var bare sivile igjen i de palestinske flyktningeleirene. Det var den israelske hæren som hadde som oppgave å beskytte dem. 16. september slapp israelerne soldater fra falangistmilitsen inn i flyktningeleiren Sabra og Shatila. Falangistene drepte alle de kom over inne i leiren, både kvinner, barn og gamle. De israelske militærstyrkene som holdt til rundt leiren skjøt opp lysgranater for å lyse opp leiren om natten. Falangistene drepte, voldtok og rev ned bygninger. Det er uenighet om hvor mange som ble drept i massakren. Israelske myndigheter anslo at 800 ble drept, palestinsk Røde Kors rapporterte mer enn 2000. Drapene førte til store protester, også i Israel. 25. september demonstrerte 300 000 israelere mot massakren, og Israels rolle i den. En granskingskommisjon året etter konkluderte med at Ariel Sharon måtte forlate posten som forsvarsminister.³⁴²

Det internasjonale samfunnet fikk ikke gjort noe for å forhindre massakren. Det hadde også blitt foreslått at UNIFIL skulle beskytte palestinske flyktninger, men det hadde det ikke blitt noe av. FNs visegeneralsekretær Brian Urquhart hadde blitt beroliget av amerikanerne om at det ikke var noen grunn til å bekymre seg for palestinerne sikkerhet ettersom det nå var de

---

³⁴⁰ VG, «VG MENER UNIFIL.» 08.06.1982.

³⁴¹ Rogan, *Araberne*, 476-478.

³⁴² Rogan, *Araberne*, 479-80.

kristne som hadde kontrollen i området. De få FN-observatørene i området hadde ikke kunnet gjort annet enn å se på.³⁴³

«– Israel er medskyldig i blodbad». Det var tittelen på forsiden av Aftenposten mandag 20. september.³⁴⁴ På forsiden sto det at dette var «verdens reaksjon» i løpet av helgen og at det var israelske okkupasjonsstyrker som hadde sluppet «ugjerningsmennene» inn i leirene de skulle vokte.³⁴⁵ USAs president Ronald Reagan uttrykte avsky og krevde israelsk tilbaketrekning. Kåre Willoch sluttet seg til den internasjonale kritikken, mens formannen av Stortingets utenrikskomité, KrF-politikeren Kåre Kristiansen mente Israel var uten skyld.³⁴⁶ Kristiansens forsvar var det eneste på forsidesaken som ikke var kritikk av Israel. På lederplass fortsatte kritikken av Israel. Falangistmilitsen ble omtalt som «den såkalt kristne milits» og i omtalen av dem senere i artikkelen ble «kristen» satt i anførselstegn.³⁴⁷ Israel gis deler av ansvaret for massakren og PLO får en slags anerkjennelse for at de hadde rett i sin tidligere motstand mot å trekke ut soldatene sine. «Igjenn er det de palestinske talsmenns troverdighet som øker, og israelernes som avtar.»³⁴⁸ Avisens side 8 var viet til beskrivelser av grusomheten i leirene og fordømmelse av drapene og Israel fra statsminister Willoch, president Reagan og det internasjonale samfunnet.

VG dekket massakren med krigstyper. 21. september siterte de den norske legen Per Melumshagen som hadde vært i Vest-Beirut mens massakrene foregikk. Han var klar i sin kritikk av Israel: «For oss som hele tiden var inne i Shatila-leiren i Vest-Beirut er det ingen tvil: Det var en tre døng [sic] sammenhengende massakre av palestinske barn, kvinner og sivile menn som Israel hadde full kontroll over.»³⁴⁹ 22. september skrev Aftenpostens aftenutgave om anklager mot Ariel Sharon, daværende israelsk forsvarsminister, om at han hadde gitt falangistene tillatelse til å slippe inn i flyktningeleirene.³⁵⁰ Inntrykket de to avisenes dekning av massakren var klar: Israel hadde et stort ansvar for det som hadde skjedd.

---

³⁴³ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 91-4.

³⁴⁴ Aftenposten, «– Israel er medskyldig i blodbad.» 20.09.1982.

³⁴⁵ Aftenposten, «– Israel er medskyldig i blodbad.» 20.09.1982.

³⁴⁶ Aftenposten, «– Israel er medskyldig i blodbad.» 20.09.1982.

³⁴⁷ Aftenposten, «Massakrene ved Beirut.» 20.09.1982.

³⁴⁸ Aftenposten, «Massakrene ved Beirut.» 20.09.1982.

³⁴⁹ VG, «– Kontrollert av Israel.» 21.09.1982.

³⁵⁰ VG, «Sharon svarer på anklagene.» 22.09.1982.

5.8 Nye oppgaver og inntrykk for UNIFIL

Etter Israels invasjon i 1982 hadde oppdraget til UNIFIL blitt et helt annet. Den delen av FN-mandatet som gikk ut på å overvåke Israels tilbaketrekning etter invasjonen i 1978 falt naturlig nok bort siden det israelske militæret var tilbake igjen som okkupasjonsmakt. Dette skapte debatt hjemme i Norge om veien videre. Skulle norske myndigheter avbryte oppdraget eller fortsette med vektlegging på de andre målsetningene i FN-mandatet, nemlig å beskytte sivilbefolkningen og hindre uro? Valget falt på det siste.³⁵¹

I de årene Norge hadde soldater i Libanon, mellom 1978 og 1995, var det totalt 21 norske soldater som mistet livet mens de tjenestegjorde. Fire av dem ble drept i strid, resten døde i ulykker.³⁵² At så mange nordmenn fikk en slik nærkontakt med Midtøstenkonflikten påvirket nok folkemeningen i Norge. Strømmen og Leraand om dette i sin bok *i kamp for fred: UNIFIL i Libanon – Norge i UNIFIL 1978-1998* fra 2005. I den skriver Wegger Strømmen, kontingentsjef for de norske styrkene mellom 1986 og 1988, og Dag Leraand, tidligere journalist i Arbeiderbladet, presseoffiser i forsvaret og bidragsyter til Store Norske Leksikon, om norsk deltagelse i UNIFIL.³⁵³ De mente at norsk tilstedeværelse i regionen, med soldater i Sør-Libanon og norsk ambassade i Beirut, gjorde at norske myndigheter hadde tettere kontakt med de arabiske partene i regionen. Det gjaldt både de arabiske statene, som de hadde økt kontakt med gjennom FN, og PLO.³⁵⁴ De anså det også som opplagt at norsk tilstedeværelse i regionen førte til økt kjennskap til arabernes og palestinerne situasjon. «Frontene er ganske klare i norsk Midtøsten-debatt midt på 1970-tallet, men skal bevege seg raskt, bl.a. takket være eksponeringen mot området gjennom UNIFIL-deltagelsen.»³⁵⁵ Michael Melchior var tidligere rabbiner ved Det mosaiske trossamfunn i Oslo og senere blant annet israelsk politiker og viseutenriksminister. Han uttalte under et besøk i Israel i 1985 at tusenvis av nordmennene som tjenestegjorde i UNIFIL kom til Libanon «med sympatier for Israel, men 'hater Israel' nå de reiser hjem».³⁵⁶ Ovenfor *Jerusalem Post* sa han at det var norske overskrifter om trefninger mellom norske soldater og SLA som gjorde at så mange nordmenn var blitt sinte på Israel.³⁵⁷

---

³⁵¹ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 159.

³⁵² Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 371.

³⁵³ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 408; Store norske leksikon, «Dag Leraand».

³⁵⁴ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 342.

³⁵⁵ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 342.

³⁵⁶ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 346.

³⁵⁷ Strømmen og Leraand, *I kamp for fred*, 346.

5.9 Oppfatninger i endring

Det ble gjennomført meningsmålinger i 1978, 1979 og 1980 der det blant annet ble spurt om endringer i sympati for partene i konflikten. I tillegg ble det gjort en undersøkelse i 1984 om hva nordmenn forbandt med forkortelsen PLO og hvor mye sympati de hadde med palestinerne. Spørreundersøkelsene fram til 1978 hadde vært gjennomført med ujevne mellomrom og med svært forskjellige spørsmål. De tre meningsmålingene fra 1978-80 var imidlertid likere hverandre enn de tidligere. I alle tre spørreundersøkelsene ble det spurt om sympatien for Israel. I 1978 og 1980 ble det spurt om den hadde blitt større eller mindre, mens det i 1979 ble spurt om den hadde økt eller avtatt. Alle tre årene var det også et tilsvarende spørsmål om en av Israels motparter.³⁵⁸ I 1978 ble det spurt om respondentens sympati for «araberlandene [hadde] blitt større eller mindre i løpet av det siste års tid».³⁵⁹ I 1979 og 1980 var det spørsmål om respondentens sympati for Egypt hadde økt eller avtatt.³⁶⁰ I 1980 var det også et spørsmål om respondenten mente at «Israel har opptrådt for steilt i Midt-Østen konflikten» eller om «Israels stilling er så utsatt at landet ikke kan gi etter».³⁶¹

I juni 1978 var det 37,3 prosent som svarte at sympatien deres for Israel hadde blitt større den siste måneden, mens 62,7 prosent oppga at den hadde blitt mindre.³⁶² I februar 1979 var svaret nesten identisk: 63,6 prosent oppga at sympatien hadde økt, mens 36,4 prosent oppga at den hadde sunket.³⁶³ I 1980 var det 64,1 prosent som oppga at de hadde fått mindre sympati for Israel. 22,5 og 13,4 prosent hadde henholdsvis større eller uendret sympati.³⁶⁴ Det ble altså ikke spurt om hva de mente, men hvordan meningene deres hadde endret seg. At litt over 60 prosent oppga at de hadde fått redusert sympati med Israel betyr ikke nødvendigvis at det hadde blitt færre som sympatiserte med Israel. Det var likevel et signal om at de som hadde svart dette ikke likte deler av den politikken Israel hadde ført, uavhengig om de så på seg selv som en Israel-venn eller ikke likte Israel i det hele tatt. Det er verdt å merke seg at det var et stabilt utvalg av respondentene, litt over seksti prosent, som hvert år oppga minkende sympati.

---

³⁵⁸ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»; Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»; Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁵⁹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁶⁰ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»; Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁶¹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁶² Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁶³ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»

³⁶⁴ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

Tabell 4: Sympati for Israel og stemme ved siste valg 1978³⁶⁵

Stemme ved siste stortingsvalg	RV	Arbeiderpartiet	NKP	SV	FrP	DNF ³⁶⁶	Høyre	KrF	SP	Venstre	Annet	Total
Sympati for Israel												
Større	0	32,9	100	5,7	60,0	66,7	37,1	69,4	61,9	35,0	0,0	37,8
Mindre	100,0	67,1	0,0	94,3	40,0	33,3	62,9	30,6	38,1	65,0	100,0	62,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall	8	258	1	35	10	3	140	49	42	20	3	569

Sammenlignet med hva respondentene i 1978 stemte ved siste stortingsvalg var det en del forskjeller som trådte fram. Det største partiet, Arbeiderpartiet, hadde en litt større andel enn snittet som hadde fått redusert sympati for Israel. Det var likevel ikke noen veldig stor forskjell på dem og gjennomsnittet. Høyre lå også tett opp til snittet. Sosialistisk Venstreparti hadde et veldig lite utvalg respondenter, men helt klart de mest Israel-kritiske velgerne i undersøkelsen dette året. I motsatt ende av skalaen var KrF, der nesten 70 prosent hadde fått større sympati for Israel.³⁶⁷ At de få som stemte SV var kritiske til Israel var ingen overraskelse. Heller ikke at de som stemte KrF sto fast ved Israels side. Samtidig var en god andel av både Arbeiderpartiets og Høyres velgere på vei vekk fra å være så støttende opp om Israel som partienes velgere hadde vært tidligere.³⁶⁸ Disse tallene viser at å miste sympati for Israel i 1978 var ikke noe elitefenomen blant politikere og studenter eller noe som kun skjedde i ytterkantene av politikken. Det var også noe velgerne av de to største partiene gjorde.

Tabell 5: Sympati for Israel og stemme ved siste valg 1979³⁶⁹

Stemme ved siste stortingsvalg	RV	Arbeiderpartiet	NKP	SV	FrP	DNF ³⁷⁰	Høyre	KrF	SP	Venstre	Annet	Total
Sympati for Israel												
Større	0	32,4	0,0	22,2	30,0	66,7	44,4	63,6	33,3	25,0	0,0	37,7

³⁶⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁶⁶ Det Nye Folkepartiet (DNF) var et parti i perioden 1972-88. Det ble dannet etter årsmøtet etter EF-avstemningen i 1972 som en følge av uenighet om den. Det Liberale Folkepartiet. (2012, 25. september). I Store norske leksikon. Hentet 13. mars 2015 fra https://snl.no/Det_Liberale_Folkepartiet.

³⁶⁷ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁶⁸ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁶⁹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»

³⁷⁰ Det Nye Folkepartiet (DNF) var et parti i perioden 1972-88. Det ble dannet etter årsmøtet etter EF-avstemningen i 1972 som en følge av uenighet om den. Det Liberale Folkepartiet. (2012, 25. september). I Store norske leksikon. Hentet 13. mars 2015 fra https://snl.no/Det_Liberale_Folkepartiet.

Mindre	100,0	67,6	100,0	77,8	70,0	33,3	55,6	36,4	66,7	75,0	100,0	62,3
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall	3	259	2	27	10	9	142	55	51	24	2	584

I undersøkelsen i 1979 var fordelingen ganske lik som i 1978. SV-velgerne var ikke like udelt Israel-kritiske som de hadde vært forrige gang. Mens arbeiderpartivelgerne hadde et svært likt resultat som sist var det nå flere høyre-velgere som hadde fått økt sympati. Oppgangen var likevel ikke veldig stor.³⁷¹

Samtidig som at Israel ble oppgitt som stadig mindre populært hadde heller ikke «araberstatene», som den første undersøkelsen også spurte om, vunnet noen anseelse hos det norske folk. De hadde mistet sympati hos flere i 1978 enn Israel hadde: 65,5 prosent sympatiserte mindre med «araberstatene», mens 34,5 prosent sympatiserte mer.³⁷² Da er det interessant å sammenligne med året etter. I 1979 ikke spørsmålet om «araberstatene», men om Egypt. Da var fordelingen nesten omvendt. 63,6 prosent hadde fått økt sympati, mens 36,4 hadde fått redusert sympati.³⁷³ Spørreundersøkelsen ble foretatt bare to måneder siden Egypts president Anwar Sadat hadde vært i Oslo og mottatt fredsprisen. Sadats og Begins Norgesbesøk hadde tydeligvis bedret det inntrykket mange nordmenn hadde av Egypt. Spørsmålet om sympati for Egypt var også et spørsmål om respondentene hadde fått økt eller redusert sympati. For de av respondentene som hadde svært lite sympati for Egypt fra før skulle det kanskje ikke så mye til for at den økte. I 1980 var det 54,6 prosent som hadde fått en økt sympati for Egypt, litt mindre enn året før.³⁷⁴ Dette året var det imidlertid mulig å oppgi at sympatien hadde forblitt uendret. 12,3 prosent mente det. 33,1 prosent oppga at sympatien hadde avtatt, noe som er omtrent som i 1979.³⁷⁵ Disse spørsmålene hadde imidlertid en ganske høy andel av utvalget som ikke hadde svart det ene eller det andre.³⁷⁶ Det gjorde jo utvalget både mindre og mindre representativt for Norges befolkning, noe som gjorde tallene mindre sikre.

³⁷¹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»; Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»

³⁷² Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁷³ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»

³⁷⁴ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁷⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁷⁶ 289 av 996 svarte ikke på spørsmålet om endret sympati for Israel og 306 av 996 svarte ikke om sympati for «araberlandene» i undersøkelsen fra 1978. I 1979 var tallene 252 og 245 av 1029 som ikke svarte på spørsmålet om endret sympati for henholdsvis Egypt og Israel.

Det var ingen spesielt store forskjeller mellom velgerne da det kom til sympati for «araberlandene» i 1978. SV hadde hatt en økning på 60,6 prosent, men siden de bare utgjorde 33 av de 549 som hadde svart på både hva de stemte på og endring i sympati er det ikke mulig å konkludere noe helt sikkert ut ifra det.³⁷⁷ Det kan være interessant å notere seg at 40,9 prosent av de som hadde stemt KrF hadde økt sympati med «araberlandene».³⁷⁸ Det er 6,4 prosentpoeng mer enn gjennomsnittet. Det ville vært naturlig å anta at de, siden de oppga en høyere sympati med Israel enn gjennomsnittet, ville være mindre sympatiske for «araberstatene». Utvalget er så lite at det er vanskelig å si noe sikkert, men det kan være at KrF-velgerne ikke hadde noe problem med å ha fått økt sympati for begge sider.

Økt sympati for Egypt hadde imidlertid ikke ført til stor tro på fred i regionen i 1979. Kun 24,1 prosent trodde det kom til å bli underskrevet en fredsavtale i løpet av året. Det var bare 24,1 prosent som trodde at Egypt og Israel kom til å skrive under en fredsavtale dette året.³⁷⁹ En slik fredsavtale ble skrevet under allerede måneden etter at spørreundersøkelsen ble gjennomført. Her er det også et betydelig større antall som svarer på spørsmålet, med bare 68 av de 1029 respondentene som ikke svarte på spørsmålet. Brutt ned i hva respondentene stemte på ved siste stortingsvalg var det også ganske jevnt blant de største partiene. SV skilte seg ut med kun 11,4 prosent som trodde det kom til å bli fredsavtale dette året, men dette var et utvalg på kun 35 personer.³⁸⁰

Det tredje og siste spørsmålet i undersøkelsen fra 1980 var ikke om endringer i sympati, men om Israels oppførsel. «Mener De Israel har opptrådt for steilt i Midt-Østen konflikten, eller mener De Israels stilling er så utsatt at landet ikke kan gi etter?».³⁸¹ På dette spørsmålet er det 61,5 prosent som mener Israel har opptrådt for steilt, mens 38,5 prosent mener at Israel «Må være så steilt».³⁸² Av de 1051 respondentene var det 180 som ikke har svart. Antallet respondenter sank til når tallene settes i sammenheng med hva respondentene stemte ved siste stortingsvalg. I dette tilfellet lå også velgerne til de store partiene rundt det som var gjennomsnittet.³⁸³

---

³⁷⁷ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁷⁸ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

³⁷⁹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»

³⁸⁰ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»

³⁸¹ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁸² Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁸³ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

Tabell 6: Har Israel opptrådt for steilt og stemme ved siste valg 1980³⁸⁴

Stemme ved siste stortingsvalg	RV	Arbeiderpartiet	NKP	SV	FrP	DNF	Høyre	KrF	SP	Venstre	Total
Har Israel opptrådt for steilt											
Ja	100,0	65,9	100,0	85,7	20,0	71,4	61,3	47,9	54,7	66,7	62,4
Nei	0,0	34,1	0,0	14,3	80,0	28,6	38,7	52,1	45,3	33,3	37,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall	3	252	2	35	10	7	168	71	53	21	622

KrF var tredje største parti. Omtrent ti prosentpoeng mer enn gjennomsnittet av respondentene som stemte på KrF mente at Israel hadde opptrådt passe steilt. I motsatt retning skilte SV-velgere seg igjen ut. Igjen er utvalget lite, men SV-velgerne skilte seg helt klart ut som de mest Israel-kritiske.³⁸⁵ Det var forskjeller mellom partiene, men det var velgerne til de store partiene, Arbeiderpartiet og Høyre, som gjorde at et lite flertall av det totale utvalget mente at Israel hadde opptrådt for steilt.

5.10 Men hva med palestinerne?

Palestinerne og PLO hadde vært mye i norske medier siden organisasjonen ble opprettet. Historieprofessor Karl Egil Johansen hevder at motstanden mot PLO var større i Norge på slutten av 1970-tallet enn den var i andre land. Han viser for eksempel til at PLOs «utenriksminister» Farouq al-Kaddoumi ikke fikk ha møter med de norske styresmaktene på regjeringsnivå da han var i Europa i 1979. Denne typen møter hadde al-Kaddoumi i andre vestlige land.³⁸⁶

Men hvordan var forholdet til PLO og palestinerne blant den norske befolkningen? MMI og Dagbladet gjennomførte to meningsmålinger, en i 1983 og en i 1988, der de kartla dette. Den helt nøyaktige spørsmålsformuleringen er ukjent, men spørsmålet gikk ut på hvem respondenten sympatiserte mest med i Midtøstenkonflikten. Det vanligste svaret, som 34 prosent av respondentene hadde oppgitt, var at respondenten sympatiserte «Like mye for begge» partene.³⁸⁷ Så fulgte «Israel», med 19 prosent av respondentene, «Palestinerne», med

³⁸⁴ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁸⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

³⁸⁶ Johansen, «Jødefolket inntar en særstilling», 137.

³⁸⁷ Alstad, *Norske meninger*, 79.

17 prosent av respondentene, og «Ingen av dem», med 16 prosent.³⁸⁸ 14 prosent av respondentene hadde ikke noe standpunkt.³⁸⁹

11. oktober 1984 ble muligheten for at PLO skulle åpne et informasjonskontor i Oslo omtalt i en artikkel i Aftenposten.³⁹⁰ Det hadde vært diskutert flere ganger de siste årene, men det hadde ikke blitt noe av. Saken endte med at regjeringen, men statsminister Kåre Willoch i spissen, nektet personen som var tenkt å lede det såkalte «palestinerkontoret», Abdul-Rahman Alawi, oppholdstillatelse i Norge.³⁹¹ Den israelske ambassadøren til Norge, Jehudith Huebner, mente tiden ikke var moden for et informasjonskontor for PLO i Norge. Hun uttalte at hun ville bli dypt skuffet hvis et slikt kontor ble åpnet.³⁹²

TNS Gallup gjennomførte en spørreundersøkelse om holdninger til PLO i etterkant av debatten om PLOs informasjonskontor. Den gir en god indikasjon på hvordan den norske opinionen forholdt seg til PLO. Respondentene har oppgitt hva de forbinder med PLO. Svarene har så blitt kategorisert inn i en av 20 forskjellige kategorier.

Tabell 7: Hva forbinder De med forkortelsen PLO?³⁹³

Årsak	Antall	Prosent
2. Den palestinske frigjøringsorganisasjon	277	29,4
11. Vet ikke	201	21,4
5. Palestinsk organisasjon	110	11,7
3. Palestina, palestinerne	108	11,5
4. Yassir Arafat	107	11,4
8. Terror, terrororganisasjon	44	4,7
7. Krig, uroligheter	29	3,1
15. Palestinsk gruppe i krig mot Israel	24	2,6
6. Organisasjon	21	2,2
16. Organisasjon i Midt-Østen	18	1,9
12. Palestinsk terrororganisasjon	12	1,3
20. Andre svar	11	1,2
13. Palestinerkontoret	10	1,1
14. Politisk organisasjon	10	1,1
18. Uroligheter i Israel	8	0,9
19. Arabisk frigjøringsorganisasjon	8	0,9

³⁸⁸ Alstad, *Norske meninger*, 79.

³⁸⁹ Alstad, *Norske meninger*, 79.

³⁹⁰ Aftenposten, «PLO kan få kontor i Oslo.» 11.10.1984.

³⁹¹ Aftenposten, «PLO kan få kontor i Oslo.» 11.10.1984; Johansen, «Jødefolket inntar en særstilling», 138.

³⁹² Aftenposten, «– Dypt skuffet hvis PLO får Oslo-kontor.» 14.12.1984.

³⁹³ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1984, desember.»

1. Motstandsgruppe, motstandsorganisasjon	7	0,7
9. Frigjøringsorganisasjon	6	0,6
10. Palestinsk motstandsgruppe, motstandsorganisasjon	6	0,6
17. Palestinsk flyktningeorganisasjon	6	0,6
Sum	1023	108,9

Min tabell er sortert etter antall respondenter, for å gjøre det tydelig hvilke svar som var vanligst. At det totale antallet svar er over 100 prosent må skyldes at noen av respondentene oppga svar som kom inn i flere forskjellige kategorier. Det er dessverre lite informasjon om metoden utover at svarene ble innhentet ved telefonintervjuer.³⁹⁴

Jeg har organisert svarene i tre forskjellige grupper. Den første gruppen er svar som var positive til PLO, markert med rødt. Dette inkluderer svar nr. 19, 1, 9, 10 og 17. Den andre gruppen er svar som var negative til PLO, markert med blå. Dette inkluderer svar nr. 8, 7, 12 og 18. Den siste gruppen består av svar som var verken spesielt for eller mot PLO. Disse feltene er ikke markert og består av svar nr. 2, 11, 5, 3, 4, 15, 6, 16, 20, 13 og 14. Denne fordelingen er basert på en subjektiv vurdering som kan diskuteres. «Frigjøring» er et positivt ord. Derfor har jeg vurdert «Arabisk frigjøringsorganisasjon» som et pro-PLO-svar. De respondentene som mente at det PLO drev med ikke var bra ville nok valgt et annet ord enn «frigjøring». Det aller vanligste svaret, «Den palestinske frigjøringsorganisasjon», var imidlertid ikke nødvendigvis pro-PLO fordi dette er den norske oversettelsen av organisasjonens navn. At respondenten oppga organisasjonens fulle navn som det vedkommende forbandt med PLO kan ikke bli tolket som en støtte til organisasjonen. Svar nummer 15, «Palestinsk gruppe i krig mot Israel», var heller ikke nødvendigvis anti-PLO. Om respondentene mente PLOs strid med Israel talte for eller mot PLO er helt avhengig av hva respondentene mente om Israel. 10,0 prosent av svarene var svar jeg har kategorisert som negative til PLO mens 3,4 prosent var positive til PLO. Det store flertallet av svarene var imidlertid nøytrale beskrivelser.

Spørreundersøkelsen fra desember 1984 undersøkte også om respondentene var for eller mot opprettelsen av et informasjonskontor for PLO i Norge. Av de som svarte på spørsmålet oppga 39,3 prosent at de var for opprettelsen mens 60,7 prosent oppga at de var mot.³⁹⁵

³⁹⁴ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1984, desember.»

³⁹⁵ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1984, desember.»

Regnet om slik at de respondentene som ikke hadde svart ja eller nei på spørsmålet danner en «vet ikke»-kategori var det 33,5 prosent av respondentene som var for opprettelsen av et PLO-kontor, 51,8 prosent som var mot og 14,8 prosent som ikke visste.

Det siste spørsmålet i undersøkelsen var om sympati for palestinerne. På spørsmålet «Har De forholdsvis stor eller liten sympati for palestinerne sak?» var det 34 prosent som oppga at de hadde stor sympati, mens 47 prosent oppga at de hadde liten. Det var 19,4 prosent av respondentene som ikke hadde svart ett av de to alternativene.³⁹⁶

---

³⁹⁶ Jeg har regnet om svarene slik at respondentene som ikke hadde oppgitt ett av svarene ble en del av den totale fordelingen. Uten en «vet ikke»-kategori var det 41,8 prosent med stor sympati og 58,2 prosent med liten. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1984, desember.»

6 Konklusjon

17. april 2015 sto det på lederplass i både *Aftenposten* og *Bergens Tidende* at Norge burde anerkjenne en palestinsk stat.³⁹⁷ Dagen før hadde Arbeiderpartiets leder, Jonas Gahr Støre, i sin tale til landsmøtet åpnet for å anerkjenne en palestinsk stat, uavhengig av om det forelå en fredsavtale mellom Israel og Palestina først.³⁹⁸ At Det norske arbeiderpartiet, et parti med et langvarig vennskap til Israel bak seg, og de to konservative, borgerlige avisene *Aftenposten* og *Bergens Tidende* skulle gå inn for å anerkjenne en palestinsk stat ville vært utenkelig i 1967.³⁹⁹

I 1967 var det ikke noe Palestina å anerkjenne. Konflikten ble omtalt som en konflikt mellom Israel og de litt vagt definerte «araberstatene». Det er ikke bare nordmenns meninger om konflikten som har forandret seg, men også oppfatningene om hva konflikten var og hvem som var partene i den. Hvordan hadde de norske meningene om Midtøstenkonflikten endret seg mellom 1967 og 1984, og hvilken sammenheng hadde dette med de samtidige hendelsene i Midtøsten?

6.1 Ny tone i den borgerlige pressen

Pressens omtale av Midtøstenkonflikten endret betydelig i perioden. Spesielt i perioden rundt Seksdagerskrigen i 1967 hadde artiklene i *VG* og *Aftenposten* hovedsakelig et israelsk perspektiv. Historien som ble fortalt i de norske avisene i dagene etter at Israel gikk til angrep på Egypt, Jordan og Syria var en historie om et Israel under angrep der hele Israels skjebne sto på spill. Dekningen i både *Aftenposten* og *VG* bar preg av større forståelse og sympati med Israel enn med Egypt.

I presseomtalen av Lillehammer-saken var fordømmelsen av drapet sterkere da politiet og pressen hadde som arbeidsteori at drapet var relatert til narkotikakriminalitet enn den var da det kom frem at Israel var involvert. At det var den israelske etterretningsorganisasjonen Mossad som sto bak drapet var noe som sakte ble tydeligere utover sommeren 1973. Det er imidlertid ikke sikkert at tilbakeholdenheten i fordømmelser og anklager mot Israel skyltes et

---

³⁹⁷ *Aftenposten*, «Aftenposten mener: Norge bør anerkjenne en palestinsk stat». *Bergens Tidende*, «Anerkjenn Palestina».

³⁹⁸ *VG*, «Ap vil anerkjenne palestinsk stat». Artikkelen er signert NTB.

³⁹⁹ Arbeiderpartiets langvarige sympati for Israel før Seksdagerskrigen er vist i kapittel 3. Se også Waage, «Norwegians? Who needs Norwegians?», 18.

ønske om ikke å kritisere Israel. Tilbakeholdenheten kan like gjerne skyldes at redaksjonene i *VG* og *Aftenposten* var redd for å rette anklager de ikke hadde dekning for mot Israel.

Dekningen av Yom Kippur-krigen i 1973 hadde i mindre grad det israelske perspektivet som Seksdagerskrigen hadde. Likevel skinte det gjennom en større forståelse for den stemningen som rådet i Israel under krigen enn for hvordan egyptere og syrere opplevde krigen. Mens avisene skrev om nordmenn som sto i kø utenfor den israelske ambassaden for å melde seg til tjeneste for det israelske forsvaret, var det ingen tilsvarende kø utenfor den egyptiske ambassaden. Syria hadde ikke en gang en ambassade i Oslo som noen kunne stå i kø utenfor hvis de hadde ønsket det.⁴⁰⁰ Dekningen av Yom Kippur-krigen i *Aftenposten* og *VG* hadde heller ikke de oppslagene der det ble uttrykt reell frykt for at Israel skulle bli utslettet, slik som deknningen av Seksdagerskrigen hadde hatt.

Egyptis president Anwar Sadats reise til Jerusalem i november 1977 ble dekket på en måte som framstilte han i et godt lys. Han ble sett på som villig til å gå langt for å inngå en fredsavtale med den gamle erkefienden Israel. Da Fatah gjennomførte en terroraksjon mot en buss på hovedkystveien ved Tel Aviv i mars 1978, førte det først til sympati i norsk presse. Denne sympatien ble svekket av at kommentatorer i både *VG* og *Aftenposten* syntes at Israels svar på terroraksjonen, en invasjon av Libanon, var en for kraftig reaksjon. Da det ble kunngjort i oktober 1978 at Nobels fredspris skulle gå til Sadat og Israels statsminister Menachem Begin, ble det stilt spørsmål i pressen om hvorvidt prisen burde gått til Sadat alene siden det var han som hadde tatt initiativ til Jerusalem-besøket som hadde startet fredsprosessen. Det var nye toner fra *Aftenposten* og *VG*.

Israel måtte også tåle kritikk i 1982 for sin andre invasjon av Israel. I likhet med den første invasjonen ble det stilt spørsmål ved om det var den riktige reaksjonen eller om angrepet eskalerte konflikten ytterligere. Den israelske invasjonen ble også kritisert fra norsk hold for å vanskeliggjøre den norske UNIFIL-styrkens oppgave i Libanon.

6.2 Sympatier i endring

Det var ikke bare i avisene tonen endret seg i perioden. I 1967 oppga 75 prosent av respondentene at de støttet Israel, gitt valget mellom Israel, «araberstatene» og «ingen

---

⁴⁰⁰ Da Den forente arabiske republikk, en union mellom Egypt og Syria, gikk i oppløsning i 1961, ble den felles ambassaden en egyptisk ambassade. *VG*, «Han var Nassers Oslo-ambassadør.» 9.12.1961.

mening».⁴⁰¹ I løpet av perioden jeg har undersøkt var det det høyeste nivået Israel-støtten ble målt til. I 1971 mente 67 prosent at Israel burde trekke seg tilbake til grensene fra før Seksdagerskrigen hvis «araberstatene» og stormaktene garanterte Israels sikkerhet.⁴⁰² Ønsket om at Israel skulle trekke seg tilbake sto altså sterkt i befolkningen, men det krevde at «araberstatene» og stormaktene tok det første skrittet.

I desember 1973 hadde Israel vunnet enda en krig. Det året hadde vært preget av en likvidasjon på norsk jord som det hadde blitt gjort svært tydelig i norsk presse at israelske myndigheter var involvert i. Johansen skrev i sin bok at meningsmålingen i desember 1973 tydet på at verken oljeboikott eller Lillehammer-drapet hadde snudd norsk opinion mot Israel.⁴⁰³ Tvert imot presenterte han 1973 som toppåret for norsk isrealstøtte siden 78 prosent av meningsmålingens respondenter som hadde oppgitt at Norge burde støtte Israel, det høyeste som noen gang har blitt målt.⁴⁰⁴ Johansen har imidlertid feiltolket meningsmålingen.⁴⁰⁵ Det var 16 prosent av respondentene i undersøkelsen som mente at Norge burde støtte én part i konflikten. Det var 78 prosent av disse 16 prosentene som mente at Norge burde støtte Israel.⁴⁰⁶ Det var med andre ord ikke 78 prosent av respondentene som mente at Norge burde støtte Israel. Det var 78 prosent av 16 prosent, altså 12,5 prosent av respondentene som mente at Norge kun burde støtte Israel. Formuleringen av spørsmålet, spesielt oppdelingen i to spørsmål med oppfølgingsspørsmål til noen av respondentene, gjorde at dette spørsmålet skilte seg veldig ut fra spørsmålene i de andre undersøkelsene. Det gjør også resultatet.

I januar 1978 ble det undersøkt hvem nordmenn mente hadde størst ansvar for at det ikke hadde blitt undertegnet noen fredsavtale mellom de to landene. Det ansvaret mente 32 prosent at Israel hadde, 29 prosent mente begge land hadde ansvaret, mens kun fem prosent mente det var Egypts ansvar. 28 prosent visste ikke.⁴⁰⁷ Det var kritikk av Israel fra en tredjedel av respondentene. En annen meningsmåling i 1978 undersøkte hvem nordmenn mente fredsprisen i 1978 burde blitt tildelt. Det var flest personer, 31 prosent av respondentene, som

---

⁴⁰¹ Hvis man trekker fra de som svarte at de ikke visste var det 94 prosent som støttet Israel. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

⁴⁰² 75 prosent hvis man trekker fra de som svarte at de ikke hadde noen oppfatning. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1971, mars.»

⁴⁰³ Johansen, «*Jødefolket inntar en særstilling*», 120.

⁴⁰⁴ Johansen, «*Jødefolket inntar en særstilling*», 120.

⁴⁰⁵ Se kapittel 4 i denne oppgaven.

⁴⁰⁶ Alstad, *Norske meninger*, 76.

⁴⁰⁷ Alstad, *Norske meninger*, 78.

mente at ingen av de to statslederne burde fått prisen. 26 prosent mente begge burde fått den, slik de også gjorde. 22 prosent visste ikke, og 20 prosent mente at prisen burde blitt tildelt kun Sadat. Det var bare én prosent av respondentene som mente at prisen burde gått til Begin alene.⁴⁰⁸

På slutten av 70-tallet viste målingene en nedgang i støtte for Israel. 44 prosent hadde fått mindre sympati for Israel i 1978, mens 27 prosent hadde fått mer.⁴⁰⁹ Året etter, i 1979, var det 48 prosent som oppga at sympatien hadde avtatt, 29 prosent som oppga at den hadde økt. I 1980 var det 54 prosent som oppga at den hadde avtatt og 19 prosent som oppga at den hadde økt.⁴¹⁰ For hvert år var det en større gruppe som oppga at de hadde fått mindre sympati for Israel det siste året. I 1980 var det 51 prosent av respondentene som mente at Israel hadde opptrådt for steilt i Midtøstenkonflikten. 32 prosent mente Israel måtte opptre så steilt, mens 17 prosent ikke visste. I 1983 var det 19 prosent som oppga at de sympatiserte med Israel, 17 prosent som oppga at de sympatiserte med palestinerne. Det var med andre ord nesten likt. Det vanligste var imidlertid å oppgi like stor sympati for begge parter, noe 34 prosent av respondentene hadde oppgitt. 16 prosent sympatiserte ikke med noen, og 14 prosent visste ikke.⁴¹¹ I 1984, i en undersøkelse om PLO og palestinerne var det 34 prosent av respondentene som oppga at de hadde forholdsvis stor sympati for palestinerne, mens 47 prosent oppga at de hadde forholdsvis liten. 19 prosent av respondentene visste ikke eller svarte ikke på spørsmålet.⁴¹²

Det er fristende å lete etter ett enkelt vendepunkt for norske meninger om Midtøstenkonflikten. Meningsmålingene og pressedekningen jeg har undersøkt tyder på at det ikke var noe enkelt punkt der endringen inntraff. Det var ikke én hendelse, én krig eller én avisartikkel som førte til en endring i norsk opinions meninger Israel. I stedet var det mange av de som i 1967 sympatiserte med Israel som, etter at de hadde fulgt med på verdenshendelsene i perioden, sakte endret mening. Da de ble spurt om de hadde fått et bedre eller dårligere inntrykk av Israel det siste året, var det mange som oppga at inntrykket hadde blitt dårligere det siste året. Som meningsmålingene fra den siste perioden i oppgaven, 1978-1984, viste var det endring blant de respondentene som stemte på Høyre og Arbeiderpartiet,

---

⁴⁰⁸ Alstad, *Norske meninger*, 77.

⁴⁰⁹ 37,3 prosent hadde fått større sympati og 62,7 prosent hadde fått mindre hvis man trekker fra de som hadde svart at de ikke visste. «Datasett: TNS Gallup AS, 1978, juni.»

⁴¹⁰ Alstad, *Norske meninger*, 78.

⁴¹¹ Alstad, *Norske meninger*, 79.

⁴¹² «Datasett: TNS Gallup AS, 1984, desember.»

de store partiene i norsk politikk. Tidligere har fokuset i mye av det som har blitt skrevet om norske holdninger til Midtøstenkonflikten vært på Norges politiske eliter, slik som blant toppene i Arbeiderpartiet, og blant unge studenter. Meningsmålingene fra slutten av 1970-årene viste at i den perioden var ikke endringene noe som bare skjedde i ytterkantene av norsk politikk, men blant folk som stemte på de største partiene.

Egyptis president Anwar Sadat reiste til Jerusalem i 1977 i et forsøk på å få fred mellom Egypt og Israel. Det førte til Camp David-avtalen, Nobels fredspris og en fredsavtale mellom Israel og Egypt. Alle tre hendelsene ble dekket positivt i norsk presse. Meningsmålingene i 1978 viste at en god del av Norges befolkning ga Egypt æren for forhandlingene og Israel skylden for at en fredsavtale ikke hadde kommet i stand tidligere. Samtidig med dette fikk Israels invasjon av Libanon oppmerksomhet i Norge, forsterket av det norske bidraget i UNIFIL-styrkene. Meningsmålingene fra 1978, 1979 og 1980 viste en synkende sympati for Israel, mens målingene fra 1979 og 1980 viste en økning i sympati for Egypt. Meningsmålingen fra 1983, der nesten like mange sympatiserte med Israel som med palestinerne, tydet på at årene rundt overgangen mellom 70- og 80-tallet var en periode da en betydelig andel av Norges befolkning sluttet å sympatisere med Israel i Midtøstenkonflikten. Samtidig tydet undersøkelsene fra 1983 og 1984 på at denne sympatien ikke umiddelbart ble erstattet med sympati for palestinerne. Det kan ha flere årsaker. Undersøkelsen fra 1984 viste at en betydelig andel av respondentene hadde negative assosiasjoner til PLO. At Sadat og de egyptiske styresmaktene tok initiativ til fredssamtaler på slutten av 1970-tallet kan ha ført til at mange nordmenn som mistet sympatien for Israel fikk sympati for Egypt og ikke for PLO og palestinerne.

6.3 Varierende tro på fred

I denne perioden var det også en endring i hvor høye forhåpningene for fred i Midtøsten var. Fredshåpet var høyest rett etter Seksdagerskrigen, da 53 prosent av respondentene i spørreundersøkelsen svarte at de trodde det var mulig med en varig fred mens 35 prosent mente det ikke var mulig.⁴¹³ To år senere, i 1969, var norsk folkemening omvendt. Da var det 38 prosent som trodde en ny krig kunne bli avverget, mens 54 prosent trodde det ville bli en

---

⁴¹³ Hvis man trekker fra de som ikke svarte ja eller nei på spørsmålet, slik som resultatet er oppgitt i NSD, var det 60,1 som svarte at de mente det var mulig med en varig fred. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1967, juli.»

ny krig mellom «araberlandene».⁴¹⁴ I 1970 var spørsmålet om forhandlinger mellom Israel og «araberstatene» inngått som følge av en 90-dagers våpenhvile kunne bidra til en varig fred. Da svarte kun 4,4 prosent at de trodde på varig fred mens 89,9 prosent trodde det ble fortsatte kamphandlinger.⁴¹⁵ I november 1971 trodde ti prosent av respondentene at 1972 kom til å bli et fredelig år. 67 prosent trodde det kom til å bli et spent år.⁴¹⁶ I desember 1973 trodde 71 prosent av respondentene det kom til å bli flere krigsutbrudd i Midtøsten, mens ni prosent trodde det kom til å komme på plass en varig politisk løsning.⁴¹⁷ I 1977 var det en økning i optimismen. Da trodde 29 prosent at det kom til å bli fred, mens 64 prosent ikke trodde det.⁴¹⁸ I februar 1979 trodde 22 prosent det kom til å bli underskrevet en fredsavtale dette året, 71 prosent at det ikke kom til å skje.⁴¹⁹ Fredstroen var aldri så stor i Norge som rett etter Seksdagerskrigen. Etter å ha sunket utover 70-tallet steg den igjen da det kom i gang samtaler mellom Israel og Egypt. Fredstroen kom seg imidlertid aldri opp på det nivået den hadde vært på i 1967. Hvorfor ikke? Pressedekningen av Midtøsten etter 1967 var preget av hyppig omtale av konflikter i regionen. Det kan tenkes at denne dekningen førte til et inntrykk av at konfliktnivået i Midtøsten var økende og at muligheten for fred stadig ble mindre.

6.4 Fra krig til konflikt

De norske meningene om partene i konflikten endret seg betydelig i løpet av den perioden jeg har sett på. Det var imidlertid ikke bare oppfatningene av partene i konflikten som endret seg i perioden 1967-1984. Oppfatningene om hva Midtøstenkonflikten var hadde også endret seg. I starten av perioden, fra 1967, ble Midtøstenkonflikten oppfattet som en konflikt mellom to oversiktlige parter bestående av stater: Israel på den ene siden og Israels arabiske naboland, «araberstatene», på den andre siden. Israel ble støttet av USA og Vesten, både moralsk og materielt. Mange av de arabiske landene, blant annet Egypt og Syria, ble støttet av Sovjetunionen.

---

⁴¹⁴ 58,9 og 41,1 prosent uten de som ikke hadde svart ett av de to alternativene. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1969, mars.»

⁴¹⁵ 4,7 og 95,3 prosent uten de som ikke hadde svart. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1970, september.»

⁴¹⁶ Alstad, *Norske meninger*, 75.

⁴¹⁷ Alstad, *Norske meninger*, 75.

⁴¹⁸ Alstad, *Norske meninger*, 76. Samme undersøkelse som Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, «Datasett: TNS Gallup AS, 1977, desember.», men med respondentene som hadde oppgitt «vet ikke» som en del av den totale fordelingen.

⁴¹⁹ Uten de respondentene som hadde svart «vet ikke» eller av andre grunner ikke hadde svart var det 24,1 prosent trodde det kom til å bli avtale, mens 75,9 prosent trodde det ikke kom til å bli det. «Datasett: TNS Gallup AS, 1979, februar.»

I løpet av 70-tallet endret dette seg. Israels motstandere var ikke lenger bare stater, men i økende grad organisasjoner. Under Seksdagerskrigen var det kamper mellom stridsvogner og fly på slagmarken mellom to sider. Kontrasten til situasjonen i Libanon på slutten av 70-tallet er enorm. Der var det en rekke grupper som sto mot hverandre i stadig skiftende allianser og med skiftende støtte fra Israel, USA og Sovjetunionen. Hvem som hadde ansvaret for de forskjellige handlingene var ikke lenger tydelig. Israelske myndigheter brukte attentatet mot den israelske ambassadøren i London som *casus belli* i Libanon i 1982, til tross for at det ble utført av en gruppe som sto i opposisjon mot PLO. Både i avisene og i meningsmålingene ble det, spesielt på 80-tallet, mer snakk om en konflikt mellom Israel og palestinerne. På slutten av 70-tallet ble det også, i forbindelse med fredssamtalene mellom Israel og Egypt og den påfølgende Nobelprisen, fokusert på Egypt som en selvstendig aktør og ikke som en del av de løst definerte «araberstatene».

Mellom 1967 og 1984 ble fremstillingen av Midtøstenkonflikten endret. Fra å være en fortelling om en konflikt mellom Israel, et lite sosialdemokrati omringet av fiendtlige, arabiske naboland, til en fortelling om en konflikt mellom Israel, et moderne land med en moderne hær, og palestinerne, et undertrykket folk på flukt. Både sympatien og oppfatningen av konflikten var i endring. I 1967 ble den bibelske fortellingen om David og Goliat brukt som et bilde på forholdet mellom Israel og dets naboer. I årene mellom 1967 og 1984 ble det i den norske mediedekningen stadig mer uklart hvem som var David og hvem som var Goliat i Midtøstenkonflikten. De norske sympatiene i konflikten endret seg i takt med dette skiftet.

Litteraturliste

- Aftenposten*, «Aftenposten mener: Norge bør anerkjenne en palestinsk stat». 17.05.2015.
<http://www.aftenposten.no/meninger/leder/Aftenposten-mener-Norge-bor-ankjenne-en-palestinsk-stat-7983857.html>
- Alstad, Bjørn (red.). *Norske meninger : 1946-1993 : 1 : Norge og verden*. Oslo: Sigma, 1993.
- Bergens Tidende*, «Anerkjenn Palestina». 17.04.2015.
<http://www.bt.no/meninger/leder/Anerkjenn-Palestina-3340931.html>
- Blum, Yehuda Zvi. *For Zion's Sake*. New York: Herzl Press, 1987.
- Braut, Geir Sverre. (2014, 20. august). Utvalg. I *Store norske leksikon*. Hentet 20. oktober 2014 fra <https://snl.no/utvalg>.
- Dagbladet, «En humanismens stridsmann er gått bort». Publisert 17. oktober 1996.
<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001960067536&tag=item&word=s=Leo%3BEitinger>
- Dagbladet. «Kreftsvulsten som sprer seg.» Publisert 26.08.2013.
<http://www.dagbladet.no/2013/08/26/kultur/midtoesten/syria/irak/libanon/28889582/>
- Dahlum, Sirianne. «Meningsmålinger.» I *Store norske leksikon*. Sist oppdatert 21.03.2014.
<https://snl.no/meningsm%C3%A5ling>
- FN-sambandet. «Norge i FNs fredsarbeid». Publisert 07.01.2014.
<http://www.fn.no/Tema/Konflikt-og-fred/Norge-i-FNs-fredsarbeid>
- Forente Nasjoner. «Middle-East – Unef I Mandat.» Hentet 02.10.2014
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/uneflmandate.html>
- Forsvaret, «Midtøsten». Sist oppdatert 06.01.2015.
<https://forsvaret.no/fakta/aktivitet/internasjonale-operasjoner/Midtoesten>
- Google Public Data, «Population». Hentet 19.03.2015.
http://www.google.no/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=sp_pop_totl&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&idim=country:EGY:ISR&idim=region&tstart=6649200000&tend=164415600000&hl=en&dl=en&ind=false Google har hentet tallene fra verdensbanken
- Græsvik, Fredrik. «Alle konflikters mor.» TV2. Publisert 25.02.2012.
<http://blogg.tv2.no/fredrik/2012/02/25/alle-konflikters-mor-til-sengs-med-fienden-1/>
- Hagelund, Karl Emil, *Israel - elsket og hatet: norske holdninger gjennom 35 år*. Oslo: Gyldendal 1983

- HL-Senteret. «Deportasjonen av de norske jødene.» Sist endret 06.09.2011.
<http://www.hl-senteret.no/kunnskapsbasen/folkemord/folkemord-under-nazismen/holocaust/norge/deportasjonen-av-de-norske-jodene.html>
- Jervis, Robert, «Hypotheses on Misperception» *World Politics*, Vol. 20, Nr. 3 (1968): 454-479, Cambridge: Cambridge University Press 1968.
- Johansen, Karl Egil, «*Jødefolket inntar en særstilling*»: norske haldningar til jødane og staten *Israel*, Kristiansand: Portal 2008.
- Johansen, Karl Egil. «*Et slikt folk kan ingen Eichmann utrydde*» – haldninga til jødane og staten *Israel i norsk presse 1945–1967*». *Historisk tidsskrift* 85, nr. 1 (2006): 54.
- Johansen, Karl Egil. «*Fordomar og fiendskap – samkjensle og solidaritet: Jødane og Israel i norsk kristenliv*». *Historisk tidsskrift* 83, (2004): 345-384
- Kleivan, Kåre. «Hevn over Israel!» *Verdens Gang*. Publisert 20.11.1967.
http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unefl_mandate.html
- Leraand, Dag. «United Nations Emergency Force», *Store norske leksikon*. Sist oppdatert 14.02.2009. https://snl.no/United_Nations_Emergency_Force
- Lundberg, Nils H.. «Oljekrisen 1973–74,» *Store norske leksikon*. Hentet 02.06.2015.
https://snl.no/oljekrisen_1973%E2%80%9374
- Løvås, Gunnar G. *Statistikk for universiteter og høyskoler*. Oslo: Universitetsforlaget, 2013.
- Meland, Astrid. «Israelvennene som ikke bryr seg om jødene: Hvorfor elsker kristne Israel?» *Dagbladet Magasinet på nett*. 06.02.2009.
<http://www.dagbladet.no/2009/02/06/magasinet/kristendom/israel/4436173/>
- Mendelsohn, Oskar. «Jødeforfølgelser etter 1945» i *Store norske leksikon*.
http://www.snl.no/jødeforfølgelser_etter_1945. Hentet 31.03.2014
- Nordbø, Trond. *Norske militære i fredsoperasjoner*. Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 1992.
- Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, «Om NSD». 20.04.2015
<http://www.nsd.uib.no/nsd/omnsd.html>
- NOU 2000:6. Lillehammer-saken: Omstendigheter rundt drapet på Ahmed Bouchikhi den 21. juli 1973 og sakens senere håndtering av norske myndigheter. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2000/nou-2000-6.html?id=142668>
- Olsen, Heidi. «Seksdagarskrigen – Et vendepunkt? Norge og Midtøsten-konflikten på 60-tallet.» Upublisert hovedoppgave. Universitetet i Oslo. 1998.
- Palestinakomiteen, «Historie.» 04.06.2013. <http://palestinakomiteen.no/om-palestinakomiteen/palestinakomiteens-historie/>

- Reeve, Simon. *One Day in September: The Full Story of the 1972 Munich Olympics Massacre and the Israeli Revenge Operation "Wrath of God"*. New York: Arcade Publishing, 2000.
- Rogan, Eugene. *Araberne: Historien om det arabiske folk*. Oversatt av Gunnar Nyquist. Gyldendal norsk forlag AS, 2011.
- Shlaim, Avi. *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. London: Penguin Books, 2001.
- Statistisk sentralbyrå, Trossamfunn, bind 7, Folketellingen 1. desember 1950. Oslo: Statistisk sentralbyrå, 1954.
- Store norske leksikon, «Dag Leraand». Hentet 20.04.2015. <https://brukere.snl.no/377>
- Store norske leksikon, «Ragnar Frisch». Versjon fra 05.06.2014. https://snl.no/Ragnar_Frisch
- Store norske leksikon. «Aftenposten.» Sist oppdatert 16.03.2015. <https://snl.no/Aftenposten>
- Strøm, Peder O. «Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten 1967-70». Upublisert hovedoppgave. Universitetet i Bergen. 1971.
- Strøm, Peder Olsen, «Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten 1967-70» upublisert hovedoppgave, Universitetet i Bergen 1971.
- Strøm, Wegger og Dag Leraand. I kamp for fred: UNIFIL i Libanon – Norge i UNIFIL 1978–1998. Oslo: Gazette bok as, 2005.
- Sørensen, Bodil. (2009, 13. februar). Salo Grenning Pedro. I *Norsk biografisk leksikon*. Hentet 1. desember 2014 fra https://nbl.snl.no/Salo_Grenning_Pedro
- UN. «Middle East – UNEF I: Background». Hentet 05.04.2015 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/uneflbackgr2.html>
- United Nations Information System on the Question of Palestine (UNISPAL), «194 (III). Palestine -- Progress Report of the United Nations Mediator». Besøkt 16.01.2015.
- VG, «Ap vil anerkjenne palestinsk stat». 16.04.2015. <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/ap-vil-ankjenne-palestinsk-stat/a/23436229/>
- VG. «Mediehuset VG». Hentet 11.05.2014. <http://vginfo.vg.no/>
- Waage, Hilde Henriksen. «'Norwegians? Who needs Norwegians?'». *PRIO International Peace Research Institute*. Evaluation Report 9/2000. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/fredsarbeid/hhw_2000.pdf
- Waage, Hilde Henriksen. *Da staten Israel ble til*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1989.
- Waage, Hilde Henriksen. *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2013.

Waage, Hilde Henriksen. *Norge – Israels beste venn*. Oslo: Universitetsforlaget, 1996.

Meningsmålinger fra NSD

Alle meningsmålingene til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste ligger på deres nettside for enkeltmålinger. Datasettene finnes på adressen

<http://www.nsd.uib.no/meningsmalingsarkivet/omma.html>

Tall fra disse datasettene er brukt i denne oppgaven:

Datsett: TNS Gallup AS, 1967, juli.

Datsett: TNS Gallup AS, 1969, mars.

Datsett: TNS Gallup AS, 1970, september.

Datsett: TNS Gallup AS, 1971, mars.

Datsett: TNS Gallup AS, 1977, desember.

Datsett: TNS Gallup AS, 1978, juni

Datsett: TNS Gallup AS, 1979, februar.

Datsett: TNS Gallup AS, 1980, juni.»

Datsett: TNS Gallup AS, 1984, desember.